

A U R O R A

HAZAI ALMANACH.

ALAPÍTÁ

KISFALUDY KÁROLY.

POLYTATJA

B A J Z A.

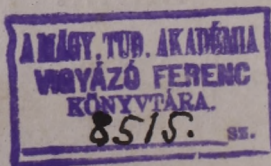
1834.

P E S T E N

IFJABB KILIAN GYÖRGY' KÖLTSÉGÉN.

307.634

H. J. C. O. d. v.

Metz. Schwedgoburh.

BÁRÓ WESSELENYI MIKLÓS

NAGYMÉLTÓSÁGÚ

NAGYAPPONYI GRÓF APPONYI ANTAL

CS. K. KAMARÁS', VALÓS. BELSŐ TITKOS TANÁCSOS', SZ. ISTVÁN
MAGYAR 'S SZ. FERDINAND NÁPOLYI KIRÁLYI RENDEK' NAGY
KERESZTESE', SZ. LEOPOLD' CS. JELES RENDE' PARANCSNOKA'
A' SZÁSZ KIR. POLGÁRI ÉRDEMREND', A' TOSCANAI SZ. JÓZSEF'
'S PARMAI CONSTANTINI SZ. GYÖRGY' J. RENDEI' VITÉZE', Ő CS.
KIR. FELSÉGÉNEK A' FRANCZIÁK' KIRÁLYÁNÁL KÖVETE'

HITVESENEK

SZÜLETETT

GRÓF NOGAROLLA TERÉZ

ASSZONYNAK, CS. K. PALOTA- ÉS CSILLAGKERESZTES DÁMÁNAK
Ő EXCELLENTIÁJÁNAK

MÉLY TISZTELETTEL.

A U R O R A.

XIII. ÉV VAGY

ÚJ FOLYAMAT' III. ÉVE.

AZ ŐSZ BAJNOK.

I.

Fenn Lajosnak udvarában
A' hadjáték' pompájában
Két hős ifju áll;
Országczímer pajzsaikon ,
Szíveikben a' magas hon ;
'S kikre karjok száll ,
Úgy akarja jó szerencse ,
Porba száll sok német és cseh.

Képe szörnyü a' csatának ,
Mintha nem csak játszanának ,
Délczeg harczfiak
Egymást mérő lángszemekkel ,
Szívre szögzött fegyverekkel
Össze rontanak ;
Dárda zúg , pajzs , dárda ellen :
A' két ifju még veretlen.

„Kérkedők ti, czímertekkel,
Könnyü győzödelmitekkel,
Büszke magyarok!
Sok nemzettel föltevétek,
Most olaszszal víjatok meg:
Én olasz vagyok.
'S merre föld és merre nap van,
Nincs olasznak párja hadban.“

Szól 's bevágtat egy merész hős,
'S mint beszéde, olly fellengős
Járta 's kelete.
Szélvész fegyverforgatása,
Könnyü ménen ugratása
Villám' szellete.
Így bejárja gyorsan a' tért.
Agg a' nép a' két vitézért.

'S képe szörnyü a' csatának,
Mintha éltet váltanának,
A' vetélkedők
Össze ütnek nyúlt dsidákkal,
Szívdöbbentő roppanással
Egymást rengetők.
Hull zörejjel dárda és vért:
A' két hős még birja a' tért.

Váltva, bátor elszánással,
Négy dsidát tört rohanással
Már a' két vitéz.
'S bár szívök még csüggedetlen,
'S mint a' szikla, engedetlen;
Karjok' súlya vész:
Meg egy verseny 's a' fövenyen
Diadalmas az idegen.

II.

Búsan, elfelejtve ,
Sasként egyedül
Pusztá sátorában
A' vén Toldi ül.
Sátorán a' szellő
Által lengedez ;
Ősz szakállá mellén
Sűrűn rezgedez.

Csak busúl , csak őszül
Vég - 's határtalan ;
Mert hajh ! kedve nincsen
Élni bajtalan.
Lova rossz szeméten
Teng erőtlennül.
Súlyos kardja 's vérté
Porban feketül.

„Mért e' néma bánat
 Agg magyar vitéz?
 Sírj, üvölts, ha harcra
 Gyenge már a' kéz.
 Czímerét hazádnak
 Birja hős olasz;
 Nézd Budán, ha kétled,
 Pajzsán diszlik az.“

Így szól át rohanva
 Egy serény lovag.
 Toldi agg szívében
 Gyúl veszett harag,
 Vas buzgányt utána
 Sujt halálosan
 'S a' lovaggal a' ló
 Többé nem rohan.

„Most beszélj te rosszat
 Hírdető madár,
 El, tudom, hireddel
 Nem repülsz te már:
 Czímerét magyarnak,
 Szólj, ki nyerte meg,
 Hogy fejét a' villám
 'S Toldi csapja meg?“

Mindent a' lesujtott
Bajnok elbeszél;
Mert a' zord öreggel
Össze tűzni fél.
Messze tér azonban
'S vissza kurjogat:
„Toldi, hejh vén Toldi,
Kösd fel magadat!”

„Hordja el a' szélvész
Ősz szakálladat.
Tüske csiklandozza
Lógó talpadat.
Az tegyen sirodba,
A' ki nem szeret:
Mért ütötted tönkre
Jó pej ménemet.”

Így kiált amaz; de
Toldi nem hall már,
Harczok' gondolatja
Mert fejében jár;
Mert felmenni készül
Országczímerért,
Nagy boszúját eskve
'S szomjuhozva vért.

'S kezd vigan lakozni ,
'S három hosszú nap
Szolgál éh - 's szomjának
Konyha és a' csap.
Térdig széna , zab közt
Áll fakó lova.
Fegyverein kovácsnak
Izzadoz koha.

Majd hogy felidül , vesz
Szörruhát mezül.
'S így beszél magában
Nagy kegyetlenül :
„Oh hivatlan vendég ,
Ősz fehér szakáll ,
Rajtad most nagy átok ,
Nagy szerencse áll.“

„Átok és szerencse !
Úgy viseld magad' ,
Gyöngybe foglaltatlak ,
Ősz szakállamat ;
Gyöngybe és aranyba ,
Dísz ha hozsz nekem ;
Sárba és kitéplek
Szálanként ha nem ! “

Szól 's felül. Alatta
Vigan jár a' ló
Kardja cseng, dsidáján
Leng vérlobogó.
Jaj neked! kit ez most
Látogatni megy,
Ádáz arczán nincsen
Irgalomra jegy.

III.

Pusztá már a' vívó pálya ,
Csak magában szálldogálja
Azt olasz vitéz.
Meggyalázott czímerére
A' magyar , bár lázad vére ,
Csak sohajtva néz.
Hol sok bátor porba hullott ,
Gyenge 's gyáva csak sohajt ott.

'S most így szól a' diadalmas :
„Itt a' czímer ! ki hatalmas
Vissza váltani ?
Fel fiúk ! vagy messze honba
Elviendem hős lakomba
'S rajt fog állani :
Merre föld és merre nap van ,
Nincs olasznak párja hadban.“

Még alig szólt , hogy zajogva
Rettentően háborogva
A' nép felzudúl.
Lelkeikben vészmozgásnak ,
Kétes , ingó támadásnak
Vad haragja dúl.
Ím azonban egy barát jön
Nagy robajjal a' várkövön.

Szörcsuhával van befedve ,
Dombos mellén terjedezve
Ősz szakálla leng,
Lóg nyakában bús csuklája ,
De ijesztő nagy szálfája
Vas kezében reng.
Oldalára felcsatolva
Hosszu kardja lóg ragyogva.

Mint a' rézkürt' rivalása ,
'S megborzasztó felhívása :
Élet és halál.
Bámúl a' nép és nevetne ,
Ha dühétől nem remegne.
A' nyerő kiáll
'S szól amint feléje vágta :
„Hagyd kimélnem ősz szakállad’,,

„Kíméld, rossz fiú, apádat,
Tőlem várd el nyavalyádat.“
Szól az ősz barát.
'S a' nép rémes hallgatással
Két hőst villámroppanással
Össze menni lát:
A' kábító zuhanatban,
Egy nyögés és gúnykacaj van.

Három öltre vissza vetve
Ön lovától eltemetve
A' levente nyög.
Meg nem ütve lágy nyergében
A' barát ül nagy kedvében
'S fennen így dörög:
„Most, ha bírsz, menj címereddel!
Eztán érd be kevesebbel.“

'S Toldit a' nép haragjáról
'S harcza' pusztító voltáról
Most megismeri;
'S bámulat' csodái lesznek,
Mellyek oldalán hevernek,
Szörnyü fegyveri:
Ő az ország' címerével
Ifju bajnokokhoz tér el:

„Másszor, úgymond, e' szent jelnek,
Ha erőtök nem felel meg,
Békét hagyjatok.
Küzdjön, a' ki mer, czímére,
'S tűrje, kit milly végzet ére:
Rám ne várjatok:
Engem a' mély sír' partjára
A' halál vár vég csatára.“

VÖRÖSMARTY.

A' TÉTÉNYI ÉJSZAKA.

Kinek derültebb az ég, mint annak ki házasodik? Mint fürge madárka a' liget' első tavaszi lombjában, videran hintázza magát sudár gallyán azon bokornak, melly fészket tartani fogja, 's öröm zsibong kis keblében, öröm mosolyg körüle: úgy a' boldog nősző szép varázs jelent szorít markába, 's szorítva véli kezességül benne a' jövődőt is,

Illy derülten ült festett új szánjában Szilvay Bálint. Az öröm, melly ereiben pezsgett, kiült piros arczaira, kiszökelt mosolygó szemeibe is. Nem vala azt képes visszaverni ön a' csikorgó téli fagy is, melly most a' természetben minden élőt eldermesztett; minthogy Bálintnál a' nyájas környülményekhez ifjúi vider erő is szövetkezhén, a' szigorú idő 's úti társai' didergése, pajzán kedvének csak csiklandó ingerül szolgálának. Ki - kihajolt tekintetni mint repítnek szép lovai Tétény felé, szólítgatta egyikét másikat, 's elégedten járásokkal hajlott ismét ül-

sébe vissza tréfát kezdni vagy folytatni útas szomszédjával, az öreg Orbayval.

Jó Bálint enyelghete. Ő maga ura vala, 's kedvező környülményeinek. Atyja szép falut hagyta neki, falu-középen szép kastélyt, 's ebbe éppen most készül a' legszebb bútort, a' deli Évikét, haza szállítani. A' kosarat nem remegi; mert bátor a' szemérmes nevelésű lyányka szavakban nem nyilatkozik is még, de a' szép szemek, ezen gondatlan árulóji a' szívnek, majd biztossággal rokon reményt nyújtának neki a' felől, hogy nem fog rabúl hagyatni epedéseinek, ha szinte nyájas ereklyéjét, a' kötött dohányzsacskót, atyafiság' rovására kellene is rónia. Így jó Bálint enyelghete, árnyatlan fényben ragyogván néztei előtt minden tárgy, világ, 's az élet benne.

Nem így szomszédja jobbról, 's anyjáról rokona, az öreg Orbay. Kihűtvén ennek ereiből a' meleget az évek' sora, nem bír a' didergő tagjainak még meghagyatott csekély melegit súlyegyenbe tenni a' tél' mái kegyetlen hidegével; bátor fejét alól háló-felette bársony sapka 's majd háromszegű sulyom - kalap fedezé, mellét ümegen felül téli al- és felmellény, felettök gyapotszövet, majdan rókával bélelt bekecs, 's végre tisztos farkas bunda védelmezé, gyomrá-

tól szőrös nyúlőr tiltogató a' hideget, lábait pedig olly tetemes szőr-botosok takarák, mint egy-egy máktörő fa mozsár.

Az öreg morgani kezdte a' hideg ellen, 's Bálint szíve után is kettőzött kötelességének isméré hajtani. Parancsára megsuhant az ostor, 's szállt a' szán. De Orbayt szorongások vevék-elő; a' bő abrakú 's hideg izgatta lovak rúgtak rugaszkodtak, 's el-elborították hóval a' szánban ülőket. Orbay duhogva rázta féltett farkas bundáját; de ismét riadva kapá azt öszve, a' meg-megkapatott karcsú szánnak, melly borzasztón farolt jobbra balra a' síkos torlatokon, minden perczben dültét remegtében. Kérelmére Bálint lassabban parancsola hajtani, de — mint szokott a' viczkándó ifjúság, hol veszélyt nem vél — oldalt szemébe vágott a' kár-örülő kocsisnak, ki a' kiállandó hideg ellen már jó eleve bor-meleget szíva-be otthon, 's ez majd a' gyeplőt legyinté-meg a' jó vérű lovakon, majd útfélen labodázó pipist vága ostorával, 's a' vőlegényi tátosok meg-megkapák a' szánt, hogy a' sulyom kalap — mellyet már útközben néhányszor ránta előre az ostor — le-lemaradni vala kénytelen Orbay' fejéről, 's ez nem tudá: utána kapjon e? vagy az emelkedő szán' oldalába kapaszkodjék? — „Öcsém! mondá az öreg, az alatt míg az

inas kalapját meghozá, az én időmben másként fogadott szót a' cseléd; de igaz, tudott az úr is parancsolni. "A' kocsis vagy elérté a' célzást, vagy hogy pipára akara gyújtani, lassan ereszté ezentúl lovait, 's Bálint is, hogy megenyhítse sötét arczú bátyját, csinos dohány-zsacskóját forgatá-meg előtte: hogy tetszik zsacskóm édes bátyám? kérdé. — Szép, öcsém! felele enyhülten Orbay, de igen is tarka-barka; az én időmben az egyszerűt kedvelték. — Évike' ajándéka, édes bátyám! súgá Bálint; de én is viszek ám egy arany nyak-kötőt viszon-ajándékul, millyet még nem készítettek Pesten, mióta benne arany-mives lakik. — Arany láncz lakzi előtt, utána szór kötél! morgá az öreg. — Ej bátya, bátya! enyelge Bálint, 's csak úgy bíztat? — Jó vagy öcsém, jó, azt én nem tagadom; de szélmalom' töviben születél. Úgy tartom sok sőtartó kiürül addig asztalodon, míg a' férjfi-érettséget megkapod; szerencse, hogy Évinek van esze helyetted is. —

Elégedetten kaczaga Bálint, hogy Évije, bár saját rovására, dicsértetett, 's kéjesen gyújta kedves zsacskójából pipára. Ugyan ezt tevék az inas és kocsis is, kik a' bor után sűrűbben eresztvén füstjüket, mellyet szemközt horda a' szánülökre a' szél, a' rongált tüdejű, 's mindenün-

nen ostromoltatott Orbay, nem sokára fuldokolva kezdte köhögni. — Mellyitek szívja azt a' gonosz kapadohányt? kiálta tűrést vesztve az öreg: az én időmben csak ötléses lovat mosni természetettek illyet! — Bálint, követve az öregget, kapá - ki szájából a' pipát, becsapva letevé maga mellé az ülésbe, 's letéteté azt cselédjeivel is.

Nyugtan haladának most a' nászok; de nem sokáig békében. Egyszerre fojtó perzs - bűz üté orraikat 's meg kelle állniok vizsgálni a' bajt. Felállta kiki 's megforga mindenfelé. A' farkas bunda ég! kiálta az inas, 's Orbay kiriada a' szánból. Úgy vala a' dolog; Bálint' pípájának kinyílék könnyű záratú kupakja, 's foltot perzsele a' becses bundán. — Patvar üsse dolgot, öcsém! kifakada Orbay, ez utolsó utazásom mai ifjúval, kivált házasulóval, ki még egyszer olly szeles!

Bálint szívesen engesztelé az öregget, 's ez enyhültebben, bár nem morgás nélkül, üle vissza ülésébe; de a' kitakaródzás, kiszállás által nehezen gyűjtött kis melegét is elveszté, 's most dideregni kezdte szinte a' reszketésig, bekukorodék bundájába egész homlokig; melly alatt azonban hogy fogai nem vaczogának, csak az vala az oka, hogy — egy sem volt már állkapczái között.

Bálint a' mulasztást e vagy az öreget sajnálva, hirtelen beveté magát ülésébe: hajtj Pista! kiálta, 's az elsuhantott ostorra ragadtaték a' szán.

Egy pár dülő - hosszát haladhattak, a' mint Bálint keresni kezd, felpattan ültéből, 's szorongva megkutat a' szánban mindent. — Hol a' zsacskóm Jancsi? kiált az inasnak. — Nem láttam Tens Uram! felel ez. Megállnak ismét a' lovak, kikel a' szánból kiki, 's felhánytatik minden úti bútor. — Már kiesett! átkozom a' dolgát! mondá Bálint; fuss érte Jancsi, bevárunk; de vissza ne jőj zsacskóm nélkül! — akár az vesszen, akár a' négy lovam! — Orbay arcza komorabb színt ölte magára, mint a' legkomorabb őszi nap, 's dideregtében egyre duhoga a' mai szeles ifjak 's gondatlan cseléd ellen.

Megtére Jancsi a' zsacskóval, melly nyugalmasan fekvék azon helyen a' hó' tetején, hová azt Bálint kiszállttával köpenye után kirántá vala. Elsietének ismét a' lovak, 's Tétény alá jutának útasink. Épen leáldozóban vala már a' nap, 's a' hideg pára megett vérlángban borúla - le. Kettőzött lőn a' hideg, maró a' szél, 's meresztő a' fagy. Téli csend ölé a' vidéket, csak a' haladó lovak' tüsszögése dobogása, itatókútgémnek nyikorgása a' falu alatt, 's közel

hozzá az út mellett széna - ízéken kerengő juhok' kolompja szakaszták - meg azt. A' juhász útfélen bundás mellének vetett botjára támaszkodék, 's kurta szárú pipájából — mellytől orra nem vala látható — langyos füstöt eregetve arczainak, nyugalmasan szemlélé az elsuhanó úri szánt; bojtárja pedig a' nyáját keringeté, vállára idézve dudáját, mellyet billegtetni, úgy látszék, időn kívül esni vélte. Pista kocsis elhaladásában inte a' bojtárnak, 's ennek vissza intéséből sejthető vala, hogy megérték egymást.

Beroboga szánjával Bálint a' Hangácsy - udvarba. Készséggel fogá azt körül ennek cselédje, segíteni a' beszállást, 's Gódor, a' bátorsági biztos — ki egy pár nap óta a' falubeli fiatalság által elkövetett kicsapongások' nyomozgatása végett mulatott a' háznál — üdvözli a' házi asszony' nevében az érkezteket. Évike csinos tiszta előköténnyel, és szakácskéssel kezében bukkanak - ki a' cselédszoba' ajtajába, 's nyájas mosolyú üdvözlést inte, a' mohon szagúldó tekintetű Bálintnak, 's a' kikelt útasok felleptének a' lépcsőkön. Hangácsyné asszonyság magyar szívességgel fogadá ott fenn, 's időhöz szabott fülésű szobába vezeté őket. A' dermedező Orbayt, kinek csak a' sulymot engedé letenni fejről, ős karos székbe ülteté, közel az öblös

kemenczéhez, lábai alá zsámolyt mozdíta, 's morgó panaszaira: szép öccse mint fázlaltatámeg, mint reszket minden tagja, hideg-kiszorítóúl vacsoráig is kávét rendele. Gódor, a' biztos, ad vocem hideg, egy pár telet horda-elő, mellyek az ő 's boldogult atyja' érésére, így vagy még súlyosabban sanyarák vala az országot, mint a' mostani, 's néhány általa gyakorlatba vett előszereket javasla ellene, mellyeket útban varázs erejűeknek magasztala. Ezek közt kiemelé a' jó ó bort, kivált a' tétényt, milyet a' Tens házi asszonyság' úri asztalánál van szerencséje inni. Hangácsyné hozata-fel ezen dicsért előszerből is, mellyhez Gódor szívesebben szegődék, mint a' német leveshez, miként a' kávét nevezé vala.

Bálint az első kézcsók 's egy pár tükön kiállt szó után, nem vala többé látható ott fenn. Oda sieté-le, hol a' csinos előköténykét megpillantá. Ma sertés-ölés' napja volt a' háznál, 's Évike magyar szokás szerint felügyelőné, a' bonczolás, sózás 's kolbász-töltés körül. Sürgött forgott a' fejérnép a' cseléd-szobában, 's a' vágó kések tactra tomboltak a' hús-áros' kezeiben, hogy a' leendő pár ön szavát is alig hallhatá. Bálintnak India' minden fűszer-szaga nem lett volna képes kipótolni most a' cseléd-szoba'

nem legnyájasabb illatozását, melyet fűtés, gőz és friss hús - párolgás okozának benne. Szemei kéjelve csüggének Évike' szép gazdasszonyi alakján, felgyűrt gömbölyű karjain; saját otthoni kis gazdasszonyságába képzelé-be menyasszonyát, 's lelke' derüléseiben addig forga ügyeletlenül a' szobában, míg az üres és tölt edényekkel járó - kelő cselédség néhány pecsétel ajándékozámeg legcsinosabb frakját, melyet vőlegényi testén hordoz. Évike sajnálkózék esetén, 's parancsolá Szálinak, a' ház' fogadott leányának, venné orvoslása alá köntösét; 's így Bálintnak távoznia kelle.

Feltálataték a' vacsora az öblös ebédlőbe. Orbay, a' már kiengesztelt tagú, elrémüle beléptében; szemeit majd a' széles hosszú falakon, majd a' karcsú új módi kemenczén jártatván, 's új áltfázás' aggodalmával üle az asztalhoz. Hangácsyné sejté ezt, 's tétetni rendele a' kályhába; melly parancsnak, ha nem épen meleg is, de legalább jókora gőz lön sikere. — Illyen, édes uram bátyám, mondá Hangácsyné, a' mai míves - munka; tetszően készül alkalmas helyett. Olly derék kályhám vala itt nekem, hogy a' Nabugodonozor' három zsidai alkalmasan tánczolhattak volna benne; de az idő össze-vissza repesztgette már, 's ki kelle tétetnem. Mint jó

régi ismerősömtől, olly nehezen válék-meg tőle; mert érdemes következőt Pest' fazekasainál hasztalan keresék helyébe. — Hangácsyné jól számola itt abban, hogy mindenkor kedvezést nyerünk annál, kinek szájából vesszük-ki a' panaszt. Orbay azonnal szívesen közibe omlék a' panasznak, a' mai kor' nem csekély csorbájára. — Úgy van, drága húgom asszony! így szóla, kopottas de tisztos háromszegű kalapomat fel nem bírám váltani Pest' falai között; szeles kűrtő formájukkal kíséretének mindenfelé. A' rangos farkas bunda olly ritka már hazánkban, mintha Angliában lagnánk, hol mint mondják, a' farkast egyig kipusztították. De igaz, nem is igen illenének e' tisztos köntösök a' mai szeles korhoz! 'S most a' mai ifjúságot vevé korbácsa alá az öreg, nem minden czélozgatás nélkül csalfán mosolygó öccsére, ki gyenge evődésül inkább mint mentésül, pártolá közbeszólásaival korát és az ifjúságot. Hangácsyné inkább hajlék Orbaynak nyújtogatni az igazságot, Évike a' pajkos Bálint' mentségeire mosolyga javallást, Gódor pedig, épen keze alatt álló kicsapongásait a' falubeli ifjúságnak hordá-fel megmutatásául annak, hogy régi apáink anyáink, csak ugyan más anyagból gyúratnak; 's bizonyításai még veszélyesebbek fogtak volna

lenni jó Bálint' ügyének, ha a' felkerült friskolbász, mellynek Gódor, úgy látszék szenvedélyes barátja vala, ezen bizonyítások' ömledésének gátot nem vetett volna. Elnémúla Gódor, 's tányérjára lön szögelve azonnal figyelme és munkássága. — De a' szép nem, így szóla nyájas testhajlással Bálint, úgy vélem szintolly bájoló most is, mint hajdan vala? — Hellyel, helyyel! concedo domine spectabilis! mondá Gódor, megállítván kissé villájára szúrt jókora kolbász falatját; de az is mai időben, mint említett kályháink, karcsú szinte az áltszakadásig; 's a' magyar jó kenyeret ha ki tudná is sütni, nem bírja kidagasztani; a' jó magyar étel-főzéstől pedig mindjárt csúzt kap harmat arczacskáira.

A' biztos, ezen szavainál, mellyek után ismét bekövetkeztek a' kolbász-falatok, inkább a' tagba-szakadt házi asszonyságot, mint a' karcsú kisasszonyt tartá szemei előtt. — De Száli, kedves Gódor úr, mondá csalfás célzással Hangácsyné, épen nem úgy indul, hogy egykor emelgetős asszony legyen, 's holnap délre majd megmutatja, hogy ki is bírja dagasztani a' jó magyar kenyeret. Szép lyányka, közbe szóla Bálint, hízélgést kívánván ejtnei Hangácsynénak, kinek Száli nevendéke vala. — Ollyan a' mi-

csodás, felele a' házi asszony, mintegy mellőzve a' szót; de tisztességes 's nem mostani szokás szerint férjfiak után labodázó. — Gódor biztos elégedés' mosolyával törölgeté-meg füleivel barátkozó bajuszát, szint' azzal emelé-fel tölt poharát, 's kétségbe nem vala hozható, hogy mindjárt a' kolbász' lenyomtatása után egyenesen Száli' egészségének vala szánva annak ó tétényi tartalma.

Vacsora után Orbay, Hangácsynénak öreg testekhez fűlt szobájában, ifjúdva hozakodék-elő agg dolgokról, történetekről és emberekről; kedvtelve bolyonga Hangácsyné' volt férjével töltött iskolai éveiben, emlékezek minden közösen elemelt vesszőre, minden köz sanyarúságokra, mellyek olly édes emlékezetűek érettebb korainkban nekünk; tán hogy már túlestünk rajtok, tán hogy enyhülünk gyermeki gondjainkon, mellyek olly csekélyek azokhoz képest, mikkel később megvívni vagyunk kénytelenek. Mint szokott az agg kor, Orbay felibe emelé ifjúsága' korát a' mainak, az idő' érdeméhez csatolván homályosan az ifjúság' öröm-fogékony-ságát is, mellyet később életgondok, kor' 's erőfogyások meg szoktak csökkenteni. Hangácsyné majd figyelmével kedveskedék néhai férje' barátjának, rokonának, 's mint sejté, lyá-

nya' kérőjének, majd régi apróságokkal evődék vele.

Bálint az ebédlőben marada Évikével, 's a' jövőndő' bájos képeiből idézgeté-elő azokat, miket már éretteknek véle az idézgetésre. Az elébe hajnalilag mosolygó páros életet, mint valamelly varázs lámpa' képeit, gyenge, de még is kivethető alakokban tüntetgeté a' kedves lyánkának elő, 's örüle, hogy ez szemérmes pirulásokban inkább mint szavakban, lelkes pillantásokban inkább mint vallomásokban elárulá gyakran, hogy megérté a' finom célzásokat, 's nem idegen az ő szép álmaival. Azon gyenge tartalék, mellyet ilyenkor az illés von egy ifjú pár' kölcsönös érzelmire, még egyszer olly kedves bájjal szokta elleplezni azokat; 's ollykori akaratlan kitöréseik ezeknek a' gyenge erőszakon, mennyei fény', égi kék' sugárzati a' szerető szívekre nézve.

Gódor kisikkada korán, vig jelent látni ott lent, hol a' cselédség a' juhászbojtár' megeresztett dudája mellett szökdelve ülé a' sertéstort; mert a' jóvérű Szálíka is kedvét lelé annak nézésében, ha szinte a' tánczban részt nem vön is, tán biztos úrtól tartalékozottában, tán a' ködös fejű vendég cselédséget átaláltában.

Ügyeletes biztos úrtól karra fűzetve, némi felsőbbség' jelével szemlélé Szálíka a' víg devajkodást; Gódor előtt pedig ezen tartóztatása a' leánynak nyájas kezesség vala annak nem csekély erkölcsi erejéről, mellyet benne mindenkor ön főzési sütési talentuma felett is — mi Gódornál sarkalatos asszonyi tulajdon vala — becsüle.

Orbayt a' mai nap' sanyarása korábban voná ágyba, mint az a' boldog és pozsgás Bálintnak tetsző vala; de becsületből követé ő is, 's Hangácsyné bevezeté őket a' vendég - szobákba, megmutogatni a' kinek - kinek vetett ágyakat. Uram bátyámnak ide vettettem a' kék szobába, mondá a' házi asszony; öcsém uram pedig Gódorral itt a' zöldben fog aludni. Ezzel jó éjszakát kívánván vendégeinek, kiment Hangácsyné a' fűtőnél tenni - meg rendeléseit.

Mihelyt magában marada a' két nászfél, azonnal kitálalta Orbay öccse előtt nyájas jóslatát. Jó öcsém, így szóla, nagyobb a' szerencséd, tán mint érdemled. Évike, kit két év óta nem láték, ugyan szépen kinőtte magát; és a' mi leginkább biztat, az anyja' tisztos nevelése' nyomait látom rajta. Akkor szól, ha kérdeztetik, 's akkor is csak sipegve somolyg kaczagás helyett, peczkesen ül az asztal mellett, 's szeme az öregek felé forog inkább, mint

ifjak felé. Időmbeli derék asszony lesz belőle , ki , hidd - el , sokat fog tartani a' becsületre. Mi is legénykorunkban csak abból sejtők , hogy jól állunk mátkáink' kegyében , ha az mindenkire inkább tekintgete , mint reánk ; hozzánk pedig csak tévedve köszönt - be a' menyasszony' pillantása , 's akkor is lángzó pirúlattal. Az asszonyságnak is , úgy látom , várt vitéze vagy , fiatal pulykát ettünk a' vacsoránál ; Száli pedig , mint hallád , puha kenyérnek fogja holnap remekét adni. Időmben a' magyar anyák' jóakarójának ezek mindenkor biztos jelenségei valának , 's Hangácsyné még azon boldog magyar korból való.

Bálint kifakadó öröme riada az öreg' szavaira , 's zajosan ölelé magához ötet. — No , no , ismét szelesen öcsém ? szinte ropognak vén csontjaim. — Bocsánat ! lelkem bátyám ! mihelyt hazakapom Évikét , olly mérsékes , olly tisztos leszek , mint egy parókás tudós , midőn festőjének ül.

Két két nyoszolya állott a' vendégszobákban , de Orbayéban egyike vettetlen. Az öreg kérő csak hamar észrevevé , hogy ebben két szárnyas ajtó van , mellynek egyike a' szellős ebédlőre nyílt , 's a' kályha sem izmosabb a' szomszéd szobáénál. Azonnal csökkene bizalma szobájához , 's cserét ajánla Bálintnak a' ma-

gáéra. Bálint, ki ifjúsága 's boldogsága' hevében mit báná, ha fedelét vették volna is a' háznak, kész vala erre, megvetteté saruit váró inasával Gódornak a' vettetlen ágyat, 's maga égő pipával bedűle az Orbaynak szántba; kéjelve jártatván még egy darabig gondolatjait a' maga' rózsaszín környülményein, 's várván egyszersmind háló társát, de a' be nem várható bátorsági biztost. Az álom végre előnehezedeék szemére, eloltá a' gyertyát, 's csak hamar álomba merüle. Meddig nyughata ennek békes karjai között, maga sem tudá; de éjfél alig leheté, midőn egyszerre beszéd riasztá-fel, 's minden álmat kiszöktete szeméből. Felül ágyában, 's csodálva hallja, hogy az alvó Gódor, harsogó hortyai közbe, nyugtalan szavakkal vesződik; kétség kívül a' vacsorai kolbász tartván a' reá öntött tétényivel a' gyomorban csatáját. A' hív éj visszaadá nappali foglalatosságit a' biztosnak, ki, hihető, a' falu' ifjúsága' kicsapongásával vesződék zajlakodó álmában is. Kinek hívnak? hány esztendő vagy? miért vagy fogva? valának érthető kérdései, más több érthetetlenek között. Bálint meg nem tagadhattá ön pajzán kedvétől azt a' mulatságot, hogy a' biztos' kérdéseire bohó feleleteket adjon. A' tréfa addig folyt, míg Bálint hangos kaczával

Gódort fél ébredésbe hozta, ki is meg változtatván fekvését, békesebb álomba merüle. De Bálint azontúl nem nyerhete álmot szemére. Puha ágyán kívül, melly az Orbay' öreg tagjaihoz vala intézve, egy nagyobb gond bolygatta őtet. Tudnillik öreg bátyja' külső ajtaját két ízben is hallá nyílni, 's Orbay lába' csoszogásait nyilván kiveheté. Aggódott, hogy miatta az útban csak ugyan áltfázott az öreg, 's tán változása oka kijárásainak. Azonban álmatlan tünődései közt maga is érzi Bálint, hogy szokatlan forróság gyújtogatja testét, 's az izzadtság sűrű cseppekben szakad homlokáról. Csodálja baját, mert hiszen csak könnyű paplan fedé testét, vacsoránál pedig reá sem ére Évike' ellenében enni, hogy megterhelte volna gyomrát. De csak hamar rá talál a' bibére, a' mint a' kályhát ropogni hallja. Felszökik azonnal ágyából, 's a' kályha felé, 's ezt sütő forrónak, szobáját pedig a' fűladásig gőzösnek találja. Siet - ki azonnal az ebédlőbe, 's ebből a' sokáig keresett ajtón ki a' tornácra, innen egyenesen a' vendég - szobák' kályha - lyukainak tartván. Ezeket közös külső ajtó zárá, mellyet kissé bevonva lele. Ki rántja a' mérges Bálint az ajtót, bekukkan, 's haragra lobban, látván saját hálósobája' lyuka előtt kényelmesen ülni a' fűtőt, 's pirítani

fogait olly parázs tűz előtt, mellynél bizvást koronázási vagy statutiói ökör vala süthető. Épen keledezék új hasábokat hányni - be a' parázsra, a' mint izmos Bálint kankója' gallérjánál fogva kirántá a' tornácra. — Barom e' kend földi, vagy leivott eszű? riada a' maga eleibe talpra állított fűtőre Bálint; vagy ki akar kend gonoszúl perzselni bennünket? ki látta éjszakára illy pogányúl fűteni? im biztos urat ott benn tán halálra fulasztotta ked már. —

Épen nyitá a' maga ajtaját, paplonjába burkozva, hálósipkás fővel, botosos lábbal az öreg Orbay is, 's megállá ajtajában. — Marha te! kiált a' fűtőnek, 's ez, ki eddig figyelmesen hallá Bálint úrfit, azonnal a' vén Orbay felé fordúla; igaz e' nálad is, mint magyar házaknál lenni szokott, hogy a' fűtő a' legbolondabb az egész udvarban? Az én időmben borsó közé állították volna váznak az illy kabak fejűt. Már harmadszor vagyok itt kint, 's még a' szomszéd kályha ropog, reped, engem majd megvesz az isten' hidege! — Én azt mondom bátya, megjegyze Bálint, 's a' fűtő ismét figyelve ő felé fordúla, ennek a' sertés - tor ártott-meg. Rakd által a' tüzet mindjárt a' szomszéd kályhába, hiszen abból minden tűz kialudt. A' paraszt — kinek merőn felvont szemöldöke 's nyitott szá-

ja, nyiltan tolmácsolák, hogy ő egyyike azon elállott gondolatú egygyűűknek, kiket favágás, hordás, és fűtésre, mint udvarink' legprosaibbaknak vélt munkáira, szoktunk kárhoztatni — intett fejével mind öreg mind fiatal úr felé, 's ezek nyugosztaltan térének szobáikba vissza; Bálint azzal is nyugtabban, hogy öreg bátyjának semmi baja a' fázáson kívül.

Ifjúság, gőz és meleg szoba öszvefogva meghozák Bálint' álmát; de boldogsága újlag nem soká tarta. Kemenczéjének újabb ropogása rémként ébredésre riaszták ismét. Túrhetlen gőz és fűlői meleg fogták-el a' szobát. — Lánchordta paviánja! ismét nekem fűt! zajdúl Bálint; már nem vesződöm többé az oktalannal. — Felszökék fektéből, de fejét egész bódulásban érzé, kinyitá az ebédlő' ajtaját, 's tapogatódzék annak setétében, ha nem lelhetne e ágyat, vagy valamelly fekvő zugot? Nagy vala az ellenzet elhagyott szobájának forró, 's az ebédlő' hideg lége között, 's Bálint siete takarékalá jöhetni. Lele még is jó sokára valamelly alkalmasnak tetsző almot, közel a' langyos kályhához, 's fáradtan és bódúltan, mint vala, továbbbi tétova nélkül behelyzé magát egy az üveges szekrényen talált ruha-darabbal, mellynek nemét, tapintás által nem is sokat törödvén raj-

ta, nem bírta meghatározni, befedé testét, 's minden további aggodalmat csak hamar mély álomba fulasztta.

Jézus Mária! ki van itt? így sikolt egyszerre Bálint felett egy asszonyi szózat, 's ez egyszerre talpra szökik. Mi baj? én vagyok! mi baj? így kiált álmos riadással. — Nyilik az ebédlőnek másik szomszéd ajtaja, 's Hangácsyné gyertyával kilép szobájából. Rémmül Bálint eszmélve, hogy csak egy ümegben van, felkapja azon darab ruhát, mellyel takaródzék 's magára kanyarítja azt. Száli görnyedezve kaczagja a' jelenetet 's csodáló Hangácsyné sem állhatja meg a' mosolygást; mert Bálint az ő tisztos szalupjában tisztelkedik az asszonyok előtt, 's tagjaiban reszketvén a' hidegtől, homlokában izzad a' szégyenkedés miatt.

Ej ej, öcsém uram, mit keres itten? kérde Hangácsyné. — Fekvő helyet, édes asszonyom néném! rebegé Bálint; minthogy szobám forróságát nem állhatám. — Különös! mondá Hangácsyné, olly keserű mosollyal, mellyből Bálint a' gyanút könnyen kiolvashatá; nagyon is forró lehet az öcsém uram' vére; melly éji bujdosásra is kiszttetheti. —

Bálintnak nem vala ideje mentődzéshez: mert most Száli kezde szörnyűködni. Azon alom,

mellybe Bálint magát az ebédlőben beveté, egy széles, alacson lábakon álló sütő - tekenő vala, mellyet Száli a' kelő kenyér - tésztával a' kályha mellé helyheze, 's meleget tartó takarókkal befede. Bálint izmos tagjaival laposra nyomá a' tésztát, 's azt minden tekintetben haszonvehetlenné tevé. Száli a' káron, Hangácsyné az éjjeli kóborlásan látszának aggódni; Bálint pedig leforrózva állván kis korig helyében, leveté hirtelen a' szalupot magáról, 's berohana háló - szobájába, tanakodásaiknak hagyván az asszonyokat.

Gyötrő epekedésekkel küzde ágyában Bálint, mellyek minden álmod száműzének szemtől. Ifjú, ki vőnek vágyik a' házhoz, szívesen felhasznál minden módot alkalmat, minél több oldalulag 's minél kedvezőbben kapcsolhatni magát ahhoz; 's így leheté e kínosb helyzetet a' Balinténál, ki azon felül, hogy egy kissé nevetséges szerepben tűne - fel a' háznak, 's a' jóslatos tésztát tönkre tevé, még súlyos és disztelen gyanú alá is ejté magát? Reménylé ugyan, hogy ez utóbbi alól a' reggeli nyilatkozás feloldandja; de egy egész éjszaka alatta állni, olly tisztelt, olly kedvelt lelkek előtt állani alatta — gyötrő gondolat vala az ifjúnak. Ezen felül a' kenyér - tésztát újra kelle dagaszt-

ni, keletni, mik Szálinak egész éjébe kerülen-
dők. Ez hihetőleg csökkentni fogja iránta a' szo-
baleány' jó akaratját, ki rendszerint, ha nem
avatott titnokné szokott is lenni a' ház' kisas-
szonyánál, de csak ugyan fő hévérje, rugója, ke-
gyeinek vagy kegytelenségeinek. Azonnal eltö-
kélé magában Bálint, hogy Száli' lehető ide-
genedésének jókor elejét vegye. Mihelyt tehát
Hangácsynét szobájába betakarodni hallja, fel-
szökik fektéből Bálint, 's fogván bankó - tokját,
ennek azon oldalából, hová tízes bankóit raká,
's mellyet sötétben is biztosan fellel vala, eg-
gyet kivesz, 's az ebédlő' ajtaját csendesen ki-
nyitván, kilopózdik Szálihoz, a' sütő-tekő kö-
rül motozóhoz.

Lelkem Szalikám! mond súgva és simogat-
va Bálint a' leánynak; a' férjfi csak bajára szü-
letett a' feje népnék; remek tésztáját lelkecs-
kém agyon nyomám vala, tudom újra kell dol-
goznia a' kenyér körül, engedje - meg, hogy
okozott fáradságát, addig is míg a' jövő vásár
meghozná a' maga fiát, megenyhíthessem ezen
csekélységgel — 's kezébe nyomá Bálint a' kivett
bankót. Szálíka, bár nyájasan érzé kezében a'
pénzt, átallá még is elfogadni azt, minthogy
nem tartá magát épen ajándék alá eshető szo-
baleánynak a' háznál; de Bálint esdekle — 's

im! míg foly az oda - és visszaeröltetés, nyilik ismét az oldalszoba, 's — Évike kilép kulcsaival belőle, új lisztet adni - ki Szálinak. Fontolatlan riadtában megiramúl Bálint ön szobája felé, becsapja azt sebbel maga után, 's berohan ágyába. — Egek' atyja! felordít ebből az öreg Orbay, ki szobája' fagyát nem állhatván tovább, az alatt vissza foglalá szobáját, ágyát, 's zavart bódulásában Bálint a' Gódor' ágyának szökik. — Mi a' guta leli az úrfi? rival ez; li-dércz e vagy gonosz lélek, hogy éjszaka bódorog körül? — Angyalom biztos úr! csak Szálikával volt egy kis dolgom. — Mit? Szálikával? kérde Gódor, 's ülésre pattana fektéből. — Hm, hm öcsém! bizony angyali egy vőlegény vagy ám! mormogá Orbay; az én időmben... Aludtak az emberek, mint én is fogok, mondá békevesztve Bálint, 's Gódor' ágyán alvásra helyezé magát. — Szálikával vala dolga az úrfinak? kérde Gódor; ugyan mi dolga? ha merném kérdeni. — Igen uram, jó éjszakát kívántam neki, 's azt kívánok az úrnak is. — Ezzel kifordúla Bálint, 's az ifjúi természet erőt vévén boszúján baleseteire, mintegy pótlásául az elmulasztottnak mély hortyogó álmának ereszté magát, mellytől két alvó társai, majd hajnalig nem férhetének a' magokéhoz.

Más nap' mindenkit fonák idegzetben lele Bálint maga körül. Az öreg Orbay komor volt, mint medve táncza után, mordan 's egytagúlag felele Bálint' kérdéseire, 's áltfázott mellére panaszkodék. Gódor gőz-rongálta fejét fájlalta, 's daczosan mellőzte az úrfit. A' megátkozott fűtő újra ropogtatta reggelre a' kályhát; de az meleg helyett füstöt ömledezett szét a' szobába; mert az éjjeli fűtés össze-vissza repesztgette táblájit mindenfelől. A' reggelinél még fagyaltabb arcokat lele Bálint. Évikéje bú' ködébe vala vonúlva, 's szemein hullatott könnyek' jelei látszatának. Hangácsyné asszonyság hideg udvaris vala, 's csak vendéglátó, bizodalmas rokon helyett. Száli pironkodva hozá-be a' kávé, 's kerüle szembe akadni Bálinttal és Gódorral; Bálint pedig szorongott keblében, mint tévedt vándor szorong, közelgő égi háború előtt.

Hitelesen tudom, jó öcsém, súgá Orbay Bálintnak, a' bevett reggeli után, hogy a' puha kenyér' sütése eltiltatott. Ez nem idves jóslat, szép öcsém! gyanítom, rossz fát tevé a' tűzre. — Én ártatlan vagyok, súgá-vissza Bálint, de majd fennakadva vére folyásában; már csak próbáljon szerenését uram bátyám! Dőljek inkább, mint fűggyek!

Kifordúla Bálint, tért engedvén bátyja'

nyilatkozásának. Darab idő múlva, melly alatt szobája' ablakában szorongva merede-ki tekintével Bálint a' téli vidékbe, belépe Orbay. — Fogassunk öcsém! kiálta ez; 's Bálintban elállott a' lélekzés. — Hogyhogy' bátyám? kérdé haló hangon. — Kosár, nem egyéb, jó öcsém! Évike fonta, Hangácsyné nyújtja. Tovább a' kocsirúddal, jó öcsém, itt szépen kikoptál a' szerencsédből. Mi történt, ki nem tudhattam egészen; a' házi fejeznép, mind mondja, kímélni kíván téged. De gyanítom, hogy a' mai korból egy kis mustra-darabkát kelle előmutatnod ez éjjel: ezen magyar ház pedig, a' mint tudod, még a' becsületre adó régi magyar házak közül való. Fogass édes öcsém! Ezen útunk is jó lesz egy magyar tapasztalásnak, mellyben kárán tanul az ember. —

De, jó bátyám, magyar háznál tán csak fogják tudni a' magyar törvényt, hogy senkit nem idézve nem hallgatva nem kárhoztathatunk? Lelkem bátyám, hadd menthessem magamat! esdekle Bálint. — Késő, öcsém! eljátszád idvedet, felele Orbay, a' ház' fejez személyei nem kívánnak többé veled szót váltani. — Ha úgy van a' dolog, mondá szeles nehezteléssel Bálint, fogj Pista! kiálta-ki kocsisának, 's hideg búcsút vevén a' ház' tagjaitól, zuzott érzel-

mekkel hajtata-el Tétényből, hol szép boldogságát hagyta, mint vélé, örökre hátra.

Szíve' belső telében nem érzé Bálint a' külsőt. Míg Orbay ez ellen óvakodék, Bálint szégyene', boszúja' és bánatja' dúlásaiban, alkatként meredezék a' szánka' szegletében. Néma volt az egész útas-sereg, mert a' cselédség is sejtve ura' balesetét, hallgatással gyászolta azt, és saját jó óráit, mellyeket a' vesztett háznál együtt veszt vala.

Még csak kihallgatásra sem méltatni az embert! illy szókkal szakítá végre meg, mintegy fél úton Bálint a' hallgatást; bátyám! ez feszíti agyamat, ez szorítja-el szívemet! Mit vétettem, hogy így lakoljak? Végre is néhány itcze liszt az egész kár, 's képtelen gyanú az egész kárhozat; 's ezekért illy csúfosan lakolni! Asszonykény, nem egyéb! De nem visz még orkán is többé közibök, inkább klastromba, bátyám, bárátnak. Így fakadozék Bálint bús szégyenében, 's Orbay sokára jöhetete szóhoz.

Bálint öcsém! mondá ez, szelesnek tudtalak mindég; de múlt éji bakod, mint értettem, több szelességnél. Mit kerestél te, éjjel, két ízben Szálinál? mi vitt-ki jó fült szobádból hideg tár-terembe, hol keskeny asszony-szalup menthet vala meg csak fagyás ellen? 's honnan

riadnod kelle vissza, hogy majd halálra riasztál bennünket is a' szegény bátorsági biztossal? he, hogy'?

Bálint előadá bátyjának az egész történetet, 's kifejtni törekvék ön ártatlanságát. — Hm, hm, öcsém! dünnyöge vontatva és sulymos fejét rázva az öreg; kezdek tisztába jöni — de szép öcsém! még hátra van a' nagya. Mi szerelmes levélkét nyújtottál te a' Száli' kezébe, csak nem erővel nyújtottál, szép öcsém?

Én? tudaklá csodáló szem - meresztéssel Bálint; szerelmes levélkét? Szálinak? Pokol, és minden lakosi! ki mondja ezt? így zajlék Bálint.

No, no, szép öcsém! a' levelkét magam láttam: laconice, de elég érthetőleg vala ezen szavakkal írva: Érted halok, érted élek, c' világért nem cseréllek!

Tüzes mennykő! rivall, magát homlokba ütve Bálint, bankó-tokjához kap, 's reszkető kézzel motoz abban. — Ugy van! — igaz — most értem a' dolgot. Megállj Pista! kiált a' kocsisnak; egy tapodtat se tovább! Fordulj-vissza a' Hangácsy - udvarba!

Pistának, kinek óhajtott Kanaánja vala mindenkor a' tisztelt udvar, nem kelle a' fordulást kétszer parancsolni. Eresztett ostorral

repültek a' lovak ismét Tétény felé vissza.
— Ismét szelesség, mint a' többi! morga Orbay.

Posta-csészáján szemközt találák Gódort. Fordulj forspontos! kiált-ki szánjából Bálint, 's kiszállván maga, a' biztoshoz robban. — Galambom biztos úr! így szólítja-meg ezt, vissza kell térnünk, együtt megennünk a' Hangácsyné asszony' ebédjét. — Guta üsse az úrfi' dolgát, 's Hangácsyné' asszony' ebédjét! tán csak nem halok-meg otthon is éhen! felele boszúsan a' biztos. Ha még egyszer özönvíz öntené is el a' világot — mert bizony nagy része a' mainak megérdemlené — és csak a' tétényi kastély maradna bárkának szárazon, még sem mennék, uram, többé bele. — Bálint elővéve minden szónokságát, melly tehetségében áll, 's hosszas makacs ellentállás után csakugyan megtöré Gódor' feltételét, 's fordulásra bírja őtet szánja után.

Épen a' vendégszobában áll a' repedezett kályha felett a' nagy vallatás, midőn megfordult útasink belépének. Hideg, zavart, boszús érzetek' jelei ültek az asszonyi arcokon és szemeken. — Édes nagysád, szóla Bálint, alázatos kézcsókolással Hangácsynéhez, ártatlanságom' érzete bátorított megtérnem, hogy magamat kitisztítsam, mi különben szemtelenség fogott vol-

na lenni. Engedjen nagysád kegyesen egy pár szót, védelmére egy ártatlanúl gyanú alá esettnek. — Bár ne volna több gyanúnál, édes öcsém uram! monda hideg mosollyal Hangácsyné. Bálint nem ügyelve erre, előadá egész éjjeli történetét, 's hogy tanúsítsa előadását, hálószo-
bájának volt tűrhetlen forrósága és gőze iránt utalt, mint corpus delictire, a' hasadozott kályhára, Gódor biztos úr' főfájására — melly utób-
bira azonban Hangácsyné azt jegyzé-meg, hogy a' főfájásnak számos okai lehetnek — az öreg Orbayra, kivel együtt támadák-meg a' tévedt fűtőt — 's végre magára, az ismét felvont szemöldökkel 's nyílt szájjal előtök álló fűtőre, mint a' dologban fő-fő személyre. — Szóljon kend atyafi maga, így szólítá-fel ezt Bálint, nem volt e' kend ez éjjel közel hozzá, hogy kiperzseljen kend bennünket biztos úrral a' szobából? — A' fűtő még feljebb voná szemöldökét és kijebbb nyitá-meg száját; de nem felele Bálint' felszólítására semmit. — Azzal nem fog bizonyítani uram öcsém, mosolyga Hangácsyné; mert ez azonfelül hogy csupa sváb, hülye is. Öcsém uram' előadásában látom a' hihetőséget, 's addig, hogy kénytelen volt öcsém uram elhagyni a' maga forró, mint uram bátyám a' maga kihűlt szobáját, kész vagyok a' hitel-adás-

ra; mert most már tudom, hogy fűtöm, kire ráparancsoltam volt estve, hogy áltfázott Orbay uram bátyám' szobáját folyvást fűtse éjjel is, nem tudván az ott bent esett szoba - cseréről, sürgetéseire bátyáknak, mind az öcsém uram' kályhájába gyújtá a' másikéba szánt tüzet — de ezt a' Szálira tolt tartalmas levélkét tán csak nem fogja megtagadni uram öcsém, mondá szegzett komoly tekintettel Hangácsyné; 's Évike és Gódor váró aggodalmas pillantattal csüggének Bálint' ajkain. —

Igen is saját kézem, édes nagysád! felele Bálint; tizes bankó helyett nyomám Szálíka' kezébe, kinek miattam a' kenyér körül éjszakáját kelle vesztegetnie. Ezen levélke' szavai általam az arany - mives' számára íratlak, hogy azokat Évike húgocskámnak ajándékkul szánt nyak-láncz' záros függelékjébe vesse — melly levélkét én, hihető az arany-mives' kifizetésekor, bankóim közé tévesztettem. Az arany láncz — ím itt van! Bálint kivoná oldalzsebéből a' szép mivet, 's a' levélke' szavain kívül megmutatá rajta az Évike' és saját maga nevének fonadékosan vésett előbetűit.

Elfoszlott azonnal minden gyanú. Hangácsyné szíves mosollyal nyújta béke - kezét Bálintnak, mellyet ez tisztelve vona ajakához, 's

Évike öröm-pirúlattal a' magáét, mellyet Bálint égő csókokkal hinte - el. — Mondám, ismét szelesség nem egyéb! szóla Orbay, korholással ugyan, de mellynek tónján áltetszett a' kedvező kifejlés' öröme. — Szelesség! dörmöge Gódor, könnyült lélekzettel sodorván - meg bajuszát; szelesség, melly szép kárt tehet vala a' háznál.

De már csak nem tesz? kérdé szelíden Évike, 's bevoná az ebédlőben búslakodás közt állt Szálikát. — Bocsásson - meg szép leányasszonyka! szóla ehhez kezét nyújtva Gódor, ha egy kisse megbokrosodám vala. Bizony fájt magamnak is, tán hetekig sem lett volna ételem italom miatta; de hasztalan! a' magyar még kényesebb becsületére, mint bajuszára. Hála az egeknek, hogy szépen tisztába jöttünk!

Az ebéd derültebb arcokat gyűjte ma, mint a' reggeli lát vala, 's Gódornak megjőve mult vacsorai ét- és itvágya. A' gyöngyöző tétényi vígan sikúlt - le a' férfi - torkokon; mert czímjök ezeknek elegendő vala pohár - kocczantásra.

Estvére kisüle a' nyájas jóslatu puha kenyér, 's Szálika bebizonyítá remekjében, Gódor' nagy kéjére, hogy valamint ki tudja sütni, úgy ki is bírja dagasztani a' magyar kenyeret. Másnap' megesék a' kettős jegy - váltás, 's né-

hány hétre a' kettős menyekző. Boldog négy ember válék belőlők; de egyike sem szegheté-meg, még agg korára is a' puha kenyeret a' nélkül, hogy a' tétényi vizsályos éjszaka ne ötlött volna eszébe.

FÁY ANDRÁS.

A' VÖLGYHÖZ.

Gyász felettem, gyász körülem,
Feltalálni enyhemet
Csendes árnyaidba jöttem,
Rejts - el, oh völgy, engemet.

Bükkjeid' sötét homályán
Búsan suttog a' levél,
Ah te sejtéd, e' kebelben
Melly emésztő bánat él.

Néma vagy, ha bús barátod,
Érzed mély gyötrelmeit;
Ha panaszt nyög, részvevőleg
Vissza zenged sérveit. —

Zajban élek, mint ki boldog,
Mint kit biztat hű remény;
Senki nem gyanítja, melyly bú
Ég e' szívnek fenekén.

Senki nem , miként derül - fel
Kínról kínra hajnalom ,
Csendes éji lámpa mellett
Mint viraszt a' fájdalom.

Tiszta kék az ég felettem ,
Tiszta kék a' láthatár ;
Zeng a' bérce , virít a' róna ,
Vigan zúg a' csermelyár :

Ah de a' tavasz' virága
Énnekem nem illatoz ,
Egy virágom volt — 's hajh az most
Más kebelnek nyíladoz.

Engem éjfel' zordonában
Űz a' veszteségi kín ,
Űz tetőkön , rengetegben ,
'S bús magányid' rejtekin.

Volna szárnyam , hogy röpnék
Túl e' földi lét' körén ,
Volna bár sebem halálos
Hogy meghaltam volna én.

BAJZA.

ÓMÁR ÉS ÍDA.

EGER HŐSKÖLTEMÉNYBŐL, KÉPMAGYARÁZATUL.

Éjszaki vársarkon terem áll a' föld' kebelében
Mélyen, erőszak elől eltéve falaknak alája,
Ablakain csendes szellő suttog be, 's az elzárt
Lelkekhez tisztább levegőjét hordja az égnek.
Ott nyomos éjben erőtlen fény' rezgéseinél csend,
'S nyugalom ül a' megsebesült' ágyára 's körötte
Írt kegyes angyaloként elegyít az aranyhaju szépség.
Ott kínlódik Omár nagy sebben, mint letörött ág
Már csak alig függvén a' létnek örök tövü fáján.
Élete még egy vágy, egy láng forralta sohajtás,
Melly ha nehéz búval kiszakad végtére szívéből,
Meggzünik és a' lány többé nem hallja nyögését.
Ott tíz más sebesült keres írt testére 's bajában
Szomju tekintettel minden mozgásra figyelmez.
'S im ajtó nyílik. Ída Dalár borzadva köszöntik
A' szomorú csendet; két lilium égi kezeikben,
Két hósínü szövétnek. Az éj mint elfut az ékes
Hajnal előtt, a' barna homály úgy oszlik elöttök,
És szépségek előtt. Kebelét föltárja sötétség,
'S a' nyavalyások előtűnnek sorvadtan ijesztők

Marczonna képeikkel. Kitünik fekvése Omárnak
 A' mint elfordulva fejét karjára nyugatja,
 'S forróságában szavakat rebeg ajka: körönként
 Tépi pogány mezeit 's látszik harczolni magával.
 Ott társát szólítja Dalár 's így ejti beszédet:
 „Nénike! nézdsze pogány török ott mint szenved az ágyon,
 Vedd oltalmad alá: én félek tőle, szegénytől,
 Oh pedig olyan igen sajnálom, mert idegenben
 Itt egyedül vagyon és nincs a' ki kesergene rajta.
 Nem fog ez ölni magyart, de veszen kebelébe tanácsot
 Végtelen istentől 's megtér gyógyúlva hitünkre.
 Menj te azért 's lásd el, magam addig odább megyek, és e'
 Némberiekkal az ételeket sebeseknek elosztom.“
 És elmentenek. Ída legott fordúla Omárhoz.
 Összetalálkoztak, 's mi nem úgy mint egykor az első
 Lángokban! szemeik nehezek most régi keservtől,
 'S a' szakadott szív' éjével terhelve borongók.
 Egykor szép szemeik' sugaraiból szöve szivárvány,
 A' kegyelem' hida volt közös érzelmöknek az ösvény,
 'S köztök azon, mint két várnak vendégi, örökké
 Egymást látogatók, a' vágy, a' kisedd örömmel,
 'S rózsaszeméremnek koosiján vonakodva te jártál
 Oh szerelem! 's szíveik' teremét felváltva köszöntéd.
 A' tündér hidat és alakit föl vonta irígyen
 Régi hazájok az ég 's föld' kinját hagyta helyettök.
 Most pillantataik, mint testvér vándorok éjben,
 A' sivatag' mezején egymást rettegve gyanítván
 Végre megösmérik, és ámultan visszaijednek.
 Látja Omár, hogy nem boldogság, nem szerelemnek
 Üdve az, a' mi szegény Ídát hervasztja, felejtván
 Ön bajait, mély lelkéből így fejtí beszédét:

„Látlak-e, oh örök ég! esztendők mulva, veszendő
Bús várnak közepén így látlak-e tégedet Ída?
Még csak ez egy baj volt Hiadornak hátra ezerből,
Hogy te is annyira légy mint ő boldogtalan: Oh ez
Arcz, ezen elfáradt szem mást olvastat eszemmel
Mint mikor elmenvén kétség' nyila ége agyamban.
Akkor utánam kín 's a' féltés' ördöge sűgá:
Fuss Hiador! boldog nélküled is Ída 's futottam,
Mint kit az áradat úz 's kebelében hordja kigyóit.
És mikoron Hiador' römjából lettem Omárra
'S vérzettem törökért magyar ellen az ütközetekben,
Akkor is ördögeim sűgák, hogy vesszek örökre:
„Jaj neked, Ída' hitét még egy csók várja, csak egy még,
Meg van! 's esküiben Hiadornak nincs neve többé.“
Mind illy gondolatok kergettek, mint vadat a' vad,
Ártóbban dúlt, hogy lakodat földúlja, aczéлом.
Nem lele, megfáradt a' bűnben lelkem: epedtem,
Hogy boldogságod közepett még lássalak egyszer.
Hogy csak egy elszakadott sugarát felfogjam elorzott
Üdvömnnek, csak egy eltévedt pillantat utószor
Öntse beéjjeledett létem' vadonába világát
Szép szemeidből, szép szemeidnek gazdag egéből.
'S ah hol vannak azok? mi kegyetlen bú üte pártot
Ellened? ifjú kellemidet melly bánat orozza?
'S melly mint játszi madár dallal kele szíved' eréből,
Ah hova lett szépségedtől az előbbi vidámság?
Gyöngyei villognak bús lángforralta szemednek;
Nem szólasz; rózsás pártokból Ída mi tette
Sírú ajkaidat, hogy némán, zárva találja
Haldokló Hiador, 's bucsuját ne vehesse belőlök?
Ezt nem idő, három rövid év ezt nem teszi, percz az

A' boldogságnak; de maró bánatnak örökség,
És neked is nekem is sok bajt tűröknek örökség!
Oh az egész természetben nincs semmi örömhang,
Nincsen erő többé, melly engem tenne vidámmá,
Mert te is életem' és gyönyöröm' szép mennye borongasz,
'S boldogságodból nincs a' mi leszállana hozzám."
Szóla, reá fájdalmaiból így válaszol Ída:
„Mit mondál Hiador, kiszakadt jobb része szívemnek,
Mít mondál te nekem, vigyázatlan? Oh ne riaszd föl
Alvó bánatimat, boldogtalan Ída' nyugalmát.
Elmentél, törökért folyt bajnoki véred: az ég is
Úgy engedjen meg mint én kedveltelek, és most
Bár keserítetted, nem tud vádolni szerelmem.
Nem, Hiador, Ídát nem örömnék hagyta el ölében.
Kérlelhetlen apám letörölte az élet' egeről
A' szép csillagírást: neveinknek fénykoszorúját
'S klastromi üszkökkel bús vár leve éji lakásom.
Mint nem örülhettem, mint nem vala hajualom, és a'
Fájdalom' ölyve sebes szívemet mint tépte, ne kérdezd.
Kértelek, elhangzott panaszom vén falhoz ütődék
'S szentek' szobraihoz; minden kő halla zokogni,
Csak nem az ég: attól nem jött valahára segédem.
Oh ne keress szemeimben eget, ne keresd az elomlott
Kellemek' árnyékát, a' mint vala 's most vagy, Ídát
Össze ne mérd; mert semmibe dől kétszerte reményed.
Egy van örömkor az életben, szép rózsanapokból
A' kény' árja körül koszorúvá fonva. Vidáman
Mint bűvár, megy az ifjúság közepette. Jaj annak,
A' ki nem örvend itt, 's szilajúl elhanyja virágát.
Mink nem örülhattünk; te futottál csalfa gyanúból,
Engem elért darabos pályán a' sors' keze. Még egy

Rajz. Nehrlich.

Aczélba metszé Jers.

OMÁR ÉS IDA.

Creuzbauer művész intézetéből Carlsruheban.

Kincsem az elhamvadt szerelem' szikrája, setétén
Úl lelkem mellette, 's fölül tündér suhogással
A' bús emlekezet' gyász fája lebegteti fodrát.
Oh Hiador! ide térj, ha kívánsz Ídára találni.
Itt leled őt honn a' szomorúság' pusztá vidékén
Hol szép álmaiból 's a' multak' gyász fonalából
Mint hálót, szövi gondköltő elméje' regéit
A' boldogságnak, 's Hiadossal végzi ha fárad.“
Még sokat és búsán szólnak örömtelen éjjel
A' szeretők; de szívök könnyült a' régi panasznak
Szóra kerülével. Hiador fenn üle sebében,
Ída köté be 's el-elszörnyedt láttára, szemében
Faggyá lett a' könny, 's hidegen futa végig az arczon.
Elhajlott Hiador, 's a' mint karjával utána
Ída segítségül leborúlt, elcsattana bágyadt
Csókja szelíd ajakán 's ez volt búcsúja örökre.
Mintegy ijedve kapá elhamvadt gyenge világát
Ída 's Dalárral az éj' teremét elhagyta sietve.
De Hiadort mélyebben üté Arszlánnak aczéla,
Mint gyógyíthatnák; érzé hogy vége közelget,
Mindennél inkább pedig érzé régi szerelmét,
Melly, hogy örökre kiégjen, még fellobbana egyszer
'S tiszta gyönyör' lángját árasztá minden érében.
Akkor az elsebesült Hiador felszóla utósor:
„Elveszek im 's nem bú, nem bánat' erőszaka öl meg,
Sebben sem halok, a' vad oroszlán' kardja' sebében;
Mert azt gyenge kezek kötözik el, szánakodó szem
Harmatozott le reá. Nem is aggság visz tova engem,
És nyomos esztendő; de korán ép ifju koromban
Oh szerelem! lelkem' szép üdvössége te ölsz - meg.
Még, ha van álom, az élet után csak egy álmot ohajtok,

Egy pillanta'ot a' nagy öröklét' boldog egébe,
'S látni dicső Ídát, a' mint szemlélttem először
Búttalan évében, mikor ifjú lelke szemeiben,
És nemes arczain, és tündöklött mindenik ízén.
A' hogy először rám fordult nagy barna szemével
Mind két féle szerencsének birodalma 's hogyan szűz
Ajakai elhagyatott Hiadort mosolyodni taníták.
Oh csak ez egy látást engedd mindennek adója!
Vesszek el aztán, tégy morzsáva fergetegidben,
Tégy habütött szirtté 's ne legyen több álmom azontúl. —
Igy végezte szavát és álmai jöttek, öröklők,
Mint a' lélek, melly végnélküli képzeletével
Messze jövődöben lakot állat előre magának,
'S azt minden gyönyörök' seregével teszi dicsővé.
Ída jön, és halovány ajakát ébreszti hiába,
Társai jönnek elősmervén a' régi barátot,
'S hült tetemét ölelik: Hiadornak nincs sebe többé,
Egy volt a' keserű élet, 's azt sírja befogta.

VÖRÖSMARTY.

OTHMAN' ÜNNEPE

ESKIUDARBAN.

Keresztül utazó valék Stambulon, vagy inkább elutazandó, mert jó idő óta tartózkodám benne. Rokon lelkek várának Kahiróban, a' paloták' dicső városában, kik a' puszták' szeleitől gyakorta kérdezők, mikor érkezendik - meg pompás honába az utazó Mirza? És az én gondolatim is a' szabadság' pusztáiban kalandoztak, sokszor találkozó az enyéim' vágyaival. Mindent előre küldék, vagyonomat, irataimat; a' tenger' szélvészeinek kényére bizám gyűjteményeimet 's jó éjszaki szellőért fohászkodám, midőn vitorláit kiterjeszté a' hajó. Magam maradtam csak Othman' ünnepét megnézendő.

Az előző nap' estéjén ünnepesebb és ünnepesebb lőn Stambul. Szébb pipákból füstölgött a' dohány a' kávéházakban, pompásabb findsákból ivák a' kávé, a' borozók jobban félre húzódtak, a' mákonyozók' homlokán a' paradicsom' 's a' holnapi jelenések' dicsősége világosabban rajzolódék; a' dámák, ezen szent lényei a' há-

rem' szentséges titkának, erősebben 's szebben fátyolozva viteték magokat kikeresett hordszékeikben; az atyafiak több látogatót kaptak, 's az Osmanlik minden természeti restségök mellett is jó számmal lábaikra keltek 's európai szokásként körülnéztek a' közelebb utczákon. Elüté az esti hetet, álgyuk durrantak - el a' város' sarkain, a' hullámozó tenger' szélén: 's az ünnepi hang által mormogott Asia' tündéribb világu halmaihoz.

Aja Sophia mecset előtt állék, százaktól körülvéve. Az ünnep hirdető ékes hangon hirdeté a' következő nagy napot, mint a' megérkezett philoméla édes torokkal tudatja a' virághozandó tavaszt. Ő alig végezé, 's a' toronyban szent dervisek' éneke zendült-meg, Osmannak a' tágas, noha megszűkebbült birodalom' alapítójának tetteit dicsérőké.

Szép volt a' hymnus, rezgő, harmoniával teljes, komoly 's borzasztó, mint mikor az erdőknek mélyében napnyugatkor a' mecset' szent fala között csendül-meg az ének, az előteremben szunnyadozni kezd a' vándor, de a' bús hangok elverik álmát, 's térdelve késztetik kenyéradó Alláhjához fohászkodni. Az éj' homályát ezer világ verdesé széllel; tündérfényben látszott úszni Stambul, a' csillagok' milliárd-

jának ezer fény felelt-meg a' tükröző tenger' két parti hosszában.

Büszkén ragyogtak a' kelő nap' sugáiraiban a' héthalom' városának holdas tornyai: az orosz rezzentésből fölüdültek Sulejman' késő unokái, 's szokott lassúsággal kivereték magokat asszonyaik' illattal ömlő teremeiből. Magasan lobogtak az öböl' hajóinak zászlói, a' különbféle nemzetek szerint különböző színűek; nemzeti lobogó is pattogott a' szélben, a' kelendő vízi szorgalom' előkövete. Tarka vegyületben tódult a' Skutariba törekvő népség a' csendesen álló tenger felé, mellyek századokat játszottak a' történetekbe repkedő lélek elé. Száz komp, ezer csónak szeldelé a' habokat, pompásnál pompásabb, tarka oldalú, szőnyegezett; kényes urfiakat, fátyolozott nőket, az orosz háborúból haza jött vitézeket, frankokat, görögöket, osmanlikat, arabokat stb. vivő, 's apró vitorláit vigan terjesztő a' lengő szélben.

Othman' ünnepe nevezetes a' hivek' országában, mellyet azonban, az Osmanlik nem az ország-alapításért ülnek-meg, hanem a' propheta' hitének fölvétele miatt. Nem legszámasabb csoporttal jöve ő Armenia' havas bércei felől; két küzdő seregre akadt, nemes lelkűen a' gyengébb pártjára állt, győzött és seregét szaporítva

belebb vonult Anadoli felé. Vitézséggel és fáradtsággal országot alkota, de mindegyre hitelment. Törvényeken gondolkodék, mellyek az új ország' javát örök időkre megalapítsák. Ekkor — sötét éjszaka volt — jobbik szemével világosságot láta az ég' magasában, a' világ egy szép hajlékon terült — el, mellynek kúpjai, tornyai voltak, a' tornyok' tetején félhold ragyogott, a' hajlék' ablakain dervisek látszottak — ki, pillantataikat az egekre merésztve, szájokat, ajkakat mintegy imádságban mozgatva. Othman' lelkében egy ilyen hajlékot építetni parancsoló gondolat villant — föl, 's a' látmány eltűnt szeme elől. Hét éjjel látá újra az épületet, a' nyolczadikon elhatározá a' megtérést, 's országának megtérését. Boldogult szándékában, a' kétes dolgokban tanácsot nyere mennyei fényt látó jobb szemétől, maga a' prophéta is dicsérőleg mosolyogva mutatá magát neki. Ezer mecset, ezer hajlék zendült — meg halálakor a' gyászkeszervtől, 's az erdők' mélyében tápláló atyjok után sírtak a' remeték 's a' szent falak' rideg lakozói. Tarabosán megdülvén, Edreneh elfoglaltatván, Stambul a' hivek' hatalma alá esvén, Brusából Stambulba hozatának Othman' csontjai 's ime jobb szeme hervadatlanul fénylett a' koporsóban. Aja Sophiában tartaték egy

ideig, de ott homályosodni kezdvén átvitették Skutariba, Anadoli' virágzóbb partjaira, hol fényre maig világol, 's évenként egyszer megmutattatik az ünnepelő sokaságnak.

Az ezt nézendő sokaság ezerenként rajzik-át vámfizetve és vámfizetetlenül. A' törökök' nagy része Szerehét nevet visel, melly a' dolgozabb, nyomottabb rész; a' földet szántja, veti, a' gabonát magának és jó részint másnak aratja, kapál, ás, vés, utat készít, katonát hord 's kivált mióta az urak' legnagyobbika, a' felséges Padisah, újra alkotá hadiseregít, a' rendes seregeket ő adja, azon kívül a' fizetésbeli terheket megannyi gaurként hordja, viseli. A' másik félnek Öle negyin a' neve, melly szabadot, ingyen létezőt jelent, hova még a' tudósok, művészek 's általában a' magát ollyannak szinlelni tudó tartozik. Ezen utósó faj a' Skutariba menetelnél is kitüntette magát, vámot nem fizetett, de a' többi, kinek szemén is az éh, a' baj nézett-ki, kinek teste alig vagy durván volt fedve, kénytelen volt asperét letenni átmeneteldijban. Én mint tudós utazó, ki az ércznemnek ritkán van bővében, arab létemre is élni akartam tudósi jusommal 's egy pogácsára szánva a' vám-aspert, nem fizeték. Stambul' sik partján, hol europaibbak, becsülettudóbbak az em-

berek, nem lön ütközésem, orrom' hegyéről megismerték hogy tudományom nagy, és falak között szedett. De Skutari' váróldalánál a' jegyszédő hamar czélba vette ócskúlt turbánomat, ó, megfakúlt zubbonomat, 's egy kevesse ki is likadt sárga czipőmet, — és vámjegyet kére. Én legjobb kedvvel szemébe mosolygok, mondva; g y e d o h e n m? az az: „miért nem?“ 's tovább megyek. Ő dúlt, fúlt, 's távolról hallám a' megtisztelő „rongyócz“ nevezetet. Ez nagy megsértés egy arabnak 's öngöggöm véres elégtételt kívánandott, ha nála alábbvalónak nem tartom a' nyomorultat. Innét csak urának sugám - meg szolgálja' durvaságát, ki zömök testével, jól táplált hasával ült az őrszoba mellett sopháján, lábait keresztbe vetve 's hatalmasan szipogatva basadohányát. Ő egy kicsit több emberséget tudott szolgájánál; engedelmet kért amaz nevében, a' mit én adék, látva, hogy amaz épen nem, ő keveset tudja az embert megkülönböztetni zubbonától.

Új képek derítgeték hamar lelkemet, melly a' hódoltatás' boldogabb századaiba repkedett szabad szárnyain. Othmant látám a' Bythiniát elfoglalót és Orchán' győzedelmeit a' Van' kékellő partja körül. Látám Bajazet' vérsebét Angoránál, a' Jósá' liliomos szélein és a' kínos várnaí győ-

zödelmet a' gaurok' oroszlánnépén; látám a' megholt magyarlengyel király' gyászsirját 's gögöm újra kelt. Szemeim a' véres balkani csatákon bolyongtak 's a' nehéz diadalu Rigómezején. Stambulnál hallám az első álgyu' eldurranását 's a' megvivott bástyákon boszúsan rohantam a' védtelen városba. Soká késtem Selim' és Sulejman' virágzó korában megjárva az elfoglalt Syriát, a' Mamelukkoktól elvett Egyiptust, a' kékellő Rhodust és a' sírok' gyászmezejét Mohácsot, a' hajóvivő Duna' jajdult sik szélén. Könyezve ereszkedém a' hanyatlás' időszakába, midőn tartományok után tartományokat veszténk, testvérháborgások, honi háborúk, pártütések gyengítettek; nem találkozték segíteni tudó hatalmas kar, sok nemes hasztalan veszett, a' nép nem nyert, az időtől hátra maradtunk, míg végre görögeink elpártoltanak 's az orosz Edrehnének szent falai közé hozta fegyverét. Nem illett a' mai vig zajhoz lelkem' megállapodó szeszélye; riadva köszönté a' nép a' szélben lobogó lófarkakat, az ezüst félholdat 's az általhozott szent zászlót, én az oroszokat tartám emlékemben 's holdunk' ragyogása elpirítá arczomat.

Kémlelődtem ezen változás' oka után. Számunkat olly nagynak találám, mint mikor győ-

zök jutánk Belgrád' falai alá, karjainkat szinte olly izmosaknak mint mikor Kandiát elfoglaltuk, vasainkat olly éleseknek, mint mikor Moreában koponya - pyramisokat alkottunk, és még is olly alant vagyunk a' hajdan' magassához. És bennünk a' hiba, valamint akkor a' meggyőztük népekben volt. Éldelésben renyhülénk mi el, okosodás nélkül. A' mufti — Allah bocsássa meg bűnömet! — türedelmetlenséget hirdete, holott Persa testvéreink szinte olly boldog hitűek mint mi, és a' hitszakadások nem bizonyítanak egyebet, mint hogy a' tudhatatlant tudottá nem tehetjük, és hogy a' gondolkozási szabadságot mindenfelé szeretik, és egy kaptára az elméket lehetetlen verni. A' nemmoslemineket gauroknak, ebeknek, pokol' martalékaiknak hirdeti, és hirdetteti, pedig a' nap — Allah bocsásd meg! — egyre hazugsággal bünteti. Ha Alláhnak képet merünk, képet akarunk adni, akkor a' nap lesz az, bujdosó világrendszerünk' mosolygva éltetője, és ez, az allah - erő' ezen szép testesült képe, olly világgal néz-le elszórt imádóira Persiában, Confuccio' hiveire messze keleten, a' tudományos keresztényekre a' mivel nyugoton, a' fatuskó - csókolókra Afrika' heves térein, mint mi reánk, kik évenként buzgó ajándékot küldünk a' szülő Mekkába. Minek

ezen rabszolgák itt? Minek e' heréltek? Lehet e egy Solimannak, egy Dsingischánnak vagy Tiumurnak elég joga a' szabadság' gyémántbélyegét lerabolni akármellyik ember' homlokáról? És mi ezt egyesekkel, népekkel tettük. Mik az egész élet' örömei a' szerelem' édes örömeihez képest? Ti a' szerelemre alkalmatlanokká tesztitek az embereket, hogy a' világhoz ne rózsaköttéllel köttessenek, hanem a' gyomor által, hogy a' ravaszság, embertelenség oltassék örökre beléjük, hogy ők, mint annyi ördögök az egész társaságon boszúlják - meg a' rajtok történő méltatlanságot. A' szerelem tesz emberivé, istenivé, ti irtjátok azt a' szívből. A' nagy prophéta bő példát mutatott, ha nem a' szerelemben is legalább éldelésében, miért nektek ellenháremfalak, minek szerelemüző barlangok? A' ki barlangba vágyódik, keres az, vagy ás magának, ha ti nem adtok is neki? — Diván gyakran tartatik ott azon csillogó tornyok körül, túl a' hajólepte szoros' vizein, arany palotákban, de kik tanakodnak ott milliók javáról? Addig jöttünk a' romlott időben, hogy a' jogtalanok' száma végetlenig szaporodott öngyermekeink között, a' minden tehert vivőké, a' haszonban nem részesülőké, kik hazátlanok lettek, kik mellett törvény nem szól, ellenök pedig az utósó ba-

sának, agának, kadiának akarátja vértörvény. Ez menjen e lelkesedéssel az ország' ellensége ellen, ez harczoljon e a' hadba gyakorlott orosz hatalommal, ez verje e le a' Morea' és Thessalia' erdeiben neki sanyarodott 's a' szabadság' mindenható tüzeben fölkelt görögöket? Ez, kinek magának is honot kellene keresnie, — vivjon rettenthetetlenül a' honkeresőkkel? Soha sem, örömeztőbb megy az hátra mint előre 's szenvedő társa' számára áldássá kívánná elváltoztatni ezen golyót, mellyet kénytelen ellene löni. —

A'sötét kapuk alatt föltolakodtam a' várba. Szörnyű volt az ember-hullámozás. A' nagyúri palota előtt mozgásokat tön egy csapat az új seregéből. A' Valida mecset' pitvarában megmosám kezeimet. Osman' mecsete felé törekedtem, hol a' nagyúr, a' vezér, basák és a' birodalom' nagyai imádkoztak a' mufti' éneklő hangjai után. A' mecset előtt lobogott a' prophéta' ünnepes zászlója, lobogott más ezer zászló fölírásokkal, jegekkel, lófarkokkal, félholddal. Nagy volt a' zajgás a' téren. Álgú durrant-el, jelszó a' nagyur' kiindulására. Gyalog volt a' Padisah, gyalog kísérek ezer nagyai. Csend lön, kétfelé vonult a' népözön 's ut támadt a' hitjáróknak. A' nagy zászló vitették a' Padisah előtt, utána

hét lófarku zászló indult, meg annyi agától vitetve. Jöttek a' dervisek is, egész, félturbánal; jöttek meztelen, félig nyírt fejűek, durva zubbónúak; jöttek az Olymp' hegyének szent remetéi, kik a' nagy nemzeti ünnep' dicsőítése végett elhagyák szerelmetlen bärangjokat. Most a' mufti lépett - ki hoszu palástjában, tarka szalagokkal ékesítve; példázókkal a' moslim' éggel egybeköttetését; fején turbán helyett szegletes süveg volt, jobbában fénylő, csinos, kicsin damaski vas, baljában zöldelő olajág, jeléül, hogy a' moslimért először harczolni kell, utána jó az ideig és örökkén tartó béke' áldása. A' mufti után jött négy almufti, középen egy fölnyitott biboral béllett szekrényt hordozó, mellynek emelt fenekén a' hervadhatatlan szem vala. Elöttem viteték - el a' szekrény: gyémántokat, rubintokat láték benne; a' szem üvegfényű vala. Minden a' földre borult a' szekrény' közelén, ajkaival csókolva azon szenthon' porát, mellyet Othman szerze, imádva azon fényt, melly ezen szemben világíta 's az egyedül boldogító paradicsom - úti tanításokra vezérlett.

Minden a' mufticsoport után özönlött: százan nem mentek önlábaikon, levegőben vitettek a' tódulóktól. Én levegőt sajdítva a' bástyaséták felé iramlám, onnét hallgattam a' meg-

zendülő hangát, a' katona-fegyverek' csengését 's vártam a' megdördülendő álgyuköszöntésekre. Némelly ember járt kelt itt is, fátyolozott lányok és nők lengtek alá, simultak-föl az új szabadsági szokást használva. Három igen közeljött hozzám; tündöklők voltak fekete szemeik, arczokon a' fátyol redőzetlen, mosolygások átlát-szó. „Este légy itt, Mirza!“ mondá lassú hangon az egyik, 's tovább mentek eltűnve a' fűgék' és akácok' árnyaiban. Én kérdve mondék igent szemeimmal 's tovább lebegéseken mulattam, hamar kívánva az estet, a' titkos gyönyörök' hordozóját.

Gondolataim a' lányalakokon függtek, titkaikat föllepleszni kívánva, mikor a' hadisereg tüzelni kezdett. Recsegtek körülém az épületek. A' várfokon is megcsillámlottak az álgyúk, látám előgombolygó füstjüket, megrázott a' dörgő hang 's a' közel ormok százszorozták a' harsogást, a' távol bérceken elhalandót. Huszonnégy álgyú dörgött mindenikén a' négy vársarknak, Stambul' rézszörnyei először feleltek, majd a' hajók adtak tiszteletet, távolról is látánk fölvilágító álgyútüzeket a' fekete tenger' partjai felől 's a' marmora-partok' hosszában, míg az utósó lökések a' Dardanellák torokcsőiből érkeztek-meg. Csend lön reá, nem soká tartó;

a' puskák hamar elkezdtek ropogni, az álgyúk viszont dörögtek, 's a' távol várak mindannyiszor visszaüdvözlöttek. Ez hétszer ismételteték 's a' nép szétoszlott.

Délután a' serail' álgyúi többször megdördültek a' visszament nagyúr' ebéde alatt, a' mint Othman' emléke éltetették 's a' frank követek az Osmanok' egészségére poharakat ürítettek. Zajosan tölt- el a' hátra lévő napszak; kocsi- zások, vendégeskedés, sétálás alatt. Este felé a' tenger fedve volt mulatozó sajkákkal, melyek a' szellőben vigan keringettek. Én a' kis bujukderi erdőbe sétálék - ki Eskiudartól dél felé; az úgy nevezett tiszta csermely mellett befelé ballagtam a' völgyben, hol négy évvel ez előtt gyakorta mulaték. Némelly változást találtam ott, mivelést, szépítést. De leginkább, egy oszlop vont a' magára figyelmemet, nem régi, pyramis alakú cyprusfák' árnyában álló, mellyen aranybetűkkel e' szavak olvashatók: A' BÁNATNAK ÉSZREHOZÁSNAK, ÉSZREHOZÓNAK.

A' táj ismeretes volt előttem: láttam azon gesztenyefát, mellynek árnyában hajdan a' fáradt rab leroskadt, kit annyira sajnálék. Közel csorgott a' forrás, mellynek vizéért csedezett a' durva hajdúhoz. Itt adtam néhány ezüst darabot a' hajdúnak, menjen a' tengerszélhez 's vá-

sároljon kényére valamit magának, a' rab' számára pedig, ki a' teher alatt különben kénytelen eldűlni, hozzon valami jó falatokat. A' pénznek kellő sikere volt, pajtásának kiálta a' hajdu, vigyázzon a' rabra 's az én kegyelmes kedvem szerint hagyja nyugodni visszajöttéig. Meglön; ő oda maradt vásárlani 's borozott, a' rab' szemei pedig hálakönyűkbe borultak előttem, lábaimhoz hullott 's szavait zokogása ölé-el. „Évek óta első érzékeny szívre benned találtam, töredezte - elő, beh édesen esik ez a' hozzá szokatlan kebelnek!“ Térdéről fölemelém, farkupáában vizet hozék neki a' közel forrásból; ivott 's erőből látszottak duzzadni megújult tagjai. Munkájához vala kezdendő, midőn ura hozzánk robbant és szó helyett korbácsát suhintá. Láttam a' fájdalmat a' szerencsétlen' arczvonatain, szemében; de nyelve le volt kötve, hogy jajgató hangja nekem ne okozzon fájdalmat. „Ebek martaléka, te!“ így dörgött a' vad kényúr, „henyélve kell időmet lopnod?“ 's ujra 's ujra suhintá korbácsát. A' rab ájultan esett - le, én zajongtam kebelemben mint a' legfergetegesebb tenger, meg nem határozva, megküzdjek e hatalmával a' rabért, — kihez a' törvényhiány dologi jogot ad neki — vagy esedezéshez folyamodjam. Egyikre sem lőn szükség, mert az úr

velem semmit nem gondolva tovább ment a' hajdút kiáltva. Ez nem felelt; a' közel tenger' szélén ivá a' nem tiltott ürmöst 's nem is gyanítván a' reá várakozó poklot, vigan dalolva érkezik - meg. Készen várta a' deres, 's a' józanodásig 's viszonzelkábulásig vereték. Az én közbe szólásomnak azon sikere volt, hogy az mondaték: „Ha tudós uram rakatlannak ohajtja talpát, kotródjék - el, különben ezennel lehet szerencséje.“ Én a' szerencsét meg nem köszönve tovább álltam, átkozva azon pillantatot, midőn a' rabszolgaság' gondolatja először megvilant emberi agyban. Ott feküdt a' szegény rab, itt nyöszörgött a' hajdu, midőn elmentem. Másnap eljövén, pusztá, ember nélküli volt a' táj, harmadik nap e' levélkét leltem itt: „Legjobb, ismeretlen ifju! Hálaszavat nem lelek részvétedért, hálakönyemet két éj látta már. Jóságod élesztő balzam vérző szívemre. De segíteni nem tudsz sorsomon. Van azonban egy mód, mellyet próbálj - meg. Keress hajót, keress karavánt a' fekete tenger' partjaihoz, a' Kaukaz' bérczeihez menendőt. Küldj általa levelet Tiflisbe, az én virágos mezejű hazámba, Hamed al Omra' nőjének, ki szeretett férjét a' Leander - torony mellett, Emir Baktrunál, megtalálhatja, mint rabszolgát. Eskiudarban.“

Tíz levelet küldék Tiflisbe biztos alkalmazottság által; egykettő, gondolám, csak kezéhez mehetend a' nőnek. Én tovább utaztam 's a' szegény rabról semmit többé nem hallék. Most vissza jövén megkeresém a' Leander' tornyát, kérdezősködtem Emir Baktru után, Hamed al Omrát fürkésztem, de csak az Emir' halálát tanulhattam-ki, az egy évvel ez előtt történtet, a' rabról semmit sem tudhaték-meg. Talám elhalt szegény, tudatlan nyugalommal cserélvefel, a' tudalmas nyugtalanságot. Vagy tán nője megérkezett 's a' kedves életet kiváltotta. Hajh mellette esett először igazi nehezemre szegénységem! Beh örömet adám érte utolsó falatomat, ha megszabadíthatám!

Leültem az oszlop' körlépcsőjére, érzeteim' tengerének szabad csapongási mezőt engedve. A' nagyon lehajlott nap rezzente-föl ébredt álmaimból. A' vársétára kelle sietnem. Eszembe jutott a' vámjegyszedő, ócska turbánom, fakult zubbonom, és — restellék ígéretemnek eleget tenni. De mellette határozám még is el magamat. Útközben megfürdém a' tenger' híves hullámai-ban 's a' csillagok ragyogtak midőn Eskiudar' várába fölértem.

Gyönyörű volt a' kilátás Stambulra. Ezer világ ragyogott a' tengeren, szoroson és öböl-

bén. A' serail fényözönben úszott palotáival, kertjeivel, mecseteivel, tavaival, tornyaival. A' végetlen város mindenütt örömjegyeket hordott. A' kapuk tűzoszlopokká váltak, a' vár' tornyai köröskörül meg annyi lángtoronyként világítottak az éj' szürkültébe föl, tűzgolyók röpkedtek száz oldalról a' magasra. Eskiudarszinte világítva volt. Hiszen ő széke a' nagy nemzeti ünnepnek, millyen több is tartathatnék a' békében és hadban nagyok' emlékére. Örömhangát hallék minden felé lábaim alatt, a' zajongó város' negyedeiben. De sietnem kelle. A' rendelt helyre értem. Egy rabszolgát lelék ott, ki engem nevémen szólíta 's asszonya' nevében követésre kért. Menék, le a' várból, át a' város' keleti részén, ki a' kerthalmokhoz. „Ki az asszonyod?“ kérdém útközben a' rabszolgától. „Hallgatás van rám parancsolva“ felelt ő, ment és egy pompás kertkapun csengetett. A' kapu megnyilt; illatozó virágágyak közt suhant a' fiú előttem a' bőven megvilágított szép kerti épülethez. Varázsfényben álltak a' fák a' mesterséges világnál 's egy ugró kút' magasra szökelt vize hulló gyémántként esett egy márvány medenczébe. A' fiú tovább ment a' márványfolyosón, én utána. Egy terem' szárnyas ajtai nyiltak-meg. Beléptünk. „Allah Abdul Mirzával!“ szólamlott-meg hat

csinosan öltözött rabszolga, „Idv a' mi kegyelmes urunknak!“ Térdre estek mindnyájan előtttem, az első pedig egy irományt nyujta által, mellyben Emir Baktru Abdul Mirzát Eskiudar mögötti kertjével és hat rabszolgával ajándékozza-meg, mivel a' rabszolgaság ellen írt munkáját olvasván, emberi indulatok gerjedtek szívében, mellyeknél fogva rabszolgáit a' természeti jogok szerint tulajdon szabadságokkal ajándékozá-meg, és ezen idő óta érezé csak az élet valódi becsét. Ez óta élt másokkal jóltéve. A' hála menté-meg a' sumlai csatában is életét önéletén. Azon rab, kit hajdan kegyetlenül korbácsolzott, utóbb barátjának fogadott, szelé-le egy orosz lovag' karját, midőn Emir Baktru' fejére mérte már a' vasat; maga pedig az ellene tolongóktól öleték-meg. A' tiszta csermely' forrásához közel áll emléke, mellyet Abdul Mirza' különös gondjára bíz az ajándékozó.

Meglepő volt előtttem az irás. Csalódni véltem magamat. De Emir Baktru' kézírása's nyomjegye rajta. „Miként vagytok ti rabok, ha Emir Baktru minden rabjának szabadságot osztá?“ kérdezém az előtttem térdelőket. „Minket Emir Baktru' felesége vásárlott ma, Othman' dicső ünnepén, hogy az ajándéklevélnék elég tétessék“ felelének azok. „Ez az egész dolog tréfajáték le-

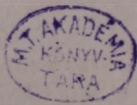
het, viszonzám én nekik, hanem tréfából sem árt jót tenni; e' pillantat óta szabadok vagytok, mint magam. Itt van kezem. Ők földre borulva jelenték mély köszönetöket. „Nem úgy, mondám nekik, keljetek-föl, 's állva végezzük játékunkat.“ Mosolygva adék mindeniknek kezét, játékszerepemet — véleményem szerint — folytatva, de szemeiknek csillogó örömkönyűi azt mondták, valóság forog a' dologban.

A' virgoncz rabfiú tovább vezetett. Egy kisebb szoba nyílt-meg előttünk, benne hat fejéren öltözött rableány. Mindnyája térdre hullt előttem, köszöntve: „Béke és öröm Abdul Mirzával, a' mi kegyelmes urunkkal!“ — „Béke és öröm veletek is“ felelék nekik gyorsan és föl-emelgetém őket vidám kedvemben, „és szabadság nektek, nagyobb mint keleten akárkinek nemetekből!“ Megrezenve álltak erre előttem, egyik sem merve szemembe nézni, csak kezem csókolására tódultak. Egyike szinte levelet ada kezembe, illy tartalmút: „Mirza, ha úgy érepsz, mint szólsz, ha úgy téssz, mint érepsz, e' levelem' vettével már fölszabadítád a' hat rab-szolgát, 's elmédben e' leányok is szabadok előtted. Ha ez nem történt, sajnállak, 's a' lányokat adói hatalmam által elveszem tőled, szabadoknak hirdetve őket, 's téged mindeniknek

szabadlára állítására, szülőihez, férjéhez, pártolóihoz küldésre kérlek, kötelezlek az e' végre általam" máshol meghatározott pénzen."

„Nekem egész szenvedélyemmé lett a' föl-szabadítás, mondtam egy harmadik szobában a' rabfiúhoz, mondsza, hogy' szabadíthatlak téged is föl?" Ő erre elneveté magát, rabgúnyját elveté és szabad öltözetben állá előtttem. „Én — úgymond — Emir Baktru' fia vagyok, szabad, és a' te barátod." Kezet ada 's magamra hagyott.

Csend lön körüllem; gondolataim félénken kalandoztak. Kinéztem a' nyílt ablakon Eskiudar' vára felé és az még világfényben úszott. Távoli dob, csengetyű és hanga-zengzet érinté füleimet. A' mellékszobában suttogást hallék, ezen szavakat jól kivehettem. „Nem, anyám, én ki nem állhatom, — maradok, menj egyedül." — „Ide karodat" monda egy erősebb szózat, és — az ajtó megnyílék. Két fátyolos nő lépett-be hozzám, mindenik nyulánk, de az egyik testesebb. Barátságos mosolygás volt ennek áttetsző arcán, amaz félénken csüggött anyja' karjain, csak lopva pillantott reám, fekete szemei nyilalók voltak. Kezemet szivemen tartva tisztelém őket, az anya pedig hókezét átengedé megcsókolásra. Sok szépet, sok hízegőt monda férjétől nekem, ki őt írásaim által

emberségre vezetém; megmutatá irományaimat, a' mint férje a' tetszőbb helyeket aláhuzta, jegyzésekkel gazdagítá; mind ezek után a' ház és kert' birtokát, mint ekkoráig volt felvigyázója, általadá, 's — a' mint mondá — vendégem ő lön.

Tűkör előtt állék, meglátám benne magamat, eszembe jutott a' reggeli vámjegy, együgyű idegen állék a' gyönyörűn bútorozott szobában, és a' valót erőszakkal álmjátéknak akarám tartani. „Felséges dolog két nőangyalt vendégül birni, felelém én az anyának, — hanem, megengedj asszonyom, előttem az egész dolog igen tündéres, gyanús, te maradj továbbra is gazda, 's legyen nekem szerencsém vendéged lenni.“ — „Hát Abdul Mirza is hisz tündéres eseteket, ki minden természetén-túlít tagadni látszott?“ Kérdé a' nő. „Azt nem, asszonyom, mondám én, hanem“ „Hanem szemeinek még sem mer egészen hinni, folytatá ő. Ugyan Mirza, lássuk van e jó emlékezeted, ismersz e bennünket?“

Félre tolta maga és leánya' képéről a' fátyolt, így szólva; „Olyan bölcs, vagy bölcsesség-kereső előtt, mint te vagy Mirza, ki a' világ' nem mindég okos szokásain nem csügg, bátorodom ezt tenni.“ Mosolyogva mondá ő azt,

de én megdöbbenve komolyodtam - el. A' lány' éjszemei, mellyek szemérmesen lesütődtek, azon mennyei pirulás a' legvirágzóbb arczon, azon derült homlok a' holló-fürtök alatt, a' biborszáj egy titkos indulattól megmegmozdítatva, azon szelídség, melly egész képén, azon báj, melly egész alakján előmlött, multat, jövendőt előlt eszemben, csak a' jelent érzém megme-revedve, kövé válva.

„Asszonyom, szólék utóbb, midőn lélekzet-hez jutottam, veszedelmes játékot kezdél velem, leányodat csak annak volna szabad látni, ki őt birandja, nem azért, mivel úgy szokás, hanem szebb, kellemesebb mintsem hogy látója valaha elfeledhetné.“ A' nő elijedt beszédemen, 's leánya' fátyolát helyre tette. „Erősebb lelket gondoltam, szóla, a' rabszolgák' bajnok barátjában. De felejtsd ezt Mirza 's hozd vissza képzeletedbe azon időt, midőn...“ Elhallgatott. „Midőn - kezdém én, — Sivásból Tarabosánba utaztál, egész nap vert az eső, késő este pedig azon kunyhóba jutál, mellyben engem az eső tartóztatott. Férfiruhád vala, egy fiú követett, ez, ki most leányoddá lőn. Sokat vesződtem azóta szemecivel, lelkével, gyanítám hogy leány.“

„És mért hagyod azt ki, felele az asszony, hogy mi átvázva és félig dermedve voltunk; te

adál száraz ruhát magadéiból, te készítél illatos sarjuból jó ágyat, mellyen édesebbet alvánk, mint valaha egy padishah aludt pamlagain, te aggatád - föl a' mellékszímben vizes ruháinkat, 's cserében az áltadtakat nálunk hagyád. Jó ember, sokszor gondolánk reád, ajándékod első becsű jószág volt előttünk."

„Sikeretlenül keresénk — folytatá tovább — a' jó férjet, a' gyengéd atyát Tarabosánban, hová hajón jutnia kelle, sikeretlenül fürkész-tük közel, távol, városokban, pusztában, a' tenger' szélein; sikeretlenül lestünk minden hírt, róla senki nem tudott semmit. Esetét sirattuk, könnyűinket hullatók a' tenger' keserű özönébe, a' neki sírúl szolgálóba; 's haza tértünk, fáj-dalmunkban lelve vigasztalást. Havak folytak-le otthon, özvegy és árva valánk, midőn egy névtelen irás jut Stambulból kezünkhöz 's tudósít, hogy életünk' kedvese Eskiudarban va-gyon, rabszolga, talám kiváltható, — hogy a' Leander-torony' közeletén Emir Baktru' házá-ban lelhető. Menny' követe volt ez nekünk, szárnyakat ölténk lépteinkre, a' kedvest meg-találjuk, épen tiz nap óta szabadot, te általad, irásaid' szivrendítő hatalma által szabadot."

Kezemet fogá emléke' tüzében, szelíd nyomást érezék beszéde' utólján, én nem tudék

egyebet tenni, mint kezét megcsókolni. De szívem mennyország vala, csekély munkám végtelen jutalmat nyert. — A' fiú azonban belépett egy szabadostól és szabadult lánytól kísérvé, kik, europailag szólván, asztalt terítettek, ő pedig hozzánk jött, meghajtá magát 's így szólt: „Engedelmeddel mama! — Én neked, Mirza, már régóta barátod vagyok, légy te is enyém. Érdemeim ugyan nincsenek reá, ha csak a' tiédhez hasonlólág érező szív nem az, de igyekezem ollyakat gyűjteni.“ És ezeket olly nyájasan mondá, olly hatalmas tűz ége szemeiben, hogy a' mellemre nyomástól nem tartóztathatám magamat, 's jobbmot barátságom' jelölül neki adtam.

Az étkek fölhozattak; leülendők valánk, de a' leány meghajtá magát 's távozni akart. „Maradj, leányom,“ szólt anyja édes hangon, „ha nem eszel is, légy legalább körünkben.“ — „Nem, anyám, felele a' szűz remegő hangon, ments-ki Mirza előtt, ismersz, ottkin a' hívesben jobb nekem.“ Rám is pillantott; könnyű felhő mögül, felhőn által jött hozzám tőle a' napsugár, szemének napsugára, 's elértem miért akar távozni. Bátor lettem; a' kétkedő anyának megfogám jobb kezét: „Legjobb anya,“ szólkék, „legyen szabad ezen édes nevezetet hasz-

nálnom, és add nekem elfeledhetetlen leányodat, kinek képét először a' vak kedvező történet, ma pedig önmagad tevéd szemeim' tulajdonává.“ Az anya mosolygott, de hamar árnyék jött arczára, mint a' nyári halomra, ha vékony felhő rejté - el a' mosolygó déli napot. „Édes fiam,“ felele ő, „ha tőlem függ, egyedül tiéd leányom, de a' kénytelenség mást parancsol.“ — „Ne hallgass a' kénytelenségre, anyám; szóla közbe a' leplezett leány, adj engem Mirzának, ki már Tarabosán' tájáról birja szívemet, én kivüle senkit nem tudok szeretni.“ Térdeire hullott anyja előtt, kezeit csókokba fűrszté, 's esedezők voltak szemének pillantatai. Az arczfátyol félre tolódott, látám égő szemeit, tüzes arczát, nagyot lélekzõ mellét 's melléje hullék térdemre. Az anya' szeméből köny cseppent - ki, de erős vala, 's „keljete - föl, édes gyermekeim,“ szólt, kelj - föl Mirza, hallgass - meg, és ha beszédem után is kívánod leányomat, legyen tiéd.“

„Boldogul éltem félévig újra megtalált férjemmel, míg nem az orosz háboru kiütvén, jeltévõnk, Emir Baktru, a' háboruba ment. Férjem követé őt. „Asszony — így szóla hozzám utóljára — sziveden tartsd a' mit mondtam. Leányodat huszon harmadik éve előtt senkinek

férjhez ne add, mint az én nemes lelkű jótévőmnek, ki, ha életben lesz, bizonyosan fog engem keresni 's rajta 's útjaiban bizonyosan lelendesz jeleket, mellyekből őt kiösmérheted. De a' jeleket semmi férjfiúnak ki ne jelentsd. Nagyon kívánnám, hogy leányom őt tegye boldoggá, kinél nemesebb lelket én nem láttam.“ — „Én azon csókra esküdtem ennek megtartását, mellyről nem tudám, hogy utolsó leend, 's most szólj Mirza, mi tévő legyek?“ Szomorúan felelém én: „Az eskü szent!“ köny gördült-le szememből, a' leány kiment.

Vacsoráltunk; vidámon szolgáltak az én föl-szabadítottaim; mindnyájának szemeiből élet és szabadságöröm mosolygott. Utóljára azt kérde tőlem a' nő, volna e szándékom egy pohár bort inni. „Nincs, felelek én, noha általában nem vagyok ellensége a' bornak. Az olly költeményes utazó, mint én voltam, a' sokféle népek között gyakorta rá szorul a' bor italra, midőn a' viz rossz, és én az egészet nem tartom lelkiösméret' dolgának, — mert az erkölcsiséget, vallásosságot csak fanaticus apáink helyeztették illetén mellékes apróságokba.“ — „De ezen pohárból még is csak iszol, felele a' nő, szívem első szerelmese nyerte a' sumlai csatában 's magánál tartá midőn átszurva leesék. Mint orosz-

lán küzdött teste fölött Emir Baktru; a' félholtat karjaira nyéré, tőle engem és az arany poharat kapta ajándékba. Ezen pohár pedig — mint Emírem beszélé — az erős magyarok' honában készült, sok tokaji csillogott benne, utóbb egy Uminski nevű lengyelnek küldeték barátság' zálogául; Prága' megrohanásakor orosz kézre került, most pedig itt van, ígyál belőle!“ Ittam 's éltetém a' pohárhoz kötött barátságos emlékeket. Utánam ivott a' fiú is, és magasan élteté szinte a' barátságot.

Csendes hangok lopództak azonban be a' nyílt ablakokon, édesek, de szomorúak. Finom leányhang volt hűrzengzettől kísérve. „Honnan ez?“ kérdezém én. „Küszilma énekel“ felele az anya. „Hallgassuk-meg közelebbről“ szólék én kérve. — Mentünk; a' kerthalom' oldalában ült ő a' még égő mécsek' halványító világánál egy gyeppadon; kezeiben hathúrú gitár, ajkain méz dal. Boldogtalan szerelemről énekelt, fohásza elfojták hangjait. Anyja lépett először hozzá, megölelé az anglyalt és biztatá, ne legyen szomorú. Én pedig rajtok legeltetém szemeimet. „Igen, anyám,“ szólt végre a' leány „erős leszek, vidám leszek; jer sétáljunk egyet a' kertben.“ Anyjának karjába fogódzva elől ment, mi a' fiúval — az Emir' fiával —

karöltve utánok ballagánk. Itt ott ki volt aludva már némelly mécs, utunk a' bokrok között itt ott homályos. Fenn a' halmon egy vizomlássos sziklához jutánk, melly pompásan volt megvilágosítva. A' szikla' tövében egy forrás vala. „Ebből mi, valahányszor erre jövünk, inni szoktunk,“ monda az anya, „ez volt al Omra' kedves helye, midőn a' barátság' rózsafelhővel árnyalá már életét.“ Ivott, ivott a' leány is, réám jött a' sor, kezembe adják — a' fa kupát, mellyet én ismerni gyaníték. Gondolkozóvá leszek, eszembe jut azon idvességes pillantat, midőn a' rabszolgának vittem benne vizet 's az új életet nyerve tőn előttem köszönetet. „Én ismerem ezen kupát, mondék, előbb a' barátság' emlékét éltettük, most éljen a' Nem találtam szavat gondolatomnak. De ők elértettek; a' mese fejtve volt. „Nemde, te adtál ebben egy ital hűs vizet al Omrának?“ kérdé az özvegy. „Igen, ott, hol most az emlék áll“ feleltem én. — „Idv neked, fiam! kiálta örömében az anya, és ölelve szorított-meg, és megcsókolt, és levette leánya' fátyolát. „Leányomat azon nemesnek vagyok köteles adni, ki al Omráért a' tiszta csermelynél méltatlanságot szenvedett, ki Tiflisbe nekünk tudósítást írt, idv nektek gyermekim!“

Karomra vezeté a' leányt, leégett az első csók, kebleink összedobógtak; mennyünk kezdődék. Éjfél telt a' vártorony' órája, az utolsó rakéta elpattant, Othman' ünnepe végződék, nekem új élet tűnt-föl. —

VAJDA.

EPIGRAMMÁK

A' GÖRÖG ANTHOLOGIÁBÓL.

SÁNDOR' SZOBRA.

Sándor' hősarczát kifejezte művébe Lysippos

Teljesen. Hogy' birhat ennyi erővel az ércz?

Égre feszült szemmel Jupitert szólitani látszik:

„Zevs! e' föld az enyém, bird, nem irígylem, eged'.

EROS - IMÁDÓ.

Te, ki szememre veted, hogy lánggal tisztellem Erost,

'S oltárán örökön gyúladoz áldozatom,

Tudjad, az ég, Hades 's a' tenger' mindenhatói

Rabként nyögdelnek Eros' igája alatt.

Hogyha az istenek így, 's ha követni az isteneket rény,

Eros-imádó én, lányka, ha vétkezem e? —

KLÜTEMNESTRA ORESTESHEZ.

Méhemnek vagy anyád' mellének irányzod e töröd' ?
 Méhem szült, mellem szoptata, átkos ölő!

AZ ESKÜ.

Lányka, tizenkét nap még csak közelíteni se' foglak
 Tégedet, esküttem, 's esküm az égbe hatott.
 És meg nem tartám, boldogtalan! A' nap előttem
 Hónapnak tetszett, tőled ha messze valék.
 Kérlek, imádkozzál, boszujába' hogy a' hamis esküt
 A' bűn' könyvébe fel ne jegyezze az ég.
 És te fogadj kebledre, leány, be ne zárjad előlem!
 Nem bírok-el két vést: istenekét 's tiedet.

ZEVS ÉS EROS.

Nyílaid' elszedem! Így szólt Zevs bosszúsan Eroshoz;
 „Te pedig, égrázó, újlag hattyu leendsz!“

A' FEGYVERES APHRODITE' SZOBRA.

Pallas Kütheriát fegyverben látta 's imígy szólt:
 „Küpris, jöszte ha mersz, párviadalra velem.
 'S ez szeliden mosolyodva hajolt, így sűgva, füléhez:
 „A' ki mezítlén győz, tán csak aczélba se' veszt.“

AENEAS.

Trójai láng 's fegyver közül hős vállára emelte
 Aeneas a' tisztes terhet az édes atyát,
 'S szólt: „Görögök! békén hadd menjek; az ősz a'ya nektek
 Olesó harcztalalom volna, de drága nekem.

EROS' HATALMA.

Bár ha sebes szárnyak legyenek vállaidra feszítve,
 'S skütha-ivekből bár messze löveld nyilaid',
 Lenn kikerüllek Eros! — Ah nem! — még ott is elérendsz!
 Vagy ki' hatalma alatt nyögdele Hades anyánk? —

PLATO.

Platónak tetemét e' sír fedi földi homállyal,
 De nagy lelke dicsők' égi sorába' ragyog.
 Vére Aristonnak, ki ne áldjon messze hazádban,
 Te ki közöttünk is isteni éltü valál!

TERINE.

Mondtam, alig látván fiatal Teríne' varázsit
 Hogyha megérik e' szűz, lángba borítja szivem;
 Ők neveték a' jóst. 'S eljött a' féltem időszak,
 Itt vagyok, én kinosan érzem a' lángsebeket.
 Mit tegyek? — Így hagyjam? tüzem. Áhítsam? tüze öl-meg:
 Hogyha lemondok a' bú: minden esetre veszek.

MELITE.

Melpomenét készült a' festő írni, de lelke
 Másutt járt 's az ecset tégedet irt Melite.

LEONIDAS.

A' nagy Leonidast, ki dicsőn áldozta magát fel,
 Holtak közt holtan látta a' persa - király;
 Vette palástját és befedezte: de marczona képpel
 Kelt a' holt, szólván: Félre, ne szentteleníts!
 Árulóra ruházd e' díjod'; nekem alant dísz
 Csak paizsom nyujt, mint spartai szállók alá.

ORPHEUS.

Zevs a' fennlakozó intett, és Orpheus elhunyt;
 Pimpla pedig gyászolt 's szüzei eltemeték.

A' THERMOPILAEI HŐSEK.

Itt háromszázzal vonatott vasat a' dühös Ares,
 Argos 's Sparta szülé őket a' hősiakat;
 Küzdve szabadságért elhulltak 's a' csatadíj volt
 Mellyet erős karjok halva is őrizte: vért.

A' KOSZORÚHOZ.

Csüggj koszorú , szeretett ifjúm' ajtója felett , de
Rázni ne merd fiatal kelyhü virágaidat.
Telvek könnyel azok , szerető szem' zápora érte ;
Kíméld míg ajtó nyílik 's az ifju kilép :
Ekkor rázkódj'-meg 's hintsed - le fejére esődet ,
Hogy szeretőmnék arany fürtei könnyem igyák.

DEMAINETA.

Nyolez hősmagzatját vesztette Demaineta harcban ,
'S mindnyáját egy sír' halma alá temeté.
Fájt szive bár , de könnyet nem sírt , e' szókra fakadt csak :
En szültem néked , Sparta , e' magzatokat.

SZÉKÁCS.

BÚSONGÁS.

A' sötét bú
Síromat megássa ;
Elszáradt hő
Könnyeim' forrása ,
Érzelmim már
Kéjre nem lobognak ;
Vége a' szép
Ifju hajnaloknak.

Életemnek
Hervadott mezőin
Gyász terem csak ,
Néma gyász 's ölö kin. —
Távol int a'
Boldogok' hazája ,
Hol majd üdvem
Honját feltalálja.

Ott derül - fel
Égi szép reményem ;
Ottan érez
Minden érzeményem.
Hő karokkal
Fogom - át halálom' ,
Jég keblén lesz
Új felvirulásom.

Jégkeblén a'
Néma siroromnak
Ideáлом'
Báji felviradnak ,
'S én , az égi ,
Boldogabb hazába'
Rózsát tűzők
Főm' koszorújába.

GAAL.

HUNYADI JÁNOS

HŐSKÖLTEMÉNYEŐL

T Ö R E D É K E K .

I.

Már beszorítatván lön Nándor' vára szigetté ,
Messzeterült sík tája pedig bús puszta vadonná ;
Hogy 'Tisza' torkához sósvári lakába Korog bán
Ismét visszakerült , bosszút pihegőleg , egy évnyi
Vándorlásaiból. Mint bolygó éjjeli sárkány
Jára pogányt rémíteni vadúl 's áldozni dühének.
Várait a' bolgár földnek mind sorra kutatta ,
Tengerig a' Duna' mentében szágulda tetőkön
'S völgyeken el Sztambul' letiport váráig , utána
Két fegyvernök ölö szerrel terhelve dobogván.
Vér festette nyomát , 's leterített mozlemimeknek
Testei fetrengtek feltört ösvénye' porában.
Még sem csillapodék dühe , mellyet barna Halil bég
Ellen főze , Halil bég ellen , üzőbe kit ő vön.
Kit , noha rejtőznék a' föld' kebelébe , vagy öltne
Sziklaruhát , 's örökös havasok' bástyái kerítnék ,
Fel kell lelnie , és meg kell vele vivnia vesztig.
Zengd kobozom már 's add elejét a' szörnyü haragnak ,
Barna Halilra mi ok készítette dühödni Korog bánt ?

Mint atya, férj, 's vendégszerető volt sértve Haliltól
A' mult év' tavaszán. Ekkor zajos éji viharban
Sósvár' aljáig lapponga orozva Halil bég,
Zsoldosinak zsákmányt, 's fiukat foglalni magának.
De tolvaj hadait Korog ott zaklatta Dunába
Hol buzog a' Sóskút, 's a' béget partra terité.
Már hörögő mellére fogá vérgőzös aczélát
Hogy kezeit kócsolva Halil hallatni keredzék.
A' bán visszahuzá kardját, 's ő monda pihegvén:
Allah' kegyére, nemes bán, 's a' szent kerti öröme
Hagyj élnem, kérlek, sebeimtől lankadoz úgy is
Lábad alatt remegő testemnek minden izomja. (hon,
Van fiatal szép nőm, 's két virgoncz gyermekem ott-
Túl a' tengereken, Karaman' hegyháti vidékén;
Adj fiaimnak atyát, férjét add vissza nejemnek,
Száz erszény aranyat váltságul nyújtatok értem.
E' szavait halván megesék a' bán' szive rajta,
Mert férj és atya ő szintén; deli szöghaju hölgye
Zerna tűnék fel eszébe legott, 's kik fejlenek épen
Szüzi szerénységgel, piruló Ilmája 's Ödönke, (lilhoz:
'S szólt kegyesen, kardját hüvelyébe bocsátva, Ha-
Váltságod nem kell, de azért vedd tőlem ez' ízben
Élted' ajándékul, 's ha honod' kebelébe jutandván
Hölgyed' ölén vígalmod elér, fiaidnak örökben (jék.
Hagyd meg, hogy magyarink' földét ovakodva kerül-
Megtágult e' szóra Halil' szük keble, 's emelvén
Égre kezét, a' mekkai szent propheta legyen, mond

Szószólord az egekben ezért; magas Allah' nevére,
És melly szálla alá mennyből, azon égi Koránra
Esküszöm íme neked: többé nem fogja Halil bég
Fenni magyarra vasát, 's tér vissza nyugonni honába
Megroncsolt testét viteté dárdákon azonnal
Fel Sósvárba Korog, 's ápolgattatta szerekkel
Mélyen ütött sebeit, 's búcsút vön tőle rövidnap,
A' Kárpátok alatt dúló Jiszkrára vezetvén
Várörző seregét. De alig hogy kezde Halil bég
Sebjeiből épülni megint, 's méltatta kegyére
Férje' hagyása szerint a' vár' nemes asszonya ötet,
'S a' szüzi fátyollal fődözött bájaczu Ödönkét
Kerte' virágai közt szemlélé alkonyatonként.
Vétkes gerjedelem gyúladt 's kelt lángra legottan
Hálátlan kebelében, azon tördelte fejét már,
Mint ejthesse szerét, hogy birtoka légyen Ödönke.
'S elsült vágya: midőn czirkálni kitérne Szerémbe
A' várbéli sereg mint látszék, harczy leventék,
Ál magyar öltözetük jöttek várába Korognak,
Szendrő' erdeiben bolygó tolvajhad egyébként;
Őket idézte Halil titkon nagy kincset ajánlván.
A' gyámoltalanul maradott várbéli családot
Hányák kardra. Korog' hölgyét, mert hálaadatlan
Vendégét feddé, Halil önkarijával elejté,
'S vitte Ödönkét mint fene karvaly az árva galambfit.
Körmeit elkerülé maga Ilma, ki nyíllal azonban
Atyja' csahos vizslái között czirkálta az erdőt.

Illy szentségtelenül, vérrel fertőzve tapodta
A' vendégi nemes törvényt karamáni Halil bég,
'S ez volt, a' mi reá Korogot késztette dühödni
Szüntelen és szörnyűn; mert hogy sikertelen utából
Vissza került Sósvárra, hamar fegyverre riasztá
Őrseregét, 's míg ez zászlónak alája verődnek,
Uj fegyverkezetet, 's hadi köntöst ölte tetőtől
Talpiglan. Mint éji ború folyt barna palástja
Vállá körül, jobbjára tűzött vérszínü kereszttel.
Gömbölyeg ércsisakát tarajúl ormozta halálffő,
'S disztelen omlott el tarolatlan barna szakállá
Vasba borult mellén. Így állt ki hadának elébe,
'S gyász takaróju szilaj paripáját hozta lovásza.
Térdre borult a' bán, mielőtt felkapna nyeregbe,
'S elkeserült szívből esdekle menyeknek urához:
Isten, igazságnak védő szent istene! hogyha
Bölcs törvényedként férjnek kebelébe szerelmet
Hölgye iránt öntél, 's van atyákban magzataikhoz
Vonzó gerjedelem, hallj meg, 's légy véde ügyemnek.
Add kezeimbe Halilt, nóm' vére kiáltoz utánam
Tolvaj aczéláról, 's lányom fertelmes öléből.
Tiszteletedre magas szent hajlék kelni fog érte
Hálajelül, és száz szentföldi keresztviselésben
Elvénhedt daliát fogok ápolgatni javamból.

Sósvártól Zimonyig halkkal lebecsátkozik a' part
A' Duna' jobbjá felől, ez alatt lappangva napestig
Szállt kétszáz hajdúval alá. Így észrevetetlen

Ozmáni kémektől a' had' szigetéhez elére,
'S csajkákon Nándorba borús éjféli homályban
Bésurrant. Örömdvözlés hangjára fakadva
Új viadaltársát vezeté a' várba Szilágyi,
És az egész őrhad kiabálván tapsola néki.

.... Felfortyant Mahomét Nándorra, de főkép
Fujta Korogra dühét, forrott kedvenczei' vesztén.
Hogy nincs a' várban Hunyad, azt már kezdte gynít
Megtelepedtekor a' szultán, de bizonytalan ingott
Még is kétkedvén, netalán cselet főzve titokban
Ütne reá; küldötte tehát a' várba ma délest
Barna Halil béget követül két agg koru csauzzal,
'S dulva parancshangon kívánni fel általok a' várt.
Mint illik nemzet' követét, tisztelve fogadták
Barna Halilt a' fő magyarok, 's ő gögös uránál
Még szálkásb ajakokkal adá jövetének okát, és
Monda: „Gaur czenkek, tehetetlen, gyáva marokhad!
Halljátok mit izen szultánunk, Allah' kegyencze,
'S Allah után a' föld' ura: eltakarodjatok innét
Tüstént, 's hagyjátok e' várt a' mozlemimeknek.
Vagy mint barmoknak nyúzván lenyuzatja keresztelt
Bőrötöket, 's evesült husotok' béhinteti sóval.
A' fán holt istent, 's szentségteket izre tiporja
'S bálvány templomitok lesznek paripáinak ólúl.
Hallátok, mit izen nagy urunk, ti feleljetek immár.“
Mint tengerre csapott csigaszei feldúlja fenékből
A' nyugovó habokat, 's a' néma elembe üvöltő

Hangokat ébreszt fel: szálkás szavu nyelve Halilnak
Olly mélyen lehatott a' hősök' büszke szüvébe.

Szólni akartak mind, iszonyú zúgásra fakadván.

Ám de Korog vévén nagy erőt felharsana nyersen,
Hogy meghallhatná kiki százszor ezernyi seregben:
,,Szemtelen eb, kutya szívü pogány', te salakja ne-
mednek,

Halljad hát, mit mond Korog, a' bán, bánja Macsónak,
Mellynek keblében van Nándor is, e' magas őrhely,
Halljad hát Korogot, szentségtelen, évnek előtte
Sóskutnál ki neked, noha orzó éji latornak
Éltet adott ismét, és írt sebeidre, kinek te
Szöghaju Zernáját megöléd, 's fertelmes örömré
Vitted latrokkal titkon szerződve leányát.

Halljad hát Korogot, 's reszketvén vessz el előtte:
Alkuszakasztóval nincs alkunk: mint te hitetlen,
A' vár zárva marad rajtunk, elzárva tinektek,
'S első bajviadalt mi vivunk, Korog és te Halil bég.
Kardodat addsa tehát, 's vedd tőlem kardomat érte;
A' külső váralji falak, 's a' tölgyfa palánkok
Közt akarok harczolni veled: de uradhoz ezennel
Pusztúlj mint követ el, 's kezesül a' csauzokat itt
hagyd.“

Képtelen, elhalaványodván Halil áll a szoborként
Míg riadott a' bán, mert a' fegyverkezet új volt
És viselet szeminek, 's a' hős' aszu 's csontos alakja
Égve gyalázattól kardjával övedzve Korognak

Fordította lovát; 's a' sztambuli várkapun által
Kelvén nagy sebesen sietett el gőgös urához.

Nagy bika bőrű paizst füzvén baljára Korog bán
Égi sötét rémként járt a' bástyákon azonban,
'S várta Halilt nagy nyugtalanúl, a' völgyre szegezvén
Bosszutüzes szemeit, de sokáig vára hiába,
Barna Halil nem jött, hanem égbehatólag üvöltött
A' tábor, 's Mahomét' fénysátora pözsge tanácstól.
Még is vára Korog, 's nem jött bajtvívni Halil bég.
Ekkoron a' toronyőr által lengettete zászlót.

Nézték a' törökök, 's felszálla reája figyelmök.
Százanként nyomulának elébb a' tölgyfa palánkhoz,
Vágyván tudni okát, és ő lármáza kiáltó
Kürttel alá: „Törökök! szálljon nevetekre gyalázat,
És örökös szégyen, ha kivel harczolni kívánok,
Barna Halilt ki nem adjátok, mert vinni jövétek
És nem alunni. Halil jöjön, vagy híre szakadjon,
'S szultántok mint gyáva banyát ültesse guzsalyra.

Csend lön alatt és fenn: mi leend, mind arra
figyelvén,

'S jött Halil egy századdal elé, a' tölgyfa palánkok
A' váralji falak közt, mint vala hagyva Korogtól,
Állapodék; de Korog sem késék, sárga serényű
Nyolczadfű ménen kirohant a' sztambuli hídról,
'S ötven hajdu nyomán földet rengetve szekernyés
Lábokkal dobogott örül viadalmas urának.
Mint közel egymáshoz legelő két csorda' bikái

Összetekintnek előbb távolról állva merően,
Majd fújják dühöket, 's a' puszta közére kiválván
A' homokot szórják, 's bömbölve kerülgetik egymást:
Úgy tőnek Korog és Halil, éles szemmel ügyelvén
Mindenik arra, hová veti küzdő társa irányát.
Cselt főzött a' bég ravasz elméjével azonban (adsza.
'S monda Korognak: „Ihol van kardod, kardomat
Mert kötelezve vagyok hozzá szent esküvet által.“
Jóvá hagyta szavát és nyúla vasának utána
Óva magát a' bán, de Halil bég szörnyű csapással
Mérte reá kardját, 's vállban sujtotta Korog bánt.
Vállvasa megzörrent 's tágulván pattana kapcsa.
„Álnok lelkü pogány, nesze hát, vedd vissza sajátod'
Monda csikorgva Korog, 's oldalról néki kerülván
Nyakban ütötte, hogy a' lobogó lófarkak azonnal
Szertebomolván a' turbántól messzeröpültek.
Meghökken a' bég 's kezdett oldallni, de nyomban
A' bán megkerülé, 's iszonyút lódíta vasával
Ellene, hátrahajult épen Halil erre, magához
Rántván a' zabolát, 's ezt érte csapása Korognak,
'S ketté szelte; hanyatt, engedvén szíja, nyeregből
Földre bukott a' bég, sebesült paripája pediglen
Megbőszülve szaladt a' táborhelyre nyerítvén.
Most de kiáltással rohanának barna Halilhoz
Társai, 's körbevevék mondván: Bán, szálj le lovadról,
Mert egyenetlen az illy viadal, gyalog üssetek össze.
Enged, 's földbe ütött dárdája' nyeléhez akasztván

Sárga serényü lovát siet új viadalra Korog bán.
Csengenek a' kardok, paizsok rongyokra bomolnak,
A' patyolat turbánt, 's hószerű sztambuli kaftányt
Vér rútítja, Halil' fecskendő vére, nyomából
Még sem akar hátrálni, süvölt, 's vagdalkozik egyre.
Visszavonúl a' bán; 's paizsát el messze hajtván
Súlytalan és ügyesen rohanással szúrja Halilra
Görbe vasát, 's bordái közé bemeríti urának.
Ájultan lerogy ez, 's Mahomét 's Alláhra szidalmas
Szitkot hányva, hogy őt nem jöttek védni, kihörgi
Rút lelkét. A' bán keserű diadalmas örömmel
Szólt ekkor: „Vidd el Mahométhez kardodat immár,
Mert kötelezve valál hozzá szent esküvet által.“
És még reszketeges derekáról oldta tulajdon
Kardhüvelyét, 's önvérétől nem mocskos aczélját
Markolván ragadó paripáján fordula vissza,
A' kapunál volt már, 's im jött vágztatva utána
A' három lófarku Tahir, Spahiaknak agájok.
Horda damaszki aczélt felemelt jobbába szorítva,
'S elkeseredtében baljával rázta dsidáját.
„Vissza gaur, jer víni velem, harsogva rivalta,
Véremben gázlál, Karaman' hegyháti vidékén
Egy nő szülte Halilt vélem 's táplálta tejével.
Vére' haláláért testvér akar állani bosszút.“
„Jól van, monda Korog; kettőtől foszta Halil meg
Engem' egy izromban, legkedvesb szöghaju nőmtől,
'S gyöngye leányomtól, hát ketten vesszetek értök.“

Szóla, 's vivé rohanó sebbel dárdája' hatalmát.
Mint szálás cser elől, mellyet fejszés kezek irtnak,
Hogyha csikorgva inog, szét futnak az erdei vágók:
A' három lófarku Tahir olly óva kerülte
A' bán' dárdáját, 's kanyarogván tétova könnyű
Fecske gyanánt, mellynek röptét míg vette irányra
A' nyilazó, már messze subant, 's kikerülte lövését
Kísértette Korog mindünnen, venni ha czélba
Tudhatná, de sikertelenül levegőbe szakadtak
Dárdaszurási, 's körös körben hajtotta sokáig
A' gyors ménü Spahit, de sebet nem szúrhatta rajta.
Állapodék azután egy helyben, várva, mi tévő
Fog majd lenni Tahir: ügyesen forgatta magát ő
'S a' bánt hátulról kerülé minduntalan, egy helyt
Állván ez csak alig győzhette forogva terelni
Szemtől szembe magát. Ekkor futamásnak ereszté
Sárga serényű lovát, 's nyomván sarkantyú taréjjal
Habzó vékonyait mint a' szél szárnyin iramlék.
Nyomban utána Tahir tágítá gyöngyös eréjét,
És már sarkában dobogott, hogy félre kirántván
Futtából a' bán paripáját, hagyta baloldalt
Elszáguldni Tahirt, 's egyenes sebtében utána
Lökvén dárdáját a' porba vetette nyeregből.
Arczra borultában roppant, 's a' dárda megállott
Hátá' gerincze között. Nem fog már gyöngyös ülésén
Égben uszó sasként büszkén szállongani többé.
Lelketlen terül el szálás nagy termete, 's portól

Szennyesen elkékül gyönyörű szép férjfias arcza.
Méne, serény Alilán, valamintha kesergne, szelíden,
Álla felette, kidült nagy barna szemekkel, urának.
Ezt mint harmadfűt Mahométnak ajándoki fejben
Abdul, adá sziklás Arabisztán' kincses Emírje,
'S volt a' szultánnak minden paripáiban első.
Ketté osztva nyakán fűrtökben lógga le fényes
Barna serénye szügyig 's eleven pillantata látszott
Néma vidámsággal titkon kifejezni beszédet.
Hogy Karaissát a' ragyogó szemü czirkaszi hölgyet
Elrablotta Tahir, 's az arany hajfűrtü Zuleikát,
Alkuba szállt vele a' Padischach szerződve ajánlván
Önparipái közül a' legnemesebbiket értők,
'S választotta Tahir Alilánt, arabisztani ménét.
Most pedig a' bán mint kedves diadalmi jutalmát
Fel Nándorba vivé vezetéken, szánva magában
Ilma leányának, ha szerét elküldni tehetné.

II.

Néma lön és nyugovék az egész természet' alakja:
Csak maga virraszt 's áll egyedül a' felsziget' ormán
Ifju Hunyad, 's függeszti szemét várára Korognak,
Mert te utánad vágy, piruló szép Ilma, szivében.
Fényesen égjeteK, ó ti szerelmesek' égi tanúi,
Csillagok, oszlasd - el fellegjeid' esti homályát
'S kékre derülj ó menny, hogy szemlélhesse szerelmét
A' deli hős ifjú; mert tiszták, mint ti, hevének
Lángjai, 's a' kikelet' sugáránál kellemesebbek.
Virraszt ifju Hunyad, 's ím lát két gyöngé világot
Fényleni a' várnak kertes bástyái' körében,
'S a' mint néz 's fülel a' szellő szakadozva fülébe
Súg panaszos hangot, melly lassan enyész, miként a'
Pendített ideg, a' csendes völgyek' ölében.
Döbbene a' deli hős, 's lelkében monda sohajtva:
„Ilma ezen bús hang ajakidról lebben e? vagy csak
Rémlet enyelg vélem, 's rossz szellem, irigyeszívemnek.

Mert vidám kebelet, 's mint fejlődő rózsza mosolygó
Arczot adott neked a' szerelem, 's ajakidnak öröm-
szót."

A' deli hős hallgat, 's ismét szakadozva fülébe
A' szellő panaszos hangon susog. Ifju Hunyadnak
Feldobogott hő melle, veszélyt sejdíteni kezdvén,
'S kiseded csolnakon a' függő várkerti világnak
Válta irányában, 's már ért jobbjobban aczéllal
A' kis bástya mögé. Sűrű lombos hársfa virított
A' kertnek közepén, 's árnyának alatta virággal
Hintett sírorom állt, a' szöghaju Zerna' sirorma,
És hullatta reá a' fátyolos Ilma könnyűit,
Nyögdelvén, remegő karral vonzotta magához
Vén dajkája Belin, 's törölé árvája' sirámit.
A' deli hős ifjú rejtven hüvelyébe aczélját
A' bús árnyak alá lépett; rezzenve vonultak
Vissza Belin és Ilma, de a' hős ifju szelíden
Szóla: ne fuss, gyönyörű magzatja Korognak, előlem,
Fegyvert hordok ugyan, de szelíd anya ringata karján,
'S ifju Hunyad' kebelét érző szív kedveli lakni."
Kellemes álmoként e' szók Ilmára hatának,
'S a' hős névre könnyűs szemeit fölemelte kevéssé,
'S mint ragyogó csillag, melly csak mostan kele,
már is

Ködfellegbe borúl, nebezedve letűntenek ismét.
Ifju Hunyad pedig a' lánykához szóla tovább is:
„Szép fiatalságod' tavaszát, ó Ilma, tehát így

Kell látnom hervadni, miként árnyéki virágot.
 Míg pihen ég és föld édes nyugalomra hajulva,
 'S a' susogó szellők repdesvén álmokat osztanak:
 Addig virrasztván te epesztő búnak ereszted
 Ázott arczaidat, 's liget erdő nyögdel utánad."
 'S a' deli lányka imígy rebegett búskellemes ajkkal:
 „Ó nemes ifju, az éj' örömit csak boldogok érzik,
 Gyám nélkül vagyok én, hálátlan szívű Halilnak
 Karja szülőmtől megfosztott, 's testvérem' elorzá,
 Most pedig a' hadi vész kebelünkből harczos apámat
 El Nándorba vivé, hogy vesszen szörnyü pogányság'
 Fegyveritől, 's árván, gyám nélkül hagyja leányát,"
 „Ilma, viszonzza Hunyad, keserű, 's méltatlan
 emésztí

Ifjú napjaidat panaszos fájdalomra szivednek.
 Elhúnyt kedveseink' árnyékira önteni forró
 Cseppeket édes bár, 's jobb lelkek' ritka sajátja:
 A' kegyes árnyékok bánatnak még sem örülnek,
 Melly hajdan kedveltjeiket fonnyasztja keservvel,
 'S harczos apád' távozta miatt, ó lányka, nyugott
 légy,

Mert szent eskü szerint Zernáért állani bosszút
 Ő kötelezte magát, 's mellette fog állani isten.
 És ha karomnak erőt, 's mellemnek szűt ada bátort
 A' kegyes ég, ím esküszöm e' szép csillagi rendre,
 E' siroromra, 's reá hullott özönére szemednek,
 Szent ügye' védőjét bennem látandja Korog bán."

Mint-hegyeken viruló, 's hajlékony gyöngé virágszál,
Mellyet földszínig lealáza vad éjszaki zápor,
Éledez a' hajnal' sugarára, mosolygva remegnek
Gyöngyei kelyhének, 's szemeket bájolvá kifejti
Kellemit: úgy kiderült szép Ilma Hunyadnak igéin,
'S ajkai mint feselő kis rózsza szavakra nyilának:
„Ó deli hős! kegyes, és lehetetlen feddni beszéded',
Mert viszonzó szűd, 's vagyon elméd tiszta világú.
Nem fogyató epedés' könyűit hullatja szemem már
Ennekutána; de azt még sem károlhatod, ifju,
Hogyha, midőn jó Zerna szülöm' sírjára borúlok,
Ázott arczaimat fogom égnek urához emelni,
Hogy Nándorba szorult hadainknak nyujtsa segélyét,
'S ha könyüt öntök atyám' éltéért, ősz Hunyadért
és ...“

Itt elakadt bájos szava, 's mintha nevezni szerelmét
Szégyen volna, szemét a' földre sütötte pirulván.
Már kelet- és napenyészettől egyirányosan állott
Távol az éj, 's László Ilmának mond vala végszer:
„Hív az üdö mennem, hűvösen kel az éjfeli szellő,
Még kis nyugalom, 's felköltőt fúnak az örök,
'S a' sóvári öbölt elhagyjuk hajnal' eredtén.
Ilma, szerelmem, légy boldog, légy híve Hunyadnak.“
Elment a' deli hős, követé a' lányka szemével,
Fényleni míg látá, 's hallotta csörögni aczélját.

III.

Félt, remegett a' nép, 's aggság üle mindenik arczon
 Nándor' vára körül, de miként szép Ilma, Korog bán'
 Magzata, senki nem agg. Mint mármár szárnyra
 kelendő

Berki madár, mellynek nevelőit tolvaj ölyűnek
 Körmei megfojták, epedez fészkébe vonulva,
 Majd közel ágra röpös próbátlan szárnyakon és nyög
 Anyja után, panaszát reszketteti vissza siralmas
 Hangokon a' bús völgy, és meglendülnek alatta
 Félékeny mozgásaitól a' lenge levelkék:
 Úgy vala Ilma köves Sósvárrott árva magányban.
 'S most hogy az ég eltelt a' dörgő menyköves öblök'
 Hangjaitól, 's a' vár' tornyán a' vas kakas ingott,
 Féltés fogta szivét atyján aggódva felette,
 És ifjú Hunyadon, 's így szöla simulva Belinhez:
 Jó dajkám, hű gondu Belin! nem hallod-e, milly vad
 Hangon üvölt a' lég? nézd, milly gomolyogva
 tolúl fel

A' sűrű füst Nándornak egén, 's a' gyöngé galambok
 Mint ölyüket kerülők véstől rettegve röpösnek
 Várunk' orma felé. Szörnyű veszedelmeket érzek,
 'S gyötri gonosz sejtés szívemet. Hajh, hogyha pogány
 tör

Harczos apámtól megfosztott, 's deli ifju Hunyadnak
 Kára esett harczban! Megmondani nem tudom, ám de
 Mint ha ki sugdozná, hogy Sósvárt hagyva Zimonyhoz
 Menjek el a' harczot közelebből tudni. Te mondád,
 Esténként mikoron regélél nekem ősi regéket,
 Hogy van előérzés, 's hogy kellene tenni szerinte.
 Jöszte velem kedves dajkám, hű gondú Belíнем,
 Jöszte velem; vagy hogyha talán a' délnapi hőség
 Van terhedre 's az út, apróddal mennem eressz el.
 Ah ne keress akadályt, mert mennem lelkem erőtét.
 Agg, remegő karral kebeléhez ölelte Belín a'
 Serde nevendéket, 's részvétes könnyeket öntvén
 Monda: Nevendékem, szép límám, vágyidat értni
 'S tölteni volt gondom 's örömem mindenha legelső.
 Zerna szülőd, kit az ég tartson, hogy nyújta utósó
 Emlőt, biza reám, 's te ülél mosolyogva karomra,
 Mert járék kedvedre, vidám játékokat űzvén
 Véled enyeltőleg; vezetélek tarka virágok?
 Bokraihoz, hűvös árnyékban, hol fűlmile zengett,
 Alkonyatokkor ezen karomon ingattalak, és te
 Vig, eleven kiseddel kezeiddel keblemet oldván
 Játsszadózál; rebegő ajakidra először adám a'

Szép apa és anya szót, 's szavaimtól függve gonosznak
Tartád és kerüléd, mind a' mit tiltá Belinnő.
Most de nevendékem, szép Ilmám, vaj mi kívánat
Szálla szivedbe? veszély' fészkébe repülni sietsz - e?
Félek rajta igen, netalán rosz szellem idézzen
Gyöngé leányt oda, hol harczos daliák is inognak.
Ám ha, miként mondád, van előérzése szivednek,
'S titkos gerjedelem vonz harczot látni Zimonyhoz,
Légyen: hajh de figyelj Ilmám, mert reszketek érted.
Monda Belin, 's könyök áztatták fájdalmas arcját.
A' szép arczu Tahir' Alilánját ekkoron immár
Mint diadalma' jelét küldé Sósvárra Korog bán,
'S már deli tündérként hátán hordozta is Ilmát
Róna Szerém' mezején. Alilánt nyergelteti hát meg.
Csillámló szárú' zabolával fékezik állát
Ottan az apródok, 's aranyos karnyerget emelnek
Rája, himes heveder szíjjal marjára kötendőt.
Büszke vidám szemmel pillantgat azonban az ékes
Szerszámokra serény Alilán, és híjja nyerítve
A' szép nőlovagot. Mint tündér, mellyet az alkony'
Szelleje szárnyra veszen, lebegő ménjének elébe
Könnyen lejtőleg, 's czirogatván gyöngé kezekkel
Karnyergébe felül, ív ingadoz oldala mellett.
Lágy suhanást indíta selyemszövet öltözetével,
'S függé aranytőtől hosszú reczefátyola sarkig.
Lágy nyergében így ül, büszkén szedi szárait a' mén,
'S a' goth boltok alatt szikrás dobogással iramlik.

Lélekadó nedvét a' szerb szőlőmives. Innét
Néze körül dobogó szívvel, 's mély borzalom omlott
Lelke' valóján el; mert a' völgy' táborá messzebb
Terjede, hogysem felfoghatná gyöngé szemekkel.
Látá, mint omlottak alá gördülve magasról
A' felvári falak, 's a' Száván által üvöltve
Lángkarimázatban mint szállongottak az álgyúk'
Gömbjei folyvást és sűrűen. Biztosra vonulni
Néze tehát helyet, és állását váltva cserélé,
Mint mikoron félénk madarat szárnyakra riaszt a'
Berki vadász, ágról száll az más ágra, kerülvén
A' vad ölé műszert: úgy változtatta figyelvén
Ilma Zimony' dombján állásait. Ah de midőn csőt
Szállva kerül a' berki madár, vérszemmel azonban
Röptét tartja olyű gallyak' sűrűjébe vonulván,
'S hol megbújni örül, a' rabló rajt' üt orozva,
Vagy madarász gyermek törjéhez várja esennen
'S a' bele szállottat megörölvén kézbe ragadja,
'S zárni siet bugjába legott; nyögdelve sipítoz
A' fogoly és sirván röpdösnek társi fölötte.
Hajh ha reád is, szép magzatja Korognak, azonkép
Tört vet az ellenfél, 's ha kerít vad lángu ölébe
Tördelt jajjaidat nemzöd nem hallja, Hunyad sem
A' szép ifju vitéz, de zuzó fájdalom ülendik
Búsult szíveiket, 's te epedsz hervadva kinoktól.
Ám szép Ilma figyel mindünnen, 's látja, körölte
Hogy biztos minden. De nyerítvén tánczol alatta

Gyors Alilán nagy nyugtalanúl, a' délnap utáni
Hévség' lángja miatt-e, vagy izzó vére feszíti
Bokros erét. Majd felröhög, és valamintha szagolná
Méntársat, tárott orrát tüsszögve bocsátja
Lábaihoz közelebb, majd rázván hányja magasra,
A' földet dobogatja, nyihog, 's indulni törekszik
Fel Besenyőhöz, hol zöldellett kis berek a' domb -
Oldalon; a' deli nő simítá gyöngye kezekkel
A' nem vesztegelőt, 's illy szókat mond vala közben :
Jó paripám, Alilán, miokért vagy nyugtalan, éget
Nemde az izzó nap, 's szurdal fullánkja bögölynek.
A' hűvös árnyak alá menjünk, majd ott puha fűben
Nyughatol, ott zöld lomb, szellő lebegetve hűvítend.
'S ment megeresztve feszült zaboláját a' berekaljhoz,
Csendes, néma közel minden, megdülve feküsznek
A' gabonás telkek, füveket melly rágna, barom nincs,
Csak parrag verebek reppennek néha suhanva
A' domb' berke felett, 's kanyarogván szállani vágynak
A' lombokra, de fel robbanva repülnek el ismét.
Ilma pedig száguld, 's hogy már közelítheti, örvend,
A' hűvös árnyéket, 's Alilán gyorsítva futását
A' berekaljhoz elér. Mint bágyadt vándora délnek,
Kit nap' lángja epeszt, 's forró szomjégeti nyelvét,
Bokros völgybe ledül, tetemit pihenésnek eresztvén,
'S nem sejdíti, hogy ott fene mérgű vipera fajzat
'S kurta kigyó lappang; úgy szép magzatja Korognak
A' gonosz árnyak alá ménét vesztére terelte.

Mert Alilán alig ért még fövel az árnyak alája,
Hogy robogó zajjal felkeltenek Abdul Emirnek
Lesdaliái: Harum, Szaluf, és Dingelki, Szalonnal,
Karcsud arab lovakon, mellyek mindannyin Emirjök'
Méneiből voltak, 's Arabisztán' pusztá kopárit
Gyors Alilánnal együtt járták. Rémülve sikolt fel
Ilma, 's elájultan székéből rogyna szegény már,
De hamar a' rablók körül állván kapnak utána
'S körbe vevén viszik a' Száván túl Abdul Emirhez...

Czuczor.

BUCSÚZÁS A' SZERELEMTŐL.

Szerelem' oltárán
Kis lángocska még ,
Egy fohász' fuvalma
'S már a' láng nem ég ;
És kialszik óhatatlan
A' többé meggyújthatatlan ,
A' kidúlt kebel ;
Eltemetve gyász üszkében ,
Hamvad , a' mit életében
Ember üdvöst lel.

Szerelem' oltárán
Még a' fájdalom
'S köny , minőt nem adhat
Többé hatalom ;
Egy kicsin köny , ah de tenger ,
Mellyben a' szív 's életinger
Mélyen süllyed el.
A' köny elhullt 's érzeketlen ,
Tompán , bűtlan , örömetlen
Áll a' puszta mell.

Szerellem' oltárán
 Szép emlékezet,
 Vissza tükröz néha
 Eltűnt képeket.
 Év mulik 's a' kedves vendég,
 A' hitetni vissza jött kép,
 Messze houbá száll:
 És neked, ki szívkihalva,
 Élsz magadtól iszonyodva,
 Kell-e még halál?

CSABA.

AZ ÉJI DAL.

UHLAND UTÁN.

Mi ver - fel súlyos álmaimból?
 Oh nézd - meg, jó anyám,
 Ki zeng olly édes hangokat
 A' késő éjszakán?

„Nincs semmi nesz, nincs semmi hang,
 Nyugott az éjmagány;
 Ki zengne mostan dalt neked,
 Szegény beteg leány?

Ah az nem földi zengemény,
 Mi nékem életet ad;
 Egekbe hívnak angyalok —
 Anyám, jó éjszakát!

BAJZA.

NYÁR ÉS TÉL.

Jártam zajongó partokon
Sötét örvény felett,
Villám röpült az ormokon,
Dörgött nyugot, kelet:

De ída volt túlparton
Viruló szép kelet,
'S nem féltem vést az ormokon,
Nem a' viharszelet.

Bár a' dühös hab habra dült,
Önté dagályait,
Rengett hajóm, de átröpült,
'S kívántam partra vitt. —

Járok hidegvett partokon,
Körülem téli gyász;
Hó - fergeteg zúg ormokon,
Tölgyet, fenyűt aláz.

Már a' folyam nem enged át,
Tükrén kel jégtető;
Keservét zengi 's hő baját
Partján a' szenvedő.

És búsan könnyező szemem
Az égre föltekint:
Hajh ég és föld! mi mind nekem,
Ha rajtok ő nem int? —

Feléd, Idámnak bájlaka:
Feléd nyilong karom;
Ott kél szerelmem' hajloka,
Ott leng kíváнатom.

De míg lelkem csapongva jár,
Idám, fenn bájidon:
Oh fájdalom, közlünk az ár,
Oh véres fájdalom!

GAAL.

A' HIVATLAN DALOSOK.

Szerelmet énekeltek,
Szegény, szegény fiúk ti,
Pityergő, hős szerelmet,
Szerencsés, bús szerelmet,
Anakreon - szerelmet,
Újmódi - ó szerelmet,
Szerelmet mindörökké,
És mindig únodalmast,
Ízetlent, érdeketlent,
Bolond, bolond szerelmet,
A' millyen a' botor lúd'
Tollából folyhatott csak.

Te Lína, Laura, Nelli,
Te Phyllis és te Daphne,
Vagy a' miként neveznek;
Az istenért, leánykák,
Nyájas, kegyes leánykák,
Szép, jó, szelíd leánykák!
Az isten' szent nevéért;

Ne higyetek szavoknak ,
És meg ne hallgassátok
Az illyetén imádót :
Hazudság a' mit érez ,
Hazudság gondolatja ,
A' mit kimond 's ki nem mond ,
Merő , merő hazudság.

Az istenért , leánykák ,
Hagyjátok őt epedni ,
Hagyjátok sorvadozni.
Ha égni mondja szívét ,
Hagy égjen el ! nem ér az
Egy árva felsohajtást ;
Ha bujdosásra készül ,
Hagyjátok elbujdosni
Világtalan világig ,
Ha halni vágy buvában ,
Hagyjátok őt legottan
Pusztúlui a' világból ;
Mert képes - e nagyobb bünt
'S halálosabbat ember
A' földön elkövetni ,
Mint a' ki rossz , igen rossz
Versekre mért sorokkal
Szerelmet énekelget ?

VÖRÖSMARTY.

KI HITTE VOLNA?

Rajz J. Endor.

Nézet C. A. Scherzgeburt.

EMMA.

„Füleden fölül cziczuskám, ha kedves....“
szól nyájasan simogatva a' mosdó macskát Emma, a' mindennapi magány' egyforma unalmaiból tarkább örömek után vágyva vidor lelke. — „Mit? vendég? —“ vág közbe Krisztinka néne ijedten, kedves házi nyúgalmára gondolván, melly rég nem zavarva már, tompa tespedésbe süllyeszté lelkét, 's az életes - kamra jutván eszébe, melly többektől hamarább fogyasztható. — „Ah!“ sohajt hozzá Adél, huzamos felhajtása után findsájának, kétértelműleg fejezve - ki magát érzelme a' titkos erejű sohajtatban, mellyből Emma' ifjú lelke, könnyen egy édes visszavágyást a' multba, Krisztinka' komolyabb eszmélete pedig egy komorúlt érzelmeivel ös-szehangzó neheztelést a' világi gyönyörökre gyaníthatának. 'S így három külön érzetű tagját látjuk itt a' szépnemnek, egy reggeli kávéasztal körül, kiket a' külső szín erőszakosan ugyan, de még is tetsző egyességre szoríta.

Krisztinka néne, feje a' háznak, egy harminczadik évét csendes hideg vérrel túl haladt hajadon, tartá a' kormányt. Ő egy fiu testvérével ékesíté hajdan a' virágzó apai házat; 's bár hiú hódolások élte' tavaszán sem igen oltározának szépsége körül, nem lévén még az e' félék különben is gazdag divatjában azon kornak; de egyszerűbb kellemekkel eléggé meg vala áldva a' jótékony természetből arra, hogy a' valódibb jóllétre vágyók előtt szembe tűnheték. 'S talán, ha az ifjú leány - szívhez inkább illő lepkeség vidorabb szárnyakon hordozná a' futó életörömek körül, más pályát is jelelt volna - ki számára a' sors; de így derülő hajnalára korának csak hamar kedvetlen árnyék borulván, komolyabb irányt tűze - ki lelkének a' végzet. Anyja az említettnek, egy ajánló külsővel 's jeles tulajdonokkal dús virága korának, bár kincs és gazdagság nem kecsegtetheték is a' kezéért sóvárgó nőt, nem marada imádók nélkül. Nem is volt tán a' boldogabb hajdannak, melly ércz igája alá hajthatná a' szív' gerjedelmeit, olly ördöge a' pénz, és birtok, mint üres fénnel csilámlóbb jelenünknek; 's így több hódolók közül, szabad választás' útján, gazdag férj juta a' szegényebb sorsu, szép hajadonnak. Kölcsönös hű érzelmek alapíták boldogságát az új párnak,

melly fájdalom! az első szerelmi mámor' kora tűntével még is elröppene. Büszke szemekkel tekintve szét ősi udvarán a' nagyravágyó férj, ön birodalmi' királyának látá magát, melly felfuvalkodásában kevély megvetés lőn jutalma a' szegény nő' hű gerjedelmeinek, 's az előbb láng-özönben forró szívből hideg büszkeség üzé - ki a' szelíd galambi szerelmet. Mert úgy hiszem, a' szélesen elbokrosodott rossznak csirája fejlődésben vala akkor már, 's elaltathatá bár kis korig egy két szerelmi pillantat a' nagyravágyás' sátánját: felütötte az utóbb kigyófejét, hogy mérges fulánkja halálra szúrja az ártatlan szegény szívet!

Krisztinkát keserű könnyek közt ápolá már anyja, mellyeket nemtelen szemrehányás, 's a' kor' szellemével egyező durvább bánása a' gazdag férjnek, sajtolának - ki szemeiből. Nem csoda hát, hogy a' még alig eszmélő nevendék, bizonyos hideg komolysággal kezdé tekinteni az életet, melly kedves anyját olly kín - völgyön vezeté várt rózsapálya helyett, szárnyok - törve hiú reményeinek. Bizodalmatlanság a' világhoz, idegenség az élet' múltékony örömeitől, 's bizonyos unatkozó kelletlenség jelelék a' tizenhat évű leánykát, kit fekete eszméleti hamar embergyűlölővé tehetének, ha könnyen hevülő szív,

ha gyengéd asszonyi lélek nem lakja az ifjúságban viruló testet. Tizenhatodik évében dobant először szíve rokon érzelmekre egy kedves tárgy körül; de hamar sötét homály borítá derülő egét lelkének. A' drága, az ohajtott lény, kin függe reménye egy boldogabb jövőhöz a' szerelmes leánynak, hitet szegve szebb virághoz szegődék, — 's ez vala az utolsó csapás Krisztinka' keseredett szívéen. Megvetve a' világot, utálva apja' nemzetségét, 's gyűlölve kivált a' férfi nemet, boszút esküvék lelkében a' sors ellen, 's rendeltetését nemének meghazudtolva, a' nyájas örömeknek nyílt kebel helyett, hideg magába-vonúltság bélyegzé az erős határozatú lányt, 's fogadást tön: soha férfival többé nem ösmerkedni! — Apja' házától, mellyet utált, miután kedves anyját, élte' egyetlen örömét, a' nemtelen bánás sírba vivé, 's apját is a' mértékletlen élet kora halállal bünteté; kemény szívvél, a' nélkül hogy bátyját — mert apja' vére volt — megcsókolná, bucsút vett, 's egy szegény özvegyhez, anyja' rokonához vonúla, hol neki jutott gazdag birtokából ketten fény nélkül, de elégedve, csendes magányban éldegélének. 'S itt nénje is elbetegedvén, 's elhalván mellőle, átélve élte' borongó tavaszát, valami nevendék csemetét gondolt ápoló gondja alá ven-

ni, kinek ön inye szerint formálandó keblére hajthatná majd egykor őszülő fejét. Testvére egy fiu 's leánygyermeknek leve apja, kik méltán várhaták vala gazdag gyermektelen nénjök' segedelmét, minekutána apjuk könnyelműleg mindenét elpazarlá; de gyűlöltebb volt apjának emléke előtte, hogysem meleg részvéttel ölelhetette volna vérét az elfajultnak; azért zárva maradt előlük keble, 's később a' fiút rokonai katonának adák igen ifju korában, 's a' leányt bizonyos nevelő intézet' felvigyázónéja vevé kis fizetésért gyámsága alá.

Krisztinka' magányos napjai lelke' kívánsainak megfelelőleg folyának. Az utas' szeme elől elrejtett, de csinos kis hajlék, tiszta udvarral, 's virágos kertecskével, mihez még is idegen szem alig férhete, egy állatos terem, mellyben különféle apró madárcák csevegének — hogy mégis csevegés legyen a' különben néma nő-háznál — egy nagy tarka czicza — hogy legyen hizelgő is e' férfiatlan tanyán, — egy vendég-szoba, zárva látogatók elől, néhány egerektől lakva csak, mellyek a' behordott csemegéken kényőkre híztak, 's egy nappaló, mellynek varró asztalán már rég gyász szemfödél 's halotti váncosok készülének útjára a' várva várt jobb életnek, mellyet egy kis benyilóban még megviselt vas-

tag szent könyvek is egy nagy fészület előtt sűrgetének; a' száraz halál-főt csak asszonyi gyenge, 's ijedelmes lelke tiltva - ki 's száműzve e' szent helyről, gyász, vagy tiszta fehérrel váltott ablak kárpitok, mellyek még az áldott napfényt is irígyen zárak - el, ez élő sírboltból, — és még — egy hetven évű öreg dada, ki regényes legendáival rövidítené a' hosszú estéket, 's mondaná utána köhécselő ahítatossággal a' hosszú imádságokat.... ezek valának, 's illy renddel és móddal Krisztinka' lelki 's házi bútorai, kinek jámbor ház - táját a' könnyelmű világ' fia itt-ott „elátkozott apácza klastrom“ czímmel is szokta néha gonoszul gúnyolni. De mi van e' földön romlandó fészünkben, mit kigúnyolni nem lehetne? 's hányan vannak, kik méltóbb tárgyai a' gúnynak annál, kit kigúnyolának?! Ez 's hasonló okok kérgelék-be Krisztinka' szivét is a' világ' fülánkja elől, 's boldog magányában aggodalom nélkül folyának napjai.

Az élet hiszen csak foly; de az a' kár, hogy addig foly, míg egyszer egészen kikopunk belőle. — Az a' hiúság pedig, úgy hiszem, igen engedhető a' romlékony emberi szívnak, hogy ha már magunk elveszünk, szeretjük legalább utóinkban még magunkat hosszú évek során át

látni. Ez döbbenté-meg reggelenként Krisztinkát is, ha szent könyvei halálra emlékezteték, 's vágy ébrede lelkében, élő emlékét hagyni magának, 's tetteinek; mert ki is étetné fürgé madárkáit, kibezen simulna czukros tejet várva a' tarka czicza, 's — a' mi legtöbb — ki gyűlölné a' gonosz férfinemet, ha ő nem lesz? —

Adélt ösmerteté-meg vele az aggodalmairól hiven gondoskodó sors, és ő kapva kapott az alkalmon, remélve, hogy belőle tulajdon mását ön lelkének formálандhatja még ki, 's a' körülmények kedvezni látszának e' szándéknak.

Adél ajánló külsővel, szegény házból ugyan, de mivel nagy kék szemeit itt-ott csillagnak, menny' kapujának, paradicsom' tükrének nevezgeté a' hizelgő ledérség, körülményeihez elég önhittséggel lépe a' világba. E' csalóka ragyogás ez úttal nem is csalá-meg reményeit, gazdag legénynél szurának szemet a' ritka kellemekek, könnyen megdobbana a' házok elébe állt négy szürke' hatalmas hortyogásira az érzelő leányszív, gazdag jegygyűrű örök szerelemre olvasztá csak hamar a' hajlékony lelket, már kitűzve a' sorsot határozó nagy nap, de — oh földi gyarlóság! milly nagy a' pillantat' hatalma emberi szándék fölött! — egy héttel az esküvő előtt, vadászaton, egy szerencsétlen golyó a' szeren-

csés vőlegényt szíven találja, 's Adélnak arany váraiból, mellyeket olly gazdagon 's olcsón épít hasonló esetekben a' képzelet, csak az egy jegy - gyűrű marada, gyász emlékére a' vesztett paradicsomnak. Földig gyászba öltözve, borús felhőkkel homályítva szemeinek előbb dicsért csillagai, hosszú kínos fuldoklások közt csak a' temetőnek leve látogatójává a' hajdan máshol nem, mint víg körökben élhető vidor leány: 's így tűnt szemébe Krisztinkának is könnyel ázottan a' holdvilágos estéken szétkalandozva, e' sár testben búsongó Amor, 's közelebb is kívána vele megösmerkedni. Adél hajlott az elébe terjesztett föltételekre. — Elhagyatva a' világon, ölelő férj helyett szegénységben, 's homályban; gazdag fény helyett könnyek közt; megszakadt reményekkel, vidor jelen, 's gazdag reményű jövő helyett — — ez vala sorsa a' mátká-vesztettnek; 's most nyugalmas védhely, tisztességes élet, 's még tán lehető örökölés is ajánltatának sorsa' könnyítésére Krisztinka által nékie, 's ki ne tudna e' két rész közt választani? — A' világról lemondani? oh ez könnyű, mert eddig kiélte javát; a' férfiakat gyűlölni? oh ez csak egy volt jó, 's ennek hűnytával erőltetés nélkül meg lehet vetni a' rossz maradékot; végre Krisztinkával ha-

láláig társalkodni? erre már maga csupán a' hálás szív is int, hogy ki velünk holtig jót tesz, annak viszont iparkodjunk kedvét keresni, és így — készen volt magával Adél. — Oh mert az első szerelem, első héten kivált, minden áldozatokra kész, ő is ezen szerelmi fölhevültében, 's szorultságból tevő a' mit tett!

Krisztinka új barátnéjával a' leggyengédebben bánt, 's ennek lelke, elkapatva fellengő ábrándjaitól, paradicsomává varázsolta a' rideg magányt testi létének. Meggyőződék már barátnéja' fontos okaira a' földi örömek' hiúságáról, képzeleti égben járának jobb lelkek közt; haj! de titkon az egy hű mátkát sohajtá mégis, míg Krisztinka mély áhítatosságában a' férfinemnek elkárhoztatásáért könyörge. Mert bár nem nyilvánosítá, külön érzelmeket táplála e' nem iránt keblében a' két hajadon, a' mint kinek milly órákon mulathata eszmélete; fenszavaknak ezért a' világ' megvetése, a' férfinemnek gyűlölete, 's egy boldog halál után vágyás ennekutána is állandóul megmaradván. — Így telének hetek, 's egy pár hónap — 's ki hitte volna? Adél mind inkább kezdé unatkozni. Lelke a' sötét képzelmekekbe fáradva, a' világot kezdé mustrálni, 's fejtegeté: a' hol egy jó volt, nem lehetne-e még egy hasonlót lelteni?

Hiszen ha mindig sir az ember, utóbb kiapadnak könyei, megromlik az egészség, pedig ki tudja hol, 's mikor, 's miben lehetne még hasznunkat venni? Oh a' könyek nem minden haszontalanságra pazarlandók. Boldog, 's gazdag öröksége ez a' nő-nemnek, mellyel bizonyosan a' férfiúi erőt akará pótolni a' mindent alkotó. 'S hányszor olvad e' meleg cseppekre a' legkeményebb férfi-szív is lágy érzelmekre! Főbek ezek a' chemia' minden olvasztó szereinél. 'S az egészség? nem legdúsabb értéke-e ez a' szépeknek? Sápadt arcz, lankadt szemek, bús tekintet, nem nyernek szívet: de lángoló csillogok, mellyeket szemnek kölcsönze égről magának a' leány, nyíló rózsák a' telt víg arczokon, 's hő tekintet, melly szíveket hatva, epesztő szomjat hágy maga után a' vágyó lelkekben — — ezek alapítják egy leány' szerencsáját ész és kincsek fölött; mert vakítnak, 's vért zudítanak a' hő keblekben! — Példa lehetek magam, imígy sohajtá hozzá Adél, 's naponként több gondot kezdé magára fordítani. Megdobbana szíve, ha néha az ablak-kárpitot meglopva, kitekinthete lángzó szemekkel az édes világba. Ah! hisz a' boldogult mátká is ott volt; 's nem lehet-e kedves ott minden, hol ő járt? — Ki tulajdonítsa most vétkül az életben dúsan viruló

leánynak, ha lassanként elszakadva lelke a' holtaktól, élet után kezdett ismét vágyini, 's megúvnán Krisztinka' halotti tanításait, az árnyékoltszobákat úgy tekinté, mint bús tömlöczét derülő kedvének — mellyben ismét elhervadandó. Ezt azonban csak érezé Adél, de nem segíthete rajta. Anyja elhalt, szegény rokoninál szinte nem remélhete kedvező felvételt; itt pedig élete csakugyan biztosítva van holtig, 's ki tudja? ezt sugá neki az édes remény — melly még vég perczeinkben is biztató barátunk — ki tudja? egy magától is kívánt elhalása Krisztinkának nem teendi — e örökösége a' vele szenvedett barátnét. 'S ekkor félre dobva kárpitot és halálft, nem változtathatja — e vigalom helyévé e' siralom-völgyet? Türe hát sorscsapásként az életet, mellyet ellobogott felhevültében szabadon választá; úgy hogy továbbad — mint minden véges lény — szinte szoknék is már bajához. Krisztinka kezdé átlátni, mennyire csalatkozott választásában, de társalkodónéját minden esetre megszoká annyira, hogy nem igen kívánna nélküle ellenni, bár céljai itt megsemmisülének aztán az örökségről még semmi szót nem tett, így hát csak megvalának együtt, egyet beszélve, de kettőt gondolva.

Ez időpontban épen jókor jöve házokhoz egy

ösmeretlen levél. Férfi - külrírás döbrenté - meg a' bizonytalanságban töprenkedőket, hogy határozatlanul néznék darabig, valjon fel merjék-e bontani a' titkot záró pecsétet. „Férfi irás!“ fontolgatá magában Krisztinka, 's mivel minden a' mi férfi, száműzve volt körükből, szinte tűzre kárkoztatná már bontatlanul a' levelet, ha kíváncsisága — mert ő is a' nő - nemhez tartozott — ez úttal kivételt nem formál az erősen alapított szabályok ellen. „Férfi irás!“ ismételé fejcsóválva, 's titkos erő — mellyel a' természet szokott csodásan munkálni halandó szívekre — egy rég föl nem tűnt derülettel borítá - el arcát a' kétkedőnek, jeléül, hogy csakugyan egészen égivé még nem vált szent magányában 's lelke köz anyánkhoz, a' földhöz, erősebben van csatolva, mint hevült ábrándozásinkban néha hinni szeretnők. Egynéhány éveken által, mellyek alatt magát a' világ elől rejtve tartá, sok történhetett, sok gonosz, sok hűtelen, jó útra térhetett, „ki tudja — —?“ 's tovább nem mert gondolni. De Adél folytatá magában; gondolat - merészebb szárnyakon lengvén. Tán szabadító angyalt küldé az ég, ki tömlöczének zárait feltörve, boldogabb vidékre szállítsa az ártatlan szenvedőt, tán szívet hatának kárpiton által is a' szabadságban ígéző szemcsillagok, 's ez egy

kérő levél Krisztinkához, mint gyámjához? Oh boldog titok, meg ne nyíljon; mert homály-kebled mennyét rejti a' szívnek, melly olly hamar elröppenend feltörtével a' gyáva, a' hűtelen örneke! 'S így mindcsak huzódott a' levél - fölbonthatás, míg erőt nem véve Krisztinka habzó lelkén, fölnyitását, hogy ön újai szentségtelen tárgyat ne illethetnének, Adélra bizá. Mohón kapa az a' pecséthez, 's haj, mi könnyen törik az, melly ha erősebb, éveken át édes reményekkel táplálhatná a' vágyó lelket. — A' levélben ezt olvasák:

„Kedves, drága húgom asszony! Házi körülményeim' mostohasága kényszerítte e' kérelmes folyamodásra. Éltem' örömétől, egy ki nem pótolható házi asszonytól, feleségemnek gyászos elvesztése által megfosztatván, a' mint ennek elhalását rokoni kötelességből kedves húgom-asszonynak szomorodott szívvel jelenteném...“
itt letevé Adél a' levelet, hogy a' következőt Krisztinka' sokat jelentő figyelméből lesné-ki.
„Az özvegy nem férfi, úgy-e barátném? — így kerüle elébe — ez több szánásra, több figyelemre számolhat a' hű asszonyi kebelben?“ — „Ez kevésbbé rossz része a' gonosz egésznek — mond Krisztinka andalogva — oh az a' szeles ifjúság, az nem érdemli fél tekintetünket — —“ „Aztán

nyugalmasabb is tán — “ „Mi ? “ vága közbe figyelemmel Krisztinka. „A’ második házasság — “ felel amaz, ’s Krisztinka elnémúlt! „Ez az ember valamit akar — “ monda kis vártatva — „’s engem zavarba fog hozni — “ tev é hozzá szeméremmel Adél. „Én fogok megakadni — versenyge Krisztinka — már csak atyafi ne volna ! “ — Mindenik mást gondolt, ’s ha azon jó betűk, mellyek, nem tudom micsoda bűnökért, vakságra és siket - némaságra vannak kárhoztatva, ép érzékekkel bírnának, most bizonyosan kedvökre elkaczagták volna magokat, mert a’ levelet, így folytatá Adél: „szomorodott szívvel jelenteném, egyszersmind illően megkérjem, hogy elhagyott szegény árváimnak pártfogó gyámjok, kereszténységből — ha atyafiságos tekintetből nem is — lenni méltóztatnék.“ — „Űm! hát gyermekei is vannak? mond orrfintorítva Adél, látván már hogy nem ő van értve, ’s Krisztinka mélyebben merűle gondolatiba. „A’ keresztény vallás sok üdvest parancsol — felsohajt ahítatóságában — ’s az úr’ szent tetszésén meg kell nyúgodnunk, de illy gyám már csak még sem lehetek — — “ tev é hozzá, megijedvén szinte az árváktól! „Különösen szegény leányomat esedezem — így olvasá Adél — kegyes anyai ápolása alá venni. A’ leány már tizenöt évű, elég ked-

ves gyermek, 's szíve minden jóra formálható; de a' gyengébb leány - szívet csak gyengéd asszonyi kebel formálhatja, 's így csak az nyugtathatna - meg leányom' jövő állapotja felől, ha őt, kedves drága hugom asszony' biztos rokon kezei közt tudhatnám. — Annyival sürgetőbb pedig e' kérelmem, minthogy környékünkben katona-ság fekszik, 's házam tisztjeinek csupa magyar barátságból is nyitva áll. Ebből maga átláthatja, kedves hugom asszony, hogy leányom anya nélkül házomnál nem lehet. Melly igazságos tekintetből fenntebbi kérelmemet ismételve, vagyok 's tb.“ — Adél néma egykedvűséggel hajtá-össze a' levelet; Krisztinka mint mélyen fontoló, föld-re süté szemeit, hogy kikerülje Adél' éles tekintetét, örülve a' dolog' nem várt fordultának, 's hálát adva magában, hogy ez úttal kísértetbe nem vivék a' váratlan körülmények. A' kérelem és ajánlás igen ínye szerint leve. Emma, a' kis nevendék, formálhatóbb minden esetre, mint a' határozattabb karakterű Adél, e' mellett rokon, a' kedves anyai ágon; és szegény, és árva, kivel jót tenni sok oka volt Krisztinkának, egy ínye szerinti szép jövőt építve magának a' vállalaton. 'S így Adél csupa társalkodóné maradt mint ezelőtt, holtig tartást igérvén Krisztinka nékie; a' leendő kis örökösért pedig

másnap tüstént levél és alkalom küldetett a' föltételekkel együtt, melyek alatt Emmát nénje általános örökösének nevezi - ki. A' föltételek' főbbje természetesen a' holtiglani hajadonság volt, mellyet az apa ránczolt homlokkal olvasott ugyan, de jó jövő' fejében, bár áldozatot kívánt is az ajánlás, örömmel látá szegénységében annak elfogadását. 'S így Emma kevés idő múlva, megválva gyermeki könnyek közt az apai háztól, nénjéhez, új szállására megérkezék.

Mint egy tizenöt év virúla arczain a' legszebben fejlődő nevendéknek. Szelíden gyúló szemei, 's a' nyájas nyelv, hű tolmácsa kedves néztének, első látásra gyanítaták az asszonyi gyengéd lelket, legfőbb díszét deli külsejének. A' gyermeki elevenség tetteiben, szerény elménczsége, 's a' vidor eszmélet ártatlan örömek felett, bájlóvá tevék a' kis egészet: hogy egy pillantat hódolásra intheté a' kis tündér' varázs-körében levőt. Kedves leve az új vendég Krisztinkának, és Adélnak is; ez örömmel hajolva vissza a' fiatal nevendék felé, amaz fölötte látván magát új kis lányának 's kincset nézve benne, melly sok szemek előtt még irigylendő leend. Ezentúl több csínra ügyele házánál, kedvét lelve a' mindig több pompával

fejledező nevendékben. Mert örömet fészkel e' kis hiúság emberi keblekben, hogy a' mi kezünkön van szeretjük, ha általunk lett avvá, a' mi: bár többnyire természetnek, 's más különös befolyásoknak köszönheti is az ragyogását. Ez okból Krisztinka is, hogy lelkét művelje leginkább leányának, kinek külsején a' természet úgy is megtette a' magát, oktató, és finomító olvasásra szoktatá azt; sőt hogy játékot is leljen elméje, minden héten egyszer Whist-partiet ada házánál, mellyet ő, Adél, Emma, 's egy özvegy katona-tisztne a' szomszédból, tevének. Mind ezeknek újsága azonban pár hetek' multával avulttá lőn Emma előtt, mi őt hamar ásitásra kényteté, ki mosolygásra, 's vígalmas életárasztásra látszék inkább teremteve lenni. De mit tegyen a' szorongó körülményeit gyermeki elmével is mélyen érző ifjú lélek? különösen, midőn mind e' mellett szeretve látá magát, 's könnyítve apja' 's testvérei' során, és még a' fényes örökség is, mellyet Krisztinka tudtára ada, csakugyan fel-felcsiklandá szunnyadó eszméletét. Haj, mert nincs az életnek nagyobb ördöge a' szegénységnél! Hány szép gondolat repked ég felé, míg porban, homályban fetreng a' test, lekötve földi bajoktól! Hány test ragyog ércz oszlopokon, csillagok'

sorában, bár a' lélek gondolat' szükében alant csak, gaz és szemét közt kalandoz! 's hány elme ragyogna fényözönben, ha arany lépcsőt támaszthatna a' fennséghez, mellyen más lélek nélkül földi gyémántjai közt tündöklök?! 'S így mulék egy pár év, 's így unatkozék Emma' ifjú lelke keskeny határok közé szorítva egy héttől a' másig, fásultan, az örök egyformaság' izetlenségébe szinte beletörődve már; mint elején e' soroknak e' kénytelen sympathiáját három külön természetű lelkeknek egy reggeli asztal mellett láttuk.

A' mosdó czicza csakugyan vendéget jövendölt, mitől Krisztinka irtózott, Adél' szive megdobbant, 's Emma, ki legtöbbet ígérhete magának a' dologból, egykedvűleg várta a' hosszú nap' multát. Este gondolkodott csak felőle unalmában, hogy még is csak milly furcsa, 's mulatságos lenne Krisztinkát vendéglőnének látni, ha csakugyan betelnék a' macska-jóslat, 's alig gondolá, már kívül csengetnek az ajtón! Rémült képpel jöve az öreg Sára jelenteni asszonyainak a' szokatlan újságot, hogy kün egy hintó áll, mellynek inasa bebocsátást kér; jelentő fontossággal hordván példákat elő, milly veszedelmes legyen estveli vendégeket bebocsátani. Adél, a' keresztényi kötelességre hivatkozott, melly, ha

zörgetnek, megnyitást parancsol; Emma rimánkodott, hogy tán apja, vagy valami rokona jó látogatásra; de Krisztinka nehezen határozhatta valamit. A' mint szeles robajjal nyílik az ajtó, 's rémültökre a' tanakodóknak, egy idegen inas köszönt - be. „Ah férfi!“ kiált Adél, nem tartóztathatván magát e' szokatlan látványra. „Mind den jó lelkek dicsérik az urat! — mond ahítatos óvakodással Sára — ez a' kulcslyukon jött - be, mert zárva a' kapu; kisasszonyom, kísértetben vagyunk!“ — „Ah! ha elvinne!“ sohajta Adél. Emma nevetett, Krisztinka imádságos könyv után nézett, hogy elfordítsa mennyei segedelemmel házáról a' gonoszt. Az asszonyi kezek közt elavult zár, bár csukva volt, engedett az inas' szokatlan erejű taszításának, 's beereszté kérelem nélkül a' vendéget. Ez csak bámult köztök nem tudva nevéssen - e, vagy fusson a' különös helyről? Eszébe jutva végre asszonyának parancsa, éjjeli szállást kért számára. „Küldd - be asszonyodat“ lőn rá a' válasz, 's az inas távozott. Távoztával kutyanvihogás 's lónyerítés hallatszék, mellyekből Sára még inkább erősíté, hogy kísértet volt a' háznál, mert ő a' kaput zárva tartá; 's füstölést ajánla tömjénnel. Hajlék Krisztinkának már természeténél fogva babonás homályba burkolt lelke a' tapasztalt öreg Sára'

javallatát teljesíteni, 's ahíatos szertartással elővéteték a' nagy füstölő edény, mellynek izzó parázsára szent fohászkodások közt illatos tömjént hinte. Már épen indulóban vala az ahíatos kisdéd karaván, hogy körüljárja a' szobát, elől menvén a' füstölővel Sára, utána Krisztinka Adéllal, imádságot susogva könyveikből, mert a' vidor lelkű Emma kifutott, udvarról kémlelni a' kísértetet: a' mint ez, öröm-sikoltással nénje' nyakára rohan, hogy csakugyan vendég van, hintó áll a' kapu előtt, 's már jó is a' bekéredzett asszonyosság. Sára rémülésnek véve az örömsikoltást, ijedve dobja szugba a' tüzes füstölőt, Adél becsapva könyvét tükör elé szalad, Emma ablakról ablakra futosott, ölbe kapott cziczáját simogatva, hogy betelt reggeli jóslata, Krisztinka nagy könyvével határozatlanul a' középben maradt; a' mint vig lejtéssel előtte terem a' váratlan vendég, egy ifjú dáma. „Éjjeli szállást kérek, kedves néném, e' bizodalmas szavakkal ugrék csókjára a' bámulónak, úgy-e befogad e' csendes hajlék egy pár jó embert?“—Krisztinka még sem szólt, mert Sára a' sarokból jelek által inté a' rossz lélek' távoztatására. „Tán nem is ösmer?“ folytatá a' dáma. Sára igenelést inte; mert veszedelmes alvilági lelkektől illy esetben valamit megtagad-

ni. De Krisztinka nem értvén őt, nem - et csó-
vála némán fejével. Épen ösmertetni akará ma-
gát a' dáma, a' mint szenvedhetetlen bűz ter-
jed a' szobában, diadalmaskodva a' tömjén'
drága illatán, melly Sára' orrát meg hatvan, az,
„uram ne vígy a' kísértetbe,“ kiáltva, térdre
esik, a' többi rá bámúl, a' kályha megül pedig
füst és láng közül szikrázó szárnyakkal, vészt
jövendőllő hangos kodácsolások közt az asztalon
terem egy kotló-tyúk. A' füstölő edényt fészke
mellé dobá elébb Sára, mellyből a' kiömlő tűz
felgyújtá nyugalmas szalma-féskét szegénynek,
hogy kétségbe eső lármával kénytetnék a' füst és
lángvézből asztalon keresni menedéket magá-
nak. Emma, kinek gazdasszonyi gondja alatt
vala a' kiugrott tyúk, végveszélyben látván kis
csirkéit, eloltá a' lángot, érzékenyen vetve sze-
mére az öreg Sárának vigyázatlanságát, melly
itt ennyi ártatlan életet veszélyeztete, 's abla-
kokat tára, hogy széledne az orrboszontó bűz.
A' fris levegőn kezdének az ámultak is eszmél-
ni. Sára fél szégyennel igazítá helyre a' tyúk-
féskét, a' zavarba jött vendég újra szállást kért
kedves nénjétől, Krisztinka kényszerítve volt
a' nem várt eset által mindent igenleni; Adél
a' szobát kezdé rendbe hozni, és Emma, a' vi-
dor lelkű, kaput tára a' vendéghintónak.

A' vendég Krisztinka' testvérének, kit főlebb már említénk vala, leánya, kit ő gyermek évei óta nem láta. Elhalaványult a' jó néne a' hallottakra, eszébe juta apja 's az egész férfinem, 's ha közbe nem jő a' babonás zavar, új gyűlölségre ébredve lelke, aligha csukva nem marad a' kapu vendégeinek: de boldogult kedves anyja' vonásira ösmere az ifjú nőben, mik tiszteletre csillapíták hevülő érzelmeit; 's hogy az előbb kísértetről ejtett szavak is butaság' bélyegével ne jegyeztessék házát, elfogadá őket; pedig ez alatt Emma egy ifjú férfit vezeté-be, kit férjének valla Albín, az ifjú nő. Adélt e' nyilatkozás ismét egykedvűvé tette egész eset iránt; pedig pillantatok hozzák legdrágább kincsét éltünknek. Emma' vidor lelke is borúltni kezde, mint azé, ki kedvesétől várva tudósítást levelet kap, melly másnak szól. Azonban e' csekély változások alig lehetének szembetűnők a' hosszas, kölcsönös hálakodások között. „Névnapi elől szökünk, így magyarázák Albínék magokat, mellyen ránk akarának törni ösmerősink; de, csak kevés heti házasságunk után, még nem érzők magunkat képeseknek elfogadhatására a' társaságnak. Szöknünk kelle hát, de hová? hol mindenütt ösmerősekre bukkanva a' kelepzcét ki nem kerülhetjük. Eszembe juta ekkor, foly-

tatá Albín szerény rokoni érzelmekkel, kedves Krisztinka néni, kire elvonultságában alig eszmélheték már, 's reményem nem is csal, szívesen elrejtí úgy-e, drága nénikénk, kalandos bujdoklásában az ifjú párt, melly előtt olly tiszteletben áll, 's kivált csak boldogult kedves nagy anyámnak emlékezetéért is — az isten nyugossza-meg! — “ 's itt egy pár, nehéz volna meghatározni tettetett-e, vagy csupa asszonyi gyengédségből eredt, köny gördüle arcza' rózsáin le az édes beszédűnek. Albín érté Krisztinka' lelkét, 's jó pontról ostromlá a' kemény szívűt. A' nyájas szavak, gyengéd szavai a' legmelegebb rokoni érzelmeknek, egy-egy kis szemrehányásként érdeklék lelkét; hogy testvére gyermekeit 's tisztelt emlékü jó anyja' unokáit illy távol tudá mind eddig magától tartani. Mind inkább tetszeni kezde neki az ifjú nő; 's ha férje, legalább csak most, vele nincs, Krisztinkához ma kedvesebb vendég nem igen jöhetett volna. „De így“ — gondolá magában sohajtva, — 's az egykedvűség' szűk határin alig emelkedheték felül vendégei között. Albín, a' vidor lelkű ifjú nő, mind e' mellett nem hagyá kedvesapongásait szűk határok közé szorulni, 's a' hideg udvariságot könnyeden elmellőzve, egyszerre hon lelé magát a' háznál férjével együtt.

Emma, szellemi rokonságban állva minden hasonlító lelkekkel, édesen szövetkezett a' nyájas vendéghez: de bizonyos érzelgő komolyság, mint mentő lágy fátyol a' szép arcot, voná-be ma még is csodálatosan kedvét a' mindig örömet vigadó lánynak. Kezét szorongatá, 's csókolá arcát a' drága ángynak, de a' nyelv, melly boldogságát festé a' szerencsés nőnek, fülánkként érdeklé gyöngé szívét a' gyúladt képzelmű leánynak, pedig szereté ángyát, tisztelé férjét, még is — még is! — mért épen, férj és feleség? 's mivel az: mért nem ölelheti Albínt egész lévél? ezen bibelődék a' kis tudatlan holmi irigységgel rokon érzelmek közt habozva. Adél, Krisztinka és Albín közt hajlongva, majd öröm loboga derült arcán, mint egy erőszakos kitörése a' fogoly léleknek, majd a' mult és jelen sötét borúként szállva-meg lelkét, hallgatott; földre süttött szemekkel egy hű sohajtatban keresve titkon nyúgtát. Albín, gondtól 's bútól szabadon, maga volt úgy szólva nyelve a' kisdéd társaságnak. Férje is, egyike azoknak, kik szóval szépíteni sorsukat nem tudják, némán andalogva csak — mint esedező, kérelmes levelének olvasatása alatt — azon jön, mellyet még megnyerendő.

Adélt most konyhára sürgeté Krisztinka,

hogyan lenne segéde 's felvigyázója Sárának, ki kísértetűző zavarában tán a' húst is szentelt ág' lángjánál pirítja. Adél ment, de egy hatalmas „siccz!” Krisztinkát is figyelemre ébreszté ahítatosságából, 's ím, a' kedves czicza egy darab orozott sülttel szájában fut keresztül a' szobán, űzve Sárától egy súlyos vas lapoczkával. Krisztinka sem rest most, 's nem tudom a' sültet féltve - e, vagy védeni kedves cziczáját a' bossús Sára' hatalmas lapoczkájától, utánok iramult, 's Albin férjével, és Emma, magok maradványának. Rég lesve már e' drága pillantatot Albín, fülébe súgja az ábrándozó Emmának: „Én testvért keresek kedves, a' színlett férj, bátyám, csak hagyja ránk magát mindenben, 's mi ki szabadítjuk ez unalmas klostorból.“ E' szavak' igazságát egy forró kézcsókkal pecsételé a' nőtelen, és Emma, a' gyengéd kis lélek, édesen döbbenve-meg a' nem várt pillantat' fölségén, viszont kézszorítással tudta nélkül árulá-el, mellyek közt mindeddig habozott, titkos érzeményit. 'S így a' czicza, melly reggel vendéget jósolt a' zárt kapujú háznak, most szerelmi vallást eszközle, 's ki hitte volna? azon szobában, mellyből a' férfinemnek még neve is számüzve volt, 's hol kevéssel ez előtt illatos tömjénnel akarák űzni a' kísértetet!

Dénes csakugyan testvére volt Albínnak nem férje, 's mindketten Krisztinka' gyűlölt bátyjának gyermekei, 's ő ugyan azon hadnagy, ki Emmáék' házához jártával ennek apját, mint már látók, arra kényteté, hogy leányát Krisztinkához adná. És így Emma előtt nem volt valami új kép a' hadnagyé, csakhog' még akkor a' gyengébb korú, úgy szólva gyermek-leány, nem vevé észre a' figyelmet, mellyel tettei kísértének; de édes emléket költe-fel a' nemvárt jelenés most serdülő keblében, és mást is, mit előbbi ártatlan habozásából bizonyosan ki fog találni a' figyelmes olvasó. Hozzá járult titkos nyilatkozása Albínnak, 's a' titoknak, tudjuk, bizonyos erős hatása van emberi szívekre, melly egy kis büszkeséget 's bizodalmat az iránt, ki azt ránk bízta, gerjeszt keblünkben; 's nem e' bizodalom alapja-e minden leggazdagabban virulandó szerelemnek? 'S így a' kis Emma, átesve mintegy szerelme' kezdetén vagy legalább észre nem véve azt, folytatni látszék egyszerre, minek néha olly hosszas kezdete van, mintha már annak csak úgy kellene lennie; megmenekedvén szerencsésen unalmas, néha kinokkal küzdő pillantatoktól. Ki vetné most szemére a' gyűlékony lánykának, hog' e' perczen épen eszébe nem jutának a' föltételek, mellyek alatt

Krisztinka házához fogadá, 's hogy a' kegyes nevelőnek két évi buzgó tanításit egy néma, heves kézcsók megsemmisítheté? —

De csitt! Krisztinka néni csoszog — vége a' sugdosásnak, — időről 's konyhai dolgokról kelle kezdődni a' beszédnek. A' magából kiemelt Emma azonban alig tudá megállni, hogy nyakába borulva nénjének, forró csókjai közt vallást ne tegyen azokról, miket hamarjában megtudhatott. De megvan azon hatalma a' szerelemnek újoncz szíveken is zászlója alatt, melly szereti bekárpitozni a' kebel'réseit az édes titok' őrzésére azok elől, kiket az nem, vagy épen' csak kárral illethetne, 's e' természeti ösztönből Emma is lepattant egyszerre alig kúcsolt nyakáról nénjének; de azt még sem állhatá-meg, hogy ki ne fusson a' konyhára elfecsegni Adélnak, hogy a' hadnagy nőtelen, melly újság új érdekekkel lepve-meg Adélt is, ki csodálná hogy sós leves jöve az esti asztalra?!

Az éj általában álmatlanul mult-el mindnyájoktól. Krisztinka még mindig határozgatá: örüljön-e vendégeinek, vagy kárhoztassa sorsát, hogy' férkezheték férfi e' kegyes magányához is, nyugalma' háborítására. Aztán egypár újházast látni kölcsönös forró érzelmein az első szerelemnek — oh! ez minden férfigyűlölés mellett

is szív' mélyire ható! — Adélnak reménysugár villant menekedhetni lélek-fogyasztó unalmából e' páratlan ahítatosságnak; és a' hadnagy nőtelen! Hathatós két áloműző szer egy lángkeblű leánynak Adél' helyzetén. A' kis Emma? ennek édes álmai valának, mert mindig aranyos huszár forma-ruhát látott, 's benne Dénest, a' hadnagyot, 's mellette — kis magát, — mire álmában is elpirúlt, mert holmi szentségek is szövődének képzetibe, oltár, pap, 's ilyenek. De még sem izelheté ő is nyugton álmai' fölségét szegény; mert Adél közel hozzá, szüntelen forgolódott veszedelmes nyikorgású ágyán, álmot zavarva nyögéssel rokon sohajtatival. — Albín és Dénes kiviendő tervökkel vesződtek. Egyik örökséget, másik nőt akara, 's „csak a' határon túl vihetnénk őket!” — ezen okoskodának, 's a' reggel mindinkább közelített. Még Sára sem nyúghatott. Egy kis jobb asztal, szokatlan zaj, és élénkebb sürgődés az este, varázs-íhlettel hatának agg éveire, 's mért nincs urok? mért nem jár több vendég? mert milly jól menne ez így — gondolá; de ha csukni akarta pilláit, ördög álla elébe kísérteni férfi' képében, 's rettenve ijedezett a' jámbor, tűrhetetlenül várva a' nyugtalan éj multát! —

'S im bekövetkezék a' jó reggel, hogy nagyobb zajt és zavart hozzon a' házhoz. Még reggeli mellett ült megszaporodott háznépünk, a' mint kocsik állanak-meg a' kapu előtt, új félelemmel rezzentve-meg gyöngé szívet Krisztinkának. Dénes és Albín' ajkait titkos mosolygás lépé; mert minden az összebeszélés szerint történt; Adélt is — öröme lobbanva szíve — erőssé tévé a' mindig több érdekekkel szálló pillanat, hitetszegve lelkében, elpártolni Krisztinka' bús zászlója alól, 's felejtve gyászt és mátkát, ki régen szét-porlék már; kitekinteni a' tarka világba, mellynek olly szép rózsái között, olly vigan telének ifjabb évei. Emma elégedettebb vala vendégével, hogysem többeket várjon még, 's csak a' jelen' édességén függve felejté a' jövőt. — És nyílék az ajtó, mellyen vetekedve tódult-be a' vig csoport, első vágyva mindenik lenni, és — „Hát, szökevények, itt bujdoklanak?” ez vala érthető a' hang-zavarból, 's a' kölcsönös halálkodások: kedves néném, édes húgom, 's illy férfikörben! Krisztinkát majd kétségbe-ejték. — Kiki örült, a' mint tudott, de Krisztinka nem tudott ugy haragudni, a' mint szeretett volna. Azonban ez még mind tűrhető, 's vendéglőnénk is csak nyelte mindedig kénytelen a' keserű falatot, de midőn ajtajában

egyszerre megzendült Marczinak, a' környék' híres czigányának, bandája, nem állhatá tovább, de hogy' is állhatná a' jámbor lélek? és fölkiálta Jeruzsálem' vesztét sirató hangon: „Már látom, kocsmává teszitek házamat!“ — „Ki hitte volna? — fontolgatá fejcsóválva a' konyhában Sára — ennyi férfi vendég, uramfia! és muzsika!“ — 'S hogy még is szégyent ne valljon konyhája besompolyga Krisztinkához úgy titkon megkérdeni, hány font húst hozzon délre? a' kocsisok pedig pálinkát és bort emlegetnek. Egyik szörnyűbb hír a' másiknál, 's a' két gazdasszony félre ment tanácskozni. A' vendégek úgy adák elő, mintha ők megtudták volna hová-szöktét az ifjú párnak, 's nyomukon jövének eddig. Albín esdeklék Krisztinkának, hogy tartaná-meg ebédre a' köszöntőket, más-ként a' világ előtt szégyenben maradnak, de Krisztinka irtózott e' gondolattól, Marczy pedig magas phantasiájából alább nem szállva, tüzesen dolgozott kün, pausák alatt vonójával még lustább kontrasztát is nógatva; hogy a' falu'ebeli kapu elé gyülnének e' szokatlan neszre, segíteni a' concertet.

'S ím Krisztinka fel alúlá magát, mert végszorultságában legelmésebb az ember, 's egy hamarjában Sárával koholt levéllel jő a' társa-

ságához, mellyben őt a' szomszéd faluba, egy kedves leánykori barátnéja, keresztányjává hívja most született gyermekének. Albín örömet hihelt ada a' mesének, csakhogy házából kicsalhassa nénjét, ki is tüstént elkéretvén a' helybeli öreg plebanus' két szelíd sárga lovát, engedelmet kért a' társaságtól, hogy ez jött közbe, 's mint sajnálja hogy így történt; de most a' keresztényi 's baráti kötelesség parancsol, 's a' társaság tettetett búval helybehagyá okait; 's így, miután Adélt és Emmát, kiket magokra hon nem hagyhata, maga mellé vevé, utnakindult. A' társaság három kocsival nyomban követé, 's a' mint már a' faluhoz közeledének, Krisztinka mindinkább szorongott, hogy meg nem válhat tőlök. De kiállította kocsisát az utból, hogy menne a' zajos nép, mint a' mellyel együtt keresztelőre menni nem illik. Albín ösmeré a' barátnét, kihez Krisztinka szállando vala, 's hogy őt megelőzzék, örömmel sürgeté vendégeit, mert egy plán villanék-meg sokfelé kutató eszében, mellyet ha előbb érnek, még sükerrel lehetne végre hajtaniok, 's kevés perczek alatt a' kívánt helyen valának.

Kevés vártatva beügetének a' lustább sárgák is Krisztinkáékkal ugyan azon udvarra: de bár kerekök tört volna inkább az úton el, so-

hajta kínos aggodalmában Krisztinka, a' mint Marczit, mint fekete kísértő lelket, barna frigeseivel együtt természeti gyászában a' ház körül szédelegni meglátá. „Vig paszita lesz ma itt!” szól életre derülten a' kis Emma, gondolatiból, mint egy homályos álomból, vidámdalokkal zengő reggelre ébredve. Adél nyugtalan volt míg le nem szállhatott, mint szökevény az áthágandó határ előtt, és Krisztinka némán nyelé mérgét, alig hívén, hogy elhagyhatá csendes fészket, összezavarodva bosszús fejében gondolati; de az Albintól már mindenről értesített barátné nyílt karokkal repüle elébe, 's alig vevé észre, midőn ismét a' reggeli társaság közt — mellyet olly cselesen akar a kikerülni — lelé magát. Itt is névnap vala, keresztelő helyett, 's a' szíves barátné legfőbb szerencséje közé számlálá Krisztinkát, még gyermekévi ösmerősét, házánál láthatni ez alkalommal; a' vendégek pedig ráestek, mért akará őket megcsalni, paszitát színelve, hol inkább esküvő lehetne. Albín meg vala elégedve, hogy nénje valahára kimozdula házából, az pedig ma boszujában mindent hagyta magával tetetni, csak ne vallassák. — Adél, mint kalitkából szökött madár, nagyokat lélekzett a' szabad levegőből, 's Emma, a' kis tudatlan, alig ösme-

re a' világra, mellyet két éve már hogy nem láta. Eleinte feszes vala a' társaság, mint szokott lenni, hol több ösmeretlenek jönnek össze; közös beszéd nehezen kezdődik, egyikét magányos észrevétellel kimeríti magát az ember, 's újra gondolkodni kell, mit szóljon. A' nőnem itt sokkal szerencsésebb. Úgy látszik, melegebb bizodalom köti egymáshoz, egy csók, örök barátságot sző köztök, 's az elsőbbségen nem annyira aggódva, rég közös vigalmakra derültek már, míg a' büszke férfi tartózkodó hidegséggel méregetve az ösmeretlent, fontolgatja, mellyikét illetné inkább a' megszólítás. —

Ebéd után kölcsönösebb leve a' társalkodás, zajosabb öröm kezde derülni, mellynek élesztésére Marczsi is az ajtóban megveté minden művészi mesterségét. De Krisztinka vágyva e' kínhelyről — hová szerencsétlen csillaga vezérlé — csöndes fészkébe; készülésre nógató leányait. Azonban erről régen tett már Albin, visszaküldvén az üres kocsit, mellyen nénje jöve. Kifakadni vidéki helyen, 's illy nagy körben nem lehet, hát csak nyelé Krisztinka is a' keserű poharat, mellyet minden pillanat készen tartá számára. — Egy rövid sétálást ajánlának most a' kertbe, míg a' szoba rendbe hozatnék; 's megoszlék a' társaság kisebb körök-

re, kit hova leginkább vonza lelke. Adél a' hosszú négy év után, mint tél' multával a' természet, új életre ébredve, diadal-ünnepét tartá az életörömnök, 's még nem tanult-ki egészen hállót szőni a' férfiszívek körül. Dénes és Emma szelíd szerelmök' csendes andalodtában nem is tudták, hogy kívülöttek más is van, egy új világban, 's csak ketten édelegtek a' jelen' virágain. Mert varázs-erővel hat lelünkre az érzelmi rokonság, kiemelve földi bajok közül szelíd nefelegtsekkal viruló mennyei tájakra. Minden érdemet akart magának szerezni más előtt, 's megkötni az édes ösmeretség' fonalát, mellyet majd a' beállandó boldog emlékü este' vigalmai lesznek folytatandók — csak Dénes nem, és Emma, 's ez utóbbinak most kezde már komolyodni románja, eszébe jutva nénje, az örökség, 's a' föltételek. Szerencsétlen eszmélet! mi is hozhata most illyest eszébe? oh hogy halandónak a' boldogságot is bajoktól kell mérnie!

Azonban mindent helyre hozott a' beállott este, 's ki hitte volna? Krisztinkának minden boszúja mellett is hamarabb telt ideje mint otthoni szűk magányában. Muzsika kezdődék és táncz, ez a' két sarkantyúja az ifju életkedvnek, mellyek mellett testté válik a' lé-

lek, 's lélekké magosúl a' test, mellyek olly édesen felejtetnek földi bajt a' vigadóval, 's közelebb vonzák a' távollelkeket, egy nyájas vigalmu egészet alkotva részes társaságból! — Emma is felejté ismét a' föltételeket, 's Adél, hogy kedv-csapongásait még meg is böjtölheti otthon. Minden egy szívvvel és lélekkal azon volt, hogy jól mulassa magát, mintha csak ez egy estén, 's csak itt osztanák a' földi jót. Albín jára csak körül részvét nélkül, ön ügyével foglalatoskodva, mint cseles róka estisziürkületkor a' falu körül, hogy — vakmerő gondolat! — hogy Krisztinkát férfiakkal vehesse körül! Egy Whist-partiet rendele e' célból a' mellékszobában, mellyet nénye, a' házi asszony, egy más dáma, 's ő tevének, 's Krisztinka hajlék az ajánlatot elfogadni, annyival örömelebb, hogy így csupa asszony közt leend, bár a' tánczterembe is szeretett volna kilátni; hogy Adélt 's Emmát szemmel tarthatná, ezen okot adá legalább ő, melly hihető is; nem volt-e azonban még is valami más érdek is egybefüggésben a' dologgal? — nem igen merném határozgatni! — 'S így csak folyt csendesken a' Whist egy darabig; de most a' házi asszonyt tiszteletből — inkább Albín' terve szerint — tánczra kérék, 's helyét ajánlatára Lugossy úr fogá-el, kiről

alább még szó leend. Krisztinka nem látá még át a' cselt, mellyel a' csíntalan Albín őt körül szövée, 's bár kevésbé több tartózkodással; de csak folyt a' játék. Most a' másik dámát szólíták - fel, hogy cselédje akarna beszélni vele, 's helyette az eddig háta megett méléző komoly doctor Görcsi üle - le. Most már megszeppent Krisztinka is, 's ott hagyná a' játékot, de félt hogy rá fognák, nem a' táncz' hiúsága csalá - e el az asztaltól; hát csak maradt, de szörnyen vesztett, nem ügyelhetve többé a' játékra, mi új zavarba hozá, nevelve kedvetlenségét. És most még Albín is fölkél, kinek mint helyettes házi - asszonynak konyhára kelle nézni, egy katonatisztet hagyva helyén, 's Krisztinka, három idegen férfi közt nem képes többé a' játék' folytatására; halaványul, tüzesül, szívdobogást kap, szédül, végre boszúsan felugrik, hogy ő nem játszhatik többé, mert egyszerre gyomor - görcsöt kapott. Lugossy akará ápolni a' gyengélkedőt, de az őszinte jó akarat erőszakosan hatva a' gyengéd lélekre, szegény Krisztinka ájulva dőlt deli leventéje' karjaiba, ki iszonyu torokkal doctort kiálta ijedtében, pedig mellette állt.

Görcsi, egyike azon orvosinknak, kik a' doctori kalap' föltételével lemondanak az élet-

kedvről, hogy erőszakosan komolyabb szerepben jelenve – meg a' világ' színén, bámulást gerjesszenek magok körül, mint valami más planétai lények, szenvedélyes apostola volt Hahnemannnak, 's szereté ha milliomodnyi kis porocskájával csodatevőnek hirdetteté a' varázslatokban hívóktól. Egyébiránt szelíd emberbarát, ki más úton tán még hasznosabb polgár lehetete. Itt is ápolása alá vevé tüstént sínlődő betegünket, 's ránczba gyűlt homlokkal elővéve porocskáját, melly zsebében mindig készen volt, mély figyelemmel nyeleté azt el Krisztinkával, mintha egész gyomorig akarná kísérni babonás gyógyszerét, 's most füsttől és illattól tiszta szobában, nyugalmas ágyat kért betegének, ígérve, hogy két óra mulva ismét Whisthez ülhet. Albín, az éles szemű, ez úttal mélyebben tekinté a' nyavalya' fészkébe tudós Eskulapunknál, 's nem gyomor-görcsnek találá a' bajt, azért nem sokat aggódva nénje' sorsán, bizton a' doctorra, 's Lugossyra bizá azt. Adél érzékenyebben véve barátnéja' roszállétét, tüstént ápolóihoz szövetkezék. Emma is kifutott, megrezzenve a' hírre, de Albín megnyugtató, 's kis leánynak nem is beteg körül a' helye, evvel igazítá – vissza a' társaságba.

Krisztinka nem tudá, hogy a' porocskának

olly tüstént kelljen nyavalyájára hatnia; azért még mindcsak egyformán szenvedett, félve, hogy ha hamarabb jobban lesz, nem hiszik - el baját; de Emma jutva eszébe, kikivánkozott a' vendégek közé, hogy majd ott a' nyugágyra dőlve jobban lesz, de „az istenért, ez nem lehet!“ szól közbe Görcsi, ott már ételt hordanak, 's a' sáfrány, foghagyma, fahéj, szegfű 's egyebek, gyógyszer' munkálatit csupa illatjokkal megsemmisítenék. Krisztinkának az étel' említésére is étvágyat kap a görcestől ment gyomra, 's csak egy kis meleg levest kért, mellytől már sokszor jobban lett, mondá. „Isten mentsen! — mond ijedelmes képpel a' doctor — levest, mellyben zöldség, só, sáfrány, minden van, ez tiszta méreg lenne — — “ 's rendelést teve egy kis homeopathiai szabályok szerint készítendő levesről. Krisztinka megízélé ezt, 's mert éhes volt, két három kalánnal erővel is csak lenyelt, de többet lehetetlen volt az ízetlen lévből: sőt e' kevés is annyira felháborítá egész valóját, hogy kábulna, sáppadna, homlokán hideg izzadság ütne - ki; mi most már aggodalmakba hozá a' bizakodó orvost is, 's abba hozá kivált Adélt és Emmát, kik csakugyan e' veszély mutatá - meg milyen gyengéd érzelmekkel valának, minden elunt klastromi tartás mellett is, Krisztinkához

csatolva. Emma, a' jó lelkű, rozmarin-eczetet emlegete, mit még boldogult anyjától hallott; de dörögve mordult - rá az orvos, az ajánlott szernek nevétől is féltve betegét, 's a' kis jó szándékú könnyes szemekkel hagyá - el a' szobát. Krisztinka mérges volt, hogy nem Sára főzé a' levest, ki igazabban megszoká savát borsát adni az ételnek, amúgy magyar szellemben; 's 's bántá az ágyához csődülés is; azért álmoságot színle, hogy nyugton hagynák, mit azonnal meg is nyert. De Görcsinek mind ez nem tetszék; illy szembetünőleg nevekedő gyengeség zavarba hozá tudományát, hogy félne még egy második porocskát beadni, 's betege' éjjeli sorát illő felvigyázat alatt a' nyugalomra 's természetre bizá, mellynek mentő karjai közé, hasznára a' szenvedőnek, most csak a' szükség kényszeríté.

Azt gondolná az ember, hogy hű szorgalmu doctorunk betege' ágya mellett, csak a' nyavalya' folytát vizsgálá, 's csak óriási munkálatit a' parányi porocskának tartá figyelemmel. Ah nem! homeopathánk Adélra, a' lelkes beteggyámra alopaticus szemeket vetett, 's nem milliomodnyi részét, de egészen kíváná a' leányt egykor még magáénak nevezhetni. Mert az való is, hogy közös tárgyon legkönnyebben

rokonulnak érqueteink, 's Adél olly gondos beteg-ápoló, bajban olly segítni ohajtó, szelíd leikes leány, szóval olly igazán doctornénak való! Ezeket gondolá Görcsi nyugtalan ágyába dölve, minekutána a' bús eset után nem sokára eloszlék a' társaság. Nem alhatott, mert betege szíven feküdt, 's épen most nincs fogantja, máskor olly bizonyos hatásu gyógyszerének, most, midőn érdemet tehetne, 's ollyannak láttára, kihez szíve ügyében még folyamodandó. „Borlevest rendelek holnap, naráncs-és fahéjjal!“ — így küzde magában Hipokrates és Hahneman közt hajlongva, 's elpártolva az utolsótól — ah! mert a' szerelem sem homeopathiai adagban lépé — meg szívét!

A' rendelt borleves reggel csakugyan kívánt hatásu leve, csakhogy Krisztinka szeretvén mindennek megadni módját — illőnek tartá még az nap ágyban maradni, ha már olly lármát ütöttek tegnap úgy is a' dologból; különben elég erős, 's már nyájas is vala, 's ki hitte volna? orvosunk diadalt kiálta magában az alopathiának! Adél szüntelen a' beteg' ágyát őrzé, különös kedvét lelve a' finom orvos' deli módjában, 's az nem mulasztá el, — betege most már veszélyen kívül lévén — új gyógy-módját Adélon is megpróbálni, 's tel-

jes adagokban tévé neki a' szépet, nem gránon, hanem uncián, 's fontonként méré neki a' hódolást, 's megint kívánt sükerrel. Adélnak tetszék az orvos, tetszék hivatala is, és tetszék leginkább az, hogy négy évi remetesége után világba jöhet ismét, kegyelem - kenyér nélkül, biztosítva jövője, egy deli, egy hű férj mellett. 'S e' nézetekből hamar határoza lelkében, ök egymásnak bizottjai lettek, 's Adél' vidorult lelke igen szerencsésen vegyüle Görcsinek komoly orvosi dagályával; ki ne kívánna, ki ne reménylene hát köztök egy hosszú boldog házasságot?

De nem csak doctorunkat nyugtalanítá a' mulatság utáni éjjel; egy másik szegény férfi atyánkfia is tarka képzelmekek közt hagyá oda a' társaságot, tett, és lemondás közt habozva, 's alig gondolhatná az ember, hogy ez — Lugossy volt, kiről főlebb már szót tévénk, 's ki hitte volna? Krisztinka gyújtá-fel a' keblében mindedig hamu közé fojtott tüzet. Ő egy birtokos régi nemes háznak a' negyvent már átéléptt utolsó ivadéka, agglegényi magányában a' mindennapiság' szük korláti közé szorulva, úgy szólva csak gazdaságának 's cselédeinek éle, 's legfőlebb is gyűlésre ment-be néha városra csak azért, hogy nemesi szabadságának usu-

sábol mintegy ki ne jőne. 'S ha itt rokon megyéktől valami közlemény olvastaték-föl, melly „nagyságtoknak, kegyelmeteknek, testvéri, baráti —“ aláírással vegződék: teljes elégedéssel vonúla vissza ismét egy időre szigorú lakába; mert — „híven őrzi még a' magyar — ugymond — nemzetiségét!“ — Lelke jámbor volt, mert szüléinek jámbor házánál csak ilyen lehetete. Káromló 's más illetlen szó leggerjedtebb hevében sem jöve szájára, nem is minden dolog indíthatá egy könnyen haragra; legfőlebb — ha ősi nevét levele' czímén tudatlan toll, az ármálist meghazudtolva, egyes s-el és y nélkül írta, vagy a' Jelenkorban holmi morgadalmasabb új szavak, szokatlan füleit, 's a' kis betűkkel írt: gróf, báró, közönség, ország, vármegye T. N. nélkül 'sat. mellyeket pedig egykori mestere vele nagy betűkkel tanúltata írni, nagyító üveggel fegyverkezett szemeit sértegették. Ezek mellett egyenes lelkű magyar, munkás gazda, 's jó szívű ember-barát, melly szép tulajdonok eme' csekélyebb gyöngeségeket könnyen elnézetheték. — Háztája, hasonlóképe Krisztinkáénak, annyiban még is különbözve, hogy Sára helyett itt az öreg kocsis volt a' titkos tanácsos, 's a' mennyiben a' terjedtebb gazdagság nagyobb lármával jára. Mindeddig bizo-

nyos félénkség tartá-vissza a' nőnemtől, meg' hogy jó gazdasszony anyja nem rég hala-ki a' házból 's így egy gondos házi asszony' hiányát nem érezheté. Ez idő óta csakugyan kezdé már érezni ez új szükségét, de biztatója nem volt, 's igen hozzá vala szokva, kivált nagyobb fontosságu dolgot magától nem kezdeni. Márton is, az öreg kocsis, kit tatárvérű párja még ifjonta elhagyott, hogysem ösztönözné, inkább lebeszélte a' jó szándékról. 'S így alig vevé Lugossynk észre, midőn az agglegények' tisztos sorába kerüle, 's egyszer borotválás közben ijedten ugrék-fől székeről, fehérteni sejtve egyikét hajszálat fején, búsán emlékeztetve ez új fölfedezés — mint jámbor szerzetest a' halál-fő — a' közelgő végre. 'S most jöve épen Krisztinka' ösmeretségébe, 's ki ne látná egymásnak teremte a' jó párt! Csakhogy nehezen fog ez menni Krisztinka' részéről — fogják mondani olvasóim — Majd meglássuk! —

Lugossy a' betegség' éjjelén, keblében víve a' nyavalya' 's szerelem' aggodalmait, eltökélé álmatlanságában, jeget törni szive ügyében, 's ki lehetne kívántabb pár számára Krisztinkánál? Az már nem gyermek, kinek hamarabb szemébe tűnhetnék az őszülő haj, kegyes, istenfélő személy, van is neki mint hallja 's a' nemzetség

elég régi. Ezek valának a' nyomos szószólók Krisztinka mellett, mellyeket tüstént kedvező határozás is követe. Másnap reggel elküldé Lugossy Mártont, megtudni Krisztinka' hogylétét, 's e' követség meglepőn hata betegünkre; hogy hol nem is gondolná, ott érdekel résztvevő kebelt sorsa, kivált egy férfitől igen elég ennyi udvariság! Albín az első kis szikrát sejtve, gondosan iparkodék azt lángra éleszteni. Lugossyt, mint a' megye' legtisztesebb férfiát festé, ki utálná a' világ' hiúságát, szilárd lelkű, jóltévő, nagy gazda, gyermektelen — — 's hogy öneki tegnap ejtett is egykét szót, de nénjének nem meri megmondani; evvel csalfa mosolygások közt ott hagyá a' szobát. Nincs lélekestromlóbb valami, a' fölébresztett 's ki nem elégitett kíváncsiságnál. Bűbajos erővel hat ez a' lélekre, kikeresi annak kíváнатit, kinoz, mulat, találgat; de ég a' vágy bennünk, azt bizonyos szájából hallani, 's illy indulat-zavarban zárt szívekhez is legkönnyebben térhet a' szerelem. Albín hát igen jól készíté az utat, mellyre Lugossy fellépendő vala, 's kedveze a' körülmény is, kevés vártatva ő személyesen jöven Krisztinka' tiszteletére. Krisztinkát újra meglepé, 's pedig hatalmasabban, mint az előbbi követség, e' látogatás. Most kinyílik a' titok, reménylé; 's

hol van asszonyi kebel, melly illyféle nyilatkozásokat egykedvűn várhatna? Némi zavarba jött Lugossy' beléptekor 's ő viszont. Adél álmélkodék hogy férfi léphete 's kivált illy beteges körülmények közt, a' szobába; 's ez csakugyan nehezen is történheték vala, ha Krisztinkával Albín' rejtélyes szavai titkot nem sejtetnek. Oh ezért sokat elfelejt az ember! Lugossytól is nagy volt a' lépés 's merész a' tökélet, de őt meg' a' mult éjjel fellovalta a' hadnagy — Krisztinka' ájuldozásinak 's betegségének egészen más színt adva. 'S így dobogó szívvel ugyan, de erős elszántsággal kezdődék a' beszéd köztök, kiket legközelebb illete a' dolog. Lugossy elszámlálá gazdaságát, 's milly nehezen megy, ha nincs hű segéd, ki gondot 's örömet osztana. Krisztinka magányát festé, mellyben olly részvétlen egyformaságban tűnnek napjai. „Nagysád maga az oka — mond Lugossy hevűlve — ki keresné a' rózsát, melly szivatag pusztákon, rideg homályba rejtőzik, 's ki bámulná az ártatlan liliomot, ha kerten kívül árkok' szélein sorvad?“ Rózsa — liliom — ah! még is csak gyenge mű ez az emberszív! Lugossy megszerzé neme' érdemét e' két szóval, egy olly kebelben, melly mint már tudjuk, minden férfit egy-egy hét fejű sárkány kigyónak tartá. „Az igaz,

hogy házi körülményim elég sanyarúak valának, folytatá Krisztinka, mellyek szívemből mind-
eddig kizárák az élet' örömeit, 's bús magá-
nyomban csak bánatomnak éltem eddig.“ —
„Eddig! 's ezután?“ vág közbe mindig hevül-
tebb Lugossynk. „Hiszen kísértet nélkül nem
valék — így kerülé-ki Krisztinka a' kérdést,
hogy Lugossy kérdésből ki ne fogyjon — akadtak
szerencsém; de soha sem merék a' sikos pályá-
ra lépni, csalfa a' világ, igaz örömet ritkán lel
a' szív hiúságaiban.“ — „Úgy van! igazolá Lu-
gossy, de még is, ha két egyetértő szív kelne-
föl egymás' boldogítására? —“ „Ah! ha ilyen
volna!“ sohajtá Krisztinka. „Van, mond Lugossy
határozottan, van! 's én meg vagyok győződve,
hogy épen nagyságod' nemes keble rejti e' kin-
cset; de a' rejtettet ki tudná eléggé méltányla-
ni?“ „De ha nincs ki vele érzene?“ mond
Krisztinka lelkesülve, 's ki hitte volna,
hogy ő még érez is? „Van, felel Lugossy, van
ez is; én a' magaméről felelek — —“ 's itt egy
hosszu, de igen hosszú csókot nyom Krisztinka'
kezére. „Még mi boldogok lehetnénk — kezdé
csillapulva, mintegy vontató fontolással — mért
burkolódunk-be az élet-kedvek elől, mellyek
ápoló kebleken olly gazdagon virúlnak!“ Krisz-
tinka el vala lágyulva; illy gyengéd bánást, illy

részvevő kebelt magányában csakugyan nem várhata. Látá milly szigorún hata eddig elvonúltsága lelkére, 's milly szép a' világ jól használva, viszonyos barátságban! 'S ím, illy idves elmélkedések közt — ki hitte volna? — Krisztinkánk Lugossynak kedvező választ ada bizonyossá téve őt hajlandósága felől. Lugossy' villogó szemeiből Albín győzödelmet olvasa, 's e' győzödelem várt véggel koronázá az ő, 's Emma' pályájakat is. —

Másnap veve bucsút Krisztinka, Albín 's Dénes' kíséretében, gyógyultan, a' szíves vendéglő háztól, 's e' kíséretre maga hívá-meg Albínt. Erre csakugyan szüksége is vala, mert kemény harcok támadának keblében, melyeket elintézni Albínnak kelle. Lugossynak jó választ ada, 's inye szerint is lett volna az egész dolog, de — Adél, de — Emma, kiket holtiglani párta-fogadás alatt veve szárnyai alá, 's az utóbbit még örökölési reményekkel is kecsegteté, ezek nagy akadályok valának; 's bár férjet tudna most hamarjában számokra szerezni, ezen töprenkedék, hogy kölcsönös kötelezésökről mind hárman szép módjával lemondhatnának. Albínt külön hívá e' végre, mert megkedvelé, 's közlé vele titkát. Bámulást 's meglepést színle Albín nénje' nyilatkozására; de

lelkének viruló öröme is átszilloga szemén, így minden kívánságát teljesülve látván. „Ha parancsolja, kedves néném, tüstént kiszabadítom a’ kelepczéből —“ mond tüzesen csókolva Krisztinkát Albín, ’s kifuta hogy Dénest és Emmát nénjök elébe állítsa. Krisztinka mint kőszobor állta egy pillantatig, kétség és remény, megjátás, ’s ön ’s a’ többi’ boldogítása’ érzelmeinek tarka vegyülete közt habozva. De híven megfejté Albín a’ mesét, hogy Dénes testvérje, ki két év óta ég már Emmáért, ’s most az ifjú pár csak jó nénjök, mint gyámányjok’ jóváhagyására vár, apjokat titkon már ezelőtt részökre megnyervén. Krisztinka áldást monda a’ szeretőkre, mert a’ reménytelen eset által kellemtelenné lett helyzetből szabadulhata, ’s lecsillapíthatá keblében már már éledező dorgálását is lelkének; hogy ön testvére’ gyermekeit ennyire távol tarthatja rokon szívetől. „Enyéim lesztek mindnyájan — szóla lelkesülve — ’s én a’ tiétek, javaimban, mint egy vér’ tagjai, mindnyájan osztozandók! „A’ kis Emma sirva fakadt, indulatosan kúcsolva-át nénjét, mert gyenge szíve ennyi öröm, ennyi kedves változás’ elviselésére képes még nem vala. Meleg könnyűiben folya forró hálája nénjének őt eddig híven apoló kezeire, ’s a’ pillantat’ felsége, egy néma,

egy varázs hatása angyal-tekintetben mutatkozik derülő arcán a' lelkes leánynak. Adél csak végére jött a' menyei jelenésnek, 's a' nem várt fordulaton neki bátorulva, barátnéja' keblén vallá-meg ő is új frigyét, mellyet az orvossal köte.

'S illy szerencsésen oldódva-fel a' csomó, Krisztinka egy napon köz-kiházásitást igére kegyeltjeinek, 's tüstént tudósítások indultak az illető helyekre. Albín' férje — mert csakugyan férjnél volt — egy jeles tekintetű tisztje a' menyének, még az nap megérkezék, 's mint násznagy, elkezdé a' házassági munkálódásokat. Ez idő óta tártabb leve kapuja az előbb olly sír csendű kis hajléknak, Krisztinka férfi cselédek fogada, 's ismételt kirándulási a' környékbe Sárát bámulatra inditák; ki, eljövén a' közlakoma' nagy napja, 's a' csillogó vendégek megjelenésével értesítetvén a' dologról, összevett kezekkel, fejcsóválva imígy sopánkodott: „Ej, ej, no! már ki kitte volna ezt?“

KOVÁCS PÁL.

AZ EMLÉNYHEZ.

Kisded emlény, kék virág,
Fölneveltelek,
Hogy szerelmi gyászjelül
Néki küldjelek.
Keble' bokrétaíhoz
Tűz a' szép hölgy majd,
És ha hervadozni lát,
Búsan felsohajt:

„Értelek, te szép virág,
Sír' lakóihoz,
A' ki téged küld nekem,
Búban hervadoz.
Ah hogy éltem 's élete
Gyász és szenvedés!
Ah hogy birni őt nekem
Tilt a' végezés!”

BAJZA.

SZÉP ILONKA.

I.

A' vadász ül hosszú méla lesben,
Vár felajzott nyílra gyors vadat,
'S mind fölebb és mindig fényesebben
A' serény nap dél felé mutat.
Hasztalan vár; Vértés' belsejében
Nyugszik a' vad hűs forrás' tövében.

A' vadász még lesben ül sokáig;
Alkonyattól vár szerencsejelt,
Vár feszülten a' nap' áldoztáig
'S ím a' várt szerencse megjelent:
Ah de nem vad, könnyű kis pillangó
'S szép sugár lány röpteként csapongó.

„Tarka lepke, szép arany pillangó!
Lepj meg engem, szállj rám kis madár;
Vagy vezess el, merre vagy szállandó,
A' hol a' nap nyúgodóba jár.“
Szól 's iramlik 's mint az őz' futása,
Könnyű 's játszi a' lány' illanása.

„Istenemre!“ szóla felszökelve
A' vadász, „ez már királyi vad!“
És legottan, minden mást feledve,
Hévvél a' lány' nyomdokán halad.
Ő a' lányért, lány a' pillangóért
Verseneznek tündér kedvtelésért.

„Megvagy!“ így szól a' leány örömmel,
Elfogván a' szállongó lepét;
„Megvagy!“ így szól a' vadász, gyönyörrel
A' leányra nyujtva jobb kezét;
'S rezzent kézből kis pillangó elszáll.
A' leány rab szép szem' sugaránál.

II.

Áll-e még az ősz Peterdi' háza?
Él-e még a' régi harcz' fia?
Áll a' ház még, bár fogy gazdasága
'S telt pohárnál ül az ősz maga.
A' sugár lány körben, és a' vendég'
Lángszemében csábító varázs ég.

'S Hunyadiért, a' kidőlt dicsőért,
A' kupák már felvillantanak.
Ősz vezére' 's a' hon' nagy nevéért
A' vén bajnok' könnyei hulltanak.
Most könnyei csak, vére hajdanában
Bőven omlott Nándor' ostromában.

„Húnyt vezérem' ifju szép sugára,
Szól az ősz most, éljen a' király!“
A' vadásznak vér tolúl arczára
'S még kupája illetetlen áll.
„Illetetlen mért hagyod kupádat?
Fogd fel, gyermek, és kövesd apádat.“

„Mert apád én kétszer is lehetnék,
És ha ittam az nincs czenkekért;
Talpig ember, a' kit én említék,
Nem gyaláz meg ő olly hősi vért!“
'S illetődve 's méltóság szemében
Kél az ifju, tölt pohár kezében.

„Éljen hát a' hős vezér' magzatja,
Addig éljen, míg a' honnak él!

'S mind zajosban mindig hevesebben
Víg beszéd közt a' gyors óra ment.
A' leányka híven és hivebben
Bámulá a' lelkes idegent:
Vajh ki ő, és merre van hazája?
Gondolá, de nem mondotta szája.

„Téged is, te erdők' szép virága,
Üdvözölve tisztel e' pohár!
Hozzon isten egykor fel Budába
Ősz apáddal, a' vadász elvár;
Fenn lakozva a' magas Budában
Leltek engem Mátyás' udvarában.“

Szól 's bucsúzik a' vadász, rivalva
Inti őt a' kúrthang, menni kell.
Semmi szóra, semmi biztatásra
Nem maradhat vendéglőivel.
„Emlekezzél vissza térni hozzánk,
Jó vadász, ha meg nem látogatnánk.“

Mond serényen szép Ilonka, állván
A' kis csarnok' végső lépcsőjén,
'S homlokát az ifju megcsókolván
Útnak indul a' hold' éjjelén,
'S csendes a' ház, ah de nincs nyugalma:
Fölveré azt szerelem' hatalma.

III.

Föl Peterdi 's bájos unokája
Látogatni mentenek Budát ;
Minden lépten nő az agg' csodája ,
Mert sok újat meglepetve lát.
A' leányka titkon édes óra'
Jövetén vár szép találkozóra.

'S van tolongás 's új öröm Budában ,
Győzelemből várják a' királyt ,
Ki a' holdat vívó haragában
Vérboszút a' rossz szomszédon állt.
Vágyva néz sok hű szem ellenébe ;
Nem vidúl még szép Ilonka' képe.

„Hol van ő , a' nyájas ösmeretlen ?
Milly szerencse fordult életén ?
Honn-e vagy tán messze költözötte
Jár az őzek' hűvös rejtekén ?“
Kérdi titkon aggó gondolattal
'S arcza majd ég , majd színében elhal.

'S felrobognak hadvész ülte képpel
Újlaki 's a' megbékült Garák,
'S a' király jő, fölség' érzetével,
Környékeztén őt a' hős apák.
Ősz Peterdi ösmer vendégére,
A' király az: „Áldás életére!”

„Fény nevére, áldás életére!
Fenn kiáltja minden hű ajak;
Százszorozva vissza zeng nevére
A' hegy és völgy és a' zárt falak.
Haloványan hófehér szobornál
Szép Ilonka némán és merőn áll.

„A' vadászhoz Mátyás' udvarában
Szép leánykám elmenjünk - e hát?
Jobb nekünk a' Vértés' vadonában,
Kis tanyánk ott nyúgodalmat ad.”
Szol az ősz jól sejtő fájdalommal,
'S a' bús pár megy gondsujtotta nyommal.

És ha láttál szépen nőtt virágot
Elhajolni belső baj miatt,
Úgy hajolt el, félvén a' világot,
Szép Ilonka titkos bú alatt.
Társasága lángzó érzemények,
Kínos emlék, és kihalt remények.

A' rövid, de gyötrő élet elfolyt;
Szép Ilonka hervadt 'sír felé,
Hervadása liliomhullás volt,
Ártatlanság' képe, 's bánaté. —
A' király jön 's áll a' puszta házban,
Ők nyugosznak örökös hazában.

VÖRÖSMARTY.

AZ ELHAGYOTT.

Csalfa volt hő esküvésed,
Változékony lenge kép!
Csalfa, melly szemedben égett
A' szerelmi láng.
Elhagyál, oh hittelen,
'S el minden veled —
Mint kirablott puszta ház,
Mellynek kincse, bútora,
Össze tépve szerte hányva
'S benn 's körülé és felette
Minden élet ölte van;
Csak magányos éji szél
Jár zokogva csarnokán:
Olly magányos, olly kirablott
Néma puszta e' kebel.
Benne minden érzemények,
Istenálmak, lángszerelmek,
Szerte dúlva és kihálva —
Változatlan hívemül csak
Egy maradt: a' fájdalom,
A' ki síromig kísér.

BAIZA

EGY NAP SZLIÁCSON.

A' szép özvegy megérkezett. A' egész fürdő
suttogni, mozgani kezdett. Nevét csak tegnap,
kevéssel megérkezte előtt, tudhattam-meg. Az
aubade-ot csekély magam intézte-el, 's az
kétségkívül fényesebb is, szerencsésebb is lehe-
tett volna; de cigányainkra nézve: ki tanúlat-
ja-meg ezekkel egy éj alatt Mozart' vagy Schu-
bert' műveit? gróf Almavivát pedig, a' nem
épen rekedt hanggal, nem épen tört gitarral,
a' mi illeti: szabad-e ennél többet kívánni Szli-
ácsnak? — Csak az egy Imrey nem volt jelen;
csak ő nem tudott a' szép, a' váratlan vendég-
ről semmit is. Mint fogta ő magát viselni? mit
fogott ő az asszonyi társaságról, mit különösen
a' mi rejtélyes, fiatal özvegyünkről mondani?
— Ezt az embert én meg nem foghatom. Fiatal
és független: borúlt; fiatal és ép: borúlt; fia-
tal és nőtelen: borúlt 's makacsszomorú és em-
berkerülő és bizarr. Mit akar például azzal
mondani, hogy a' pisztolytól gyermekileg ret-

teg, ő a' merész, 's gyakorlott czéllövész? 's mit azzal, hogy a' dohányzást nem szenvedheti, noha azelőtt két évvel, mint egykor kedvetlenül vallá, dohányzott? hogy ugyanezért semmi köz helyén a' fürdőnek meg nem jelen, 's midőn magányos csapongásiban rá tolom magam', vagy a' szomszéd bérczekre, a' kies Hajnik felé erőltetem; legelső zavart kérelme is az: de kérem az urat, ne dohányozzék? Miért szökik, fut; ha talán irányunkban, bár távol, leány - 's asszonybokor közeleg? miért sohajt, remeg; ha neki a' boldog, fiatal házaspárt mutatom, emlegetem? miért vonúl - el messze lakására, valahányszor a' fürdőt új vendég, táncz, kocsizat, vendéglet, vagy más köz örömharsogtatja? szóval: honnan ez a' ború, ez a' természet - elleni, élet - és embergyűlölő különöczködés? Ha ez az ember dőre: ha ez egy elvadult, a' zavart és céltalan olvasmányba bele fáradt elme: honnan a' velős, éltető túmány, a' nyomos és tiszta okoskodás szelíd óráiban? honnan e' felvilágosult, mély, egyedül idvezítő elvek a' politicában 's a' vallás felől? egyébiránt is Imrey' viselete, jobb szülei házat és kényelmesb ifjúságot árul-el, hogysem tanulmányainál tapasztalt vezérben szűkölködött volna. Ha pedig Imrey rossz: ha ezt az arcot,

ezt a' lelket valami fekete tett nyomja, honnan a' gyermekded, olvadékony szív? mikép szeretheti ő a' kisdedet, a' szegényt, a' jámbor földművest? miért keresi ezek' 's a' természet' és holtak' társalkodását, míg csak a' világét, csak a' művelt, mesterkelt embereket kerüli? 's lehet - e annak szíve rossz, ki mint ő a' dalt és muzsikát kedveli, sőt ez utóbbit, mint egykor fuvoláján meglepém, lelkesedéssel tudja gyakorolni? Nem, ő nem rossz, nem dőre; Imrey szerencsétlen; — 's lett vagy ne lett legyen annak okozatában neki is, hév vagy puhaság által, némi bűnrésze, mindig igen méltó, hogy nem es és művelt hajlomain, a' munkás életnek 's társalkodásnak, mellyekért teremtvé látszanak, vissza adassanak. Az orvos azt mondja, hogy Imrey beteg, szívbeteg, 's erős léptekkel közelít a' melancholiához; annál inkább 's hamarabb kell tehát igyekezni, hogy ez a' lélek a' bú' és merengés' körmeiből kimenekedjék...

Ezen, általam már többször meghányt 's forgatott gondolatok futának ma ismét elmémen keresztül, midőn az aubade után köntösbe vetém magamat, 's tudván, hogy a' szép vendég legalább is délig nem leend látható, reggeli sétámról gondolkodám. Eltökélett akarat volt bennem Imreyn segíteni, 's a' jelen alkalom er-

re kedvező terveket, kilátásokat látszott nyujtani. Ugyan is abból, mit az özvegy' életfolyamáról, egyetlen forrásunkból, a' tisztartótól, ki lakát megrendelé, kéz alatt érthettem, igen könnyű vala egy kis románt öszve szerkesztetni. Az özvegy is szerencsétlen volt; áldozatja egy különcz, zsarló férj' sanyargatásinak, kinek féltékeny dühe, ijesztő vázkülseje mellett, annyira elrémité a' szelíd, ártatlan nőt, hogy ez az együttlét' utolsó fél évében szántsándékkal 's tökéletesen elnémult 's keble' sajtásait férje' halála után is a' felvidéknek egy rideg, elvonult falvában rejté-el, honnan csak egyetlen, kised lánykájának neveltetése 's az orvos' sürgető kérelme ragadható - ki egy pár napra Beszterczére 's onnan egykét hétre talán ide Szliácsra. Csak Imreyt birhatám nyilatkozásra, szóra! Milly könnyű vala aztán vonzalmat, részvétet gerjeszteni benne a' szenvedő iránt; 's csak egyszer magán kívül figyeljen valamire, csak ő egyszer fájdalma' öléből legyen kiragadva: akkor a' gyógyulás nála nem lehet kétséges. De őt szóra, nyilatkozásra birni! belőle a' titkot kilopni, kicsalni, kifacsarni! —

E' pillanatban 's mármár indulóban, hogy őt felkeressem, különös vágyat érzék a' pipára, mellyet néhány nap óta félre tettem, vagy is

inkább feledtem elő venni. Azon kölcsönzetben lelvén most magamat, hogy vagy Imreyvel ne szóljak, vagy ne dohányozzam: sürgető levén mind a' kettő, csakhamar oda esett - ki a' kérdés: valljon nem lehetne - e Imreyvel dohányozva szólanom? 's ez egyszer így fekvén, igen könnyű volt mentséget, sőt okokat találnom, hogy a' dolog így és ne másként történjék. Valóban Imrey egypár nap óta derültebb, beszédesebb volt mint eddig; tegnapelőtt egész órát töltött velem a' halászat körül 's egész sereget öszve beszélt a' név - és dologbeli javításokról, mellyeket Földynk' munkáján a' halak' leiratában is végre valahára tennünk kellene; tegnap cselédemet kérde, hol és mint vagyok, 's ha nem szándékom - e, ma falura menni, 's több effélék. Mind ezek oda mutattak, hogy Imrey társaságot ohajt, következőleg ahhoz simulni is kész, vagy elég erős; 's nem első lépés - e ebben a' dohánytűrés? nem okosság, nem kötelesség - e magunkat erre készítenünk? 's nem vagyunk - e mi, noha neveinket nem egymástól tudtuk - meg, 's egymást nem azon szólítjuk, barátok? fogja - e őt a' kinálás, meglepetés illy csekély dologban tölem sérteni? De hogy'! legrosszabb esetben is neheztelni, egy perczet, egy órát, egy napot talán haragudni fog. Haragud-

jék. Az orvos különben is azt mondja, neki üdvös a' rázkódtatás, a' kitörő, ellenséges indulatok neki jobbak, mint a' merítők, puhítók, olvasztók; ki tudja, mi lesz ezen egy szokatlan tettnek, ezen első önmagán vett diadalnak következése ő rá nézve, mire fogja őt majd ez az egy kis lépés is segíteni? Minden esetre egyedül én vagyok az, a' ki veszthet, ő nem; 's megsérthet - e engemet ő, a' beteg? — Nem, nem; neki erőt kell venni magán, 's ő erőt fog venni magán; — a' ki mer nyer, a' kezdet fél tett. . . . Gyönyörű okoskodás!

Kedvencz helyén ült a' sziklapadon, honnan a' messze elsimuló völgyre, gyönyörű vizével, 's az éjszak-keleten kékelő havasi vidékre olly bájos-ábrándos kilátás esik. Gyakran láttam őt itt arcczal éjszakknak fordúlva a' távol' ködébe merengeni; barna fürtei bomladozva lengettek szirtje 's homloka körül; nyári, langy permeteg áztatá gyakran arczát és ruháit: de ő folyvást merengett, 's a' keserű pillanatú szemből leszivárgott könnyek valának tanúi, mi mély és bánatos érzeményekkel küzde kebele. Itt ült és olvasott. Legdelibb habpíámát füstölgő búkkanócczal a' felpattant földél alatt bal kezemben, jobbomban saját czigarómat tartva, simúltam feléje, 's amazt oda nyujtván, a' legengeszte-

lőbb hangon mondám: Barátom, az én kedvemért!....

Rám üté-fel szemeit 's az után nyúlt, a' mit kínálni láttattam; de alig vete egy pillanatot az égő kanóczra, elriasztott hihetlen változása. Mint ki száraz, mohos gallyat vél letörni, de egyszerre kigyót érez, melly markában siklik 's fejét kezének intézi: felszökelt, 's egy vonagló karrántással úgy sujtá pipámat a' sziklához, hogy az ártatlan eszköz száz darabra partant 's előbb büszke födele alatt a' porban bakázott. Rettegtem barátoméért. Kínosan érzettem, hogy e' pillanat meghaladta számolatomat, hogy az kettőnk között 's talán rá nézve is elválasztó leend. De csak hamar feléledtem, látván, hogy benne az első borzadást düh váltotta-fel. Ő egy pillanat alatt borzasztó 's ijesztő lett. Előbb halavány arczába sötét pir kezdte tolongani, szeme lángolt, ajka és tagjai remegtek, az előbb kivonult kar engedni 's helyette a' jobb kéz feszülni, 's az egész test mintegy emelkedni kezdett.

„Az úr engemet megpiszkolt, megsértett!“ kiálta haraggal „'s ez elégtételt kíván!“...

Hála az égnek, gondolám magamban, ez jól megy, ezt a' pillanatot használni kell. — Azt én is kérek, felelék kémlelő pillanattal,

a' sérelem itt csak kölcsönös lehet. Kard, vagy pisztoly tetszik? —

Pisztoly! sohajta elhaló szózatall, 's tenyerét homlokára fedve hátra hanyatlott. Vele hanyatlottak — el reményeim. — Az úr pisztolyt választ! — sohajta még egyszer, 's ezen pillantatban haldoklani látszott.

Elrémültem. — Ember, barátom! kiálték, melléje dobva — le magamat, térj magadhoz, ne hagyd — el lelkedet; én, én vagyok itt. Nyisd meg kebledet, mondd, mi bánt, szólj szív szívéhez, ész észhez, ember emberhez, mint a' melyek' nevében eddig ismertél, ismertelek. Nem kérem titkodat, ha annak megvallása téged elemészt; mondd ekkor, hogy menjek, és megyek, és mindennek vége közöttünk; de ne hidd, hogy e' szó és kéz álnokul akart gyötreni, hogy az ellenednek keze és szózatja! ...

Az úr engemet igen betegnek hisz, monda lassúdan eszmélve, ha azt véli, hogy én az urat-ellenemnek tartom. Nem, valóban nem. De mi mindketten egy vad, ellenem ádáz végzetnek lehetünk játéki, melly miután életörömeimet feldúlta, véget akar vetni napjaimnak, hogy egy más kegyencze amazokat annál nyugodalmasabban birhassa. Legyen úgy! Bolondság és gyávaság volna ellen állani. Igen is, én elbeszélem

az úrnak életemet; látni fogja akkor a' kezét, melly kettőnket tudtunk 's akaratunk nélkül vezetett; — de ne reménylje az úr, hogy engemet más gondolatra bir, hogy én habozni, vagy engedni fogok. Nem, valóban nem. Én az urat megsértettem, az úr becsületesorba nélkül vissza nem léphet, — 's én pisztolyt választok! Minden, a' mit kérek, csak az, hogy a' találkozás ne most, de ma, kettő és három között történjék. Én egykor itt leszek. Megelégszik az úr? . . .

Mit vala tennem, mint hogy ide nyújtott jobbát elfogadjam 's mindent ő rá hagyjak? Engedékenységem 's részvétem' meleg nyilatkozási, úgy látszott, valamennyire megnyugtatók. Enyhülten 's az elhatározott lélek' tiszta csendével kele-fel helyéből, 's ajánlott kíséretemet tova szállásáig elfogadá. Menőben említettem neki tegnap éjjeli karigazgatóságomat Farao' fiai közt, — 's mintha mosolygást láttam volna ajka körül elsiklani, de figyelme mélyen el vala foglalva, 's néha tévedő lépése mutatá, hogy testének hosszú, ujító álomra vagyon szüksége. E' nézetet, mihelyt megérkeztünk, közlöttem emberével, ki engemet tökéletesen látszott megérteni, 's én azon reménnyel távoztam lakomba, hogy beteg, valóban igen beteg barátom-

mal egy kedves, kínálkozó álom bűt, napot és órát elfeledtet. —

De melly igen meg valék lepetve, midőn dél után mindjárt ő lép szobámba, pisztolyaimat kéri 's a' kijelelt helyre hiv. — Megvallom; kedvetlenül esett. Egyetlen reményt az elbeszélés és időnyerés látszott még nyújtani; de mit változtathatott ez elbeszélés a' dolgon? mikép lehetett az összeütközést halasztanom? — Kétségtelen volt, hogy nem fogok vinni: de mi színt adjak, mikép szabaduljak? Azt mondassam magamnak, te gyáva! én katona? — Bánni kezdettem, hogy ennyire jött közöttünk a' dolog, hogy heveskedtem 's hogy annak idejében nem vonúltam vissza. De visszavonulni? én katona! bánni azt, hogy embertársam' bajában részt vettem, a' jog' és szabadság' határai között beelegyedtem? — Történjék akarmi: én nem vivok, ez egyszer nem; 's tettem' következményeit elviselem!

Imrey, úgy látszott, nem vette észre szótlan tünekedésemet. Ő az alatt valóban csoda hidegséggel vizsgálta a' pisztolyokat, melyekre ládkájokban inték inkább, mint mutaték; húzta 's porozta azokat, port, tekét, lapocsokat készített, végre becsuká a' tokot, hón alá vette, 's megfogá kezemet, hogy menjünk.

De, barátom, ...

Rám nézett. Arcza halávány volt, de kemény és elszánt. Érzettem, hogy e' pillanatban minden szó, tanács vagy formaság fölösleg 's csak engem nevezhet vala ki. Semmi mondám, és menjünk, és mentünk. Legényem süvege után kapott. Te itthon maradsz, szólék, 's bevárod jöttömet. —

Felérvén a' hegyre, helyet fogánk. Imrey maga mellé vevé a' fegyvereket 's beszélni kezdé történetét. Én a' lombokon 's fellegeken jártatám szemeimet, fel-felügyelve 's ismét azon tűnkedésre térve vissza, mikép lehetne a' vitát halasztanom.

„Concipista valék Budán ezelőtt hat évvel, így szóla, 's az emberek' legboldogabbika. Vagyon', tekintet', izlés', társalkodás' és barátság' kellemeim kívül egy szívet mondhaték enyémnek, mellyet örökre szeretnem és imádnom könnyebb, mint leírnom. Pauline kétségkívül most is bájoló; de akkor csillaga és bálványa vala minden körnek, minden szívnek. Ez a' szellemtermet! ez a' lebegő, hullámi mozdulat! ez a' fekete szem! ez a' szűz és még is lángpillanat! 's ez a' lélek, ez a' szív, ez az akarat! Lelkeink észrevétlenül forrottak egymásba; benne éltem és ő én bennem, mielőtt tudnók, vagy

ajkaink nyilatkoznának. Egykor, — nyár' közepén valánk, — a' természet' öléből, a' pesti erdőcske' nyáralkonyi vidékeiből, térénk haza, teltebb kebellet mint valaha. Pauline a' clavier-hoz ült és andalgott; én fendobogó szívvel ál-lék mögötte, 's az angyal' kecseibe egészen elmerültem. Anyai nénje, a' consiliariusné, ki a' korán anyátlan 's intézetben nevededett Pauli-nét magához vevé, látta 's hihetőleg megszánta epekedésünket, mert egy pillanatra a' szomszéd szobába távozott. A' clavier elnémult, 's Pauline a' tova ablakhoz ment. A' mint őt köve-tem, 's szemeink újra találkozá, egymáson andalgánk, egyszerre megnyílnak karjaim. Pauli-ne, kiáltok, 's az angyal ölembe dől, és lélek és test egymáshoz szorúlnak. Szeretlek, és örök-ké foglak szeretni! monda, legelőbb eszmélve 's karjait vállaimon, szemeit szemeimen nyug-tatva. Enyém, örökre! volt minden válaszem, 's szív szíven dobogott ismét, ajkam vállába ta-padva, arczom és homlokom csókjaitól illetve. A' tanácsosné belépett. Anyám, én szeretem Imreyt; monda Pauline. 'S én Pauline' kezéért esedezem; mondék, a' jó asszony' kezeire bo-rúlva. Megindult. Áldjon az ég, kedves gyer-mekeim; mond ő, én megegyezem; a' legelső postával írni fogok atyádnak, 's nem kétlem,

javalni fogja választásodat. Irjon Imrey is, ha
 tetszik. — Irtam, de nem 'lévén Pauline' atyjá-
 nál bemutatva, legjobbnak találtuk levelemet
 a' consiliariusné' levelébe rekeszteni, mit ez ön-
 kényt ajánla. Most kezdődtek életem' legszebb
 órái. A' válasz késett ugyan, de az, úgy hit-
 tük, nem lehetett ellenkező. Jegyeseknek neve-
 zők egymást, 's mit a' gyermekded szerelem,
 mit az élet' e' legbájlóbb, legábrándosb szaka
 kecsekül nyújthat, azt mind' izleltük. Végre a'
 válasz megérkezett. Pauline' anyja nem tiltja,
 hogy leánya velem 's más hasonló nevelésű
 ifjú urakkal társalkodjék, 's megengedi, hogy
 a' jövő telet Pesten töltsé. Neki most tractatu-
 sai vagynak bizonyos jószág iránt, melly fontos
 ügyben a' jövő januariusban Pesten kell lennie.
 Akkor meglátja, mik lesznek teendők; 's ad-
 dig minden formaságot a' legkeményebben tilt.
 Leányomtól sűrűbb levelezést vár, 's azt so-
 gorasszonyának további kegyes gondviselésébe
 ajánlja. — Rólam 's levelemről ezentúl semmi
 szó. Jól van. A' tél elérkezik. Az asszonyegye-
 sület bált adat januarius' 20kán: mi hárman ott
 vagyunk. Pauline örömetst tánczol. A' legelső
 forgót tánczolom vele, 's mindjárt az első pi-
 henőben a' leány egyszerre megretten, félre
 húz, hogy őt egy rettentő, fekete ember né-

zi. Hadd nézzen, angyal! mondom mosolyogva. De olly szörnyű, ollyan fekete! — Hátra tekintek, 's egy magas, szikár alak áll előttem, merően, feketében; fekete haj és szem; sárga, sovány, mozdulatlan arcz, gyilok-pillanat. — Tovább tánczolunk. A' második szünetben ismét itt áll; a' harmadik szünetben ismét itt, 's így folyvást, mindig merően, mindig némán, szemeit mindig Polcsira függesztve. A' leány rezketni kezd, nem birom bátorítani. — Végre a' táncz megszűnik, 's Pauline libegve fut anyjához a' credenzbe. Én nézem a' tűneményt, nincs schol. Pauline utóbb maga is nevetkezni kezd a' babonán; azonban a' következőt forgót kihagyta, 's csak a' cotillonhoz jöve — meg ismét kedve. Alig fordulunk egyet 's íme a' fekete ismét szemközt áll vele, Pauline elsápad, elfordúl; de erőt vesz még is magán 's az egész tánczot ritka kellemmel végig lejt. Midőn utóbb a' tömegben álthatunk, a' fekete újra előnkbe lép, 's Pauline, a' mint előle kitér, atyjának ölébe dől. — Ez azon estve érkezett — meg 's utánunk jöve a' bálba. A' feketét nem láttuk' többé. — Imrey úr! monda Pauline, epedő pillanattal tekintve felém 's atyja' öléből kibontakozva. Hideg meghajlás mind a' két részről. — A' consiliariusnéhoz menénk. — Itt újra bemu-

taltatom 's a' consiliariusné elárad dicséretemben. Szép, monda Pauline' atyja; köszönöm az úrnak szivességét. — Én fáradt vagyok, leányom; úgy tetszik... Menjünk! monda a' consiliariusné, 's a' mint mellette elmegyek, szándékból-e, vagy csak enyhíteni akarván zavartságomat: Holnap, úgy mond, hozza-el gyűrűjét! — Nem tudtam, mit csinállok. Kábúlva omoltam a' kocsiért 's fel a' ruhatárba 's vissza Paulinéhez. A' mint a' kocsihoz értünk, halálfélelem szállámeg lelkeket. Ölembe ragadtam a' leányt, 's — mintha vele együtt kellene elvesznem. Pauline! kiálta az atyja másodszor, 's a' kocsit elgördült. Én a' falnak támaszkodtam.

Más nap' siető dologgal várt a' hivatal. Egy órákor még a' praesesnél voltam; három óra vetett-fel az író-asztaltól. Szaladtam a' part-hoz. Sűrű, téli köd feküdt a' Dunán; a' folyam egy úszó jég-táblának látszott. A' hajósok nem akartak indulni; pénzem megindította őket. Táblákhoz ütődve és táblákra, életveszedelmek között vergődünk a' vizen, a' borúban, ide's tova. Hetedfelet ütött mire Pestre értem. Szívkopogva megyek a' kedves utczán végig, 's a' kapu — be van zárva; az ablakok csukvák. Csöngetek erősen, — nem jó senki. Látogatóba mentek, gondolom; holnap is jókor jövök. — Éjet a' va-

dáskürtnél töltöttem, a' másodikat szembehúnyás nélkül. Zörej és lábtapogás vert-fel anadalodásimból. Végre nyolczat ütött. Pauline' atyja engem nyolcz órákor is kihallgat, gondolám — 's vettem kalapomat. Eljedtem, a' mint a' tükörbe pillanték; de, nem csoda, mondám, két éjet nem aludtam. Vigan tapodok-fel a' csendes, széles hágcson, 's a' consiliariusné' komornája jó előmbbe. Ah, teins úr! monda, midőn megpillantott. No's, kérdem, Pauline? ... Elment! A' nagysás úr elment! A' nagysás asszony beteg! — Mikor ment-el? kérdem. — Ma reggel a' nagyságos urral. Oh, a' kisasszony és a' nagysás asszony sokat sirtak tegnap délben; a' nagysás úr haragudott, egy magas, fekete úr jött ide tegnap reggel ... Itt egy levél a' kisasszonytól. Bontom és olvasom: „Kedves jegyesem! Miért nem jöttél-el tegnap? a' te jegyesed sokat sirt és szenvedett miattad. Bezzeg itt volt a' fekete; — 's atyám hozzá akart engemet adni; de, úgy-e, ez lehetetlen? Addig sirtam 's mondtam ezt neki, míg végre azt mondta ő is, hogy már, nem akarja. — El kell mennem, édes jegyesem, jó atyám úgy akarja; de ne tarts, hiszem B* nincs messze. Jőj-el és légy velem; te benned bízom csak és istenemben. — Sietek, megbocsáss. Ugyan szomorú névnapom lesz ez úttal. Csókoï-

lak ezerszer és vagyok — a' te híved.“ — Az egész complot előttem állott, csak az egyik név hibázott még. Ezt a' consiliáriusné megmondá 's meg a' hihető okot is, miért pártolta olly igen Pauline' atyja az új kérőt, 's miként akará ő, a' hiú de kevés vagyonú földes úr, magát, házat 's gyermekeit a' leány' fölládoztával gazdagítani. —

Legelső 's talán egyetlen lépés, melyre magamat illy helyzetben határozhatám, egy levél volt az új kérőhöz, melyben kifejtém neki minden jogaimat Paulinéhez, 's miután jó hosszan 's tüzesen leirtam, mely ocsmány, undok, illetlen ő hozzá, 's mennyire ellenkezik ésszel és vallással olly leányt hurczolni oltárhoz 's csatoltatni örökre magához, kinek szíve nem övé: azzal rekesztém fenyegető levelem, hogy az utat Pauline' kezéhez csak az én szívemen keresztül fogja megtalálni. — Hihetetlen, milly nagy lett levelem' foganatja; mert alig telt bele harmad hét, a' következő válasz érkezett. Kérem, olvassa - el az úr ...“

Vevém a' levelet és olvasám: „Nemzetes ifju úr! Tetszett a' mindenhatónak, szövetséget a' nemes Szendy ház' ivadékával, tekintetes Szendi Szendy Paulina kisaszonnyal a' szentségek' malasztjaiban részesíteni. Én és Pauline

ma állottunk oltár előtt. Az úr, ifju úr, tudni fogja, mivel tartozik a' házi csendnek 's egy nemes asszony' becsületének; 's ha talán nem: maga az én szeretett hitesem kegyes itt az urat arra emlékeztetni. Ehhez én csak azt adom, hogy ha a' tollhoz és fuvolóhoz szokott gyenge kezek csakugyan képesek még más egyebet is forgatni, az úgy nevezett, 's megsértett jogokért minden nemű elégtételre kész és önkényt ajánlkozik — Solymosi.

Solymosi? kérdém a' legnagyobb csodálkozással.

„Igen, Solymosi. De vette észre az úr ezen sort itt Pauline' kezétől: Én Solymosiné vagyok 's ohajtom, hogy ezen Imrey úr megnyugodjék. Oh, ha e' szent betűk nincsenek, ki tudja, mit végzett volna már akkor a' kegyes gondviselés. Képzelve az úr helyzetemet. Rettentő eszközök kellett nyulniok, hogy a' leányt megegyezésre bírassák. Ismertem őt; erőszak a' legkegyetlenebb sem vala képes, lelkét meghajtani. Egy nyílt oldala volt csak: atyja iránti tisztelete. Ezen embernek ki kellett az atyáért az emberiségből vetkeznie, hogy leányát így előlhesse. De ha egyenes erőszak nem győzhetett is e' hős lelken, nem fárasztatható-e azt ki a' rettegtetés, a' félelem? Mit tettek, mit mon-

dottak neki? — E' tőnekedés nem hagyta nyug-
 tot; kértem, ostromoltam a' consiliariusnét,
 fejtse-meg előttem e' titkot, életek függenek
 nyilatkozásától, sem nyílt, sem álnok erőltetést
 jegyesem' szíven 's akaratján nem tűrök! — A'
 jó asszony kért, esdett, biztatott. De mielőtt
 maga tehetne lépéseket, Paulinétől egy level-
 két kap 's benne e' sorokat: „Az istenért, né-
 ném, nyugtassa-meg Imreyt; ő mindent meg fog
 tudni. Ah, én nem írhatok erről; de neki az-
 alatt is és minél előbb tudni kell, hogy én
 egyedül atyám' akaratjának, kérelmeinek, es-
 dekléseinek vagyok áldozatjok.“ — Elég volt. Sor-
 som örökre eldőlt. Öldöklő bánat kapá-meg lel-
 kemet. Elzárkoztam. — De midőn a' tavasz el-
 érkezett, a' fák, az én boldogságom' tanúi ki-
 rügyeztek, akkor a' bú könnyekké olvadt. A'
 pesti erdőcske tanyámmá, lakhelyemmé lett. A'
 kedves itt járt, itt beszélt, itt mulatott. A'
 reggel itt, az estve ott talált fürödve könnyeim-
 ben. Ha nem jöheték korán, ablakomat csapám-
 ki, 's félnapokat könyöklöttem benne álme-
 rengve. Kocsim elhaltan hozott haza gyakran;
 's a' dolog annyira ment, hogy a' legkisebb
 érintés, emlékeztetés fellázasztott; eljajdultam
 irataim mögött. — Végre eltiltottak Pesttől. Egyik
 rokonom magához vett, 's új lakot készíttete-fel

házában számomra. Ő, az orvos, 's barátim mindent elkövettek, a' mi földerithetett, széleszthetett; bánatom' feledteté. A' természet segélé igyekezetöket. Negyedik hónapra új erőt érzettem magamban, 's neki feküdtem a' dolognak. A' hivatal lett egyetlen gondom, szerelmesem. Hihetetlen, a' mit harmadfél év alatt véghez vivék; nagy részét tettelegi ismereteimnek azon időszaknak köszönöm. Elöléptem. De a' megfeszítő munka, az elvont, szív nélküli élet nem volt káros befolyás nélkül egészségemre. Fogyni kezdtem, vérem fejembe tolongott, gyakran szédelegtem. Az orvos utazást, derülést javaslott. Az elsőre annál könnyebb vala szánakoznom, mivel ebben régi hajlandóságomat követém, 's minél szükségesebbnek találtam, a' hazát több tekintetben közelebbről ismerni. A' felső vidékek régóta térdeltek; 's én erre intéztem útam. Körmöcz', Selmecz', Béla - és Bakabánya' 's Bars' és Hontnak minden nevezetességét kikutattam. Olly tömördek az, a' mit itt látni, tanulni, elmélkedni lehet! — Innen, nem tudom mi, éjszakkeltre vont. Bizonyos, határozatlan szándék, homályos, gondosan rejtegetett vágy látszott, vezérteni. Alig érve Szepesbe, kocsimat O*ban hagyám, parancsot adva legényemnek, meddig várjon és merre kövessen, 's útam vagy gyalog

vagy lóháton folytatám. Ez a' bujdoklás, ez a' remény és rettegés közötti bolygás az új, ábrándos tájakon tetszett nekem. Egy nap' — mint ma, julius' elején valánk — egy bérczsúcsról szállottam alá 's a' hegy' derekán, a' jelenhez, hol állunk, igen hasonló fokon meglepett a' tájék' varázs szépsége. A' teljes erőben emelkedő nap heven lövellé sugárait, fényt árasztva körülém 's a' fensőbb vidékeken. Alább ké kellő, ritka ködben csend alatt a' lombos hegyalj, 's csak a' völgy' rejtekebb helyeit jelelék sötétebb árnyéklatok. 'S ott a' völgy' közepén, a' halmon egy csinos kastély ragyogott felém, alatta vékony füst és ködgomolyagban a' szerény falu. Ünnepileg diszkedett a' reggeli táj, 's a' föld illatáldozatot bocsáta - fel. Nem tudtam mi lel engemet. Egy szebb élet' álmai fogának bájolólag körül. Egyszerre megnyílnak karjaim: Pauline, kiáltok megoldott kebellem 's tündér világomba ragadtatva, — te ott lakol! 'neked ott kell lakni! Megyek 's megkérdem szívedtől, szeret-e még? Vagy szólj, nem illy nap vala az, midőn nyakamba borúlva őszinte kebellem vallád: szeretlek és örökké foglak szeretni?! Ah, most és negyed éve! — —

De mik az ember' álmai, kedves ur?! E' szép csalódás is hamar megszűnt; 's midőn majd

a' szomorú valóságba térve vissza, elhagyám helyemet 's azt kértem hidegen magamtól; mi nekem Pauline még? — nem tudtam felelni. Esméletim a' leélt évek 's szenvedések óta annyira elszoktak, elszilajúltak e' tárgytól, hogy bármilly bájolón tűnt képe mindenkor előmbe, azt többé sokáig meg nem tarthatám, őt bizonyos, meghatározott viszonyban magamhoz nem gondolhatám. De lenn, mélyen a' szivben rejtett az érzemények' egész serege, 's egy viszhang, egy viszsugár táborokat költött, lázított ellemem. A' sziv nehezebben feled, mint a' fő.

Andalgva hagytam-el a' helyet, mellyen olly csodálatosan lepett-meg az előttem egészen ismeretlen táj; andalgva kerültem-meg a' hegy-üstöt 's délben leindúltam, keresztül a' falun 's egyszerre a' deli kastély előtt állék. — Itthon az uraság? kértem. — Tessék! — Ki áll előttem? — Solymosi. Megborzadtam. — Bocsánat, szólék akadozva, valóban nem tudtam. 'S menni akarék. Ah, ah, Imrey ur! — monda Solymosi — milly öröm! nem, valóban nem ereszttem. — Maradtam. — Hänni, kiálta, mondd-meg az asszonynak, hogy kedves, igen kedves vendégem érkezett; fél óra múlva az ebédlőbe várom; csak hárman leszünk. Takarodj'! —

Felmenénk. Az ember szikárabbnak, fárad-

tabbnak, ijesztőbbnek tetszett, mint valaha. Mit szóljak, mit ne szóljak? — Ez az ember nehezen fogja elhinni, hogy látogatásom nem szántszándékból történt; 's ki tudja, mik lehetnek ezen oktan, meggondolatlan lépés' következései? ...

Solymosi urnak itt díszes kastélya van? mondám végre, látván, hogy ő mind folyvást hallgat, rezket, pirul, sápad.

Csinos, monda erőltetett udvarisággal, — de uraságod' kocsija? nyomban ide parancsolatom.

Kérem; nincs kocsim.

Hogy'? —

Gyalog utazom és egyedül.

Ugy-e? kiálta gonosz diadallal 's mintegy felszökelve Solymosi.

Igen, felelék szárazon, 's estére P^abe szándékozom; reménylem, nincs messze?

Isten őrizz'; de minek sietni? az ember nem ér cél't; — értem, a' tanulásra nézve. —

Nem felelék. Az ablakba fordultam, a' kert felé. Érzettem, hogy erőre, hidegvérre leszükségem, 's mi lehetett nehezebb, mint illy helyzetben a' kettőre szert tennem? Szerencsémre elhallgatott ő, és erős, indulatos léptekkel járdala mögöttem.

Végre az ajtó benyílt, 's valaki belépett. Pauline volt. — Édesem, Imrey ur! monda Solymosi. — Pauline összerezcent. Kinyújtám karjaim'; de feleszmélt, 's egy leirhatatlan pillanattal férjére, felém meghajolt. Visszonoztam. — Ej, ej, kedvesem, te megijedsz? szóla, a' pillanatra nem ügyelve, Solymosi: mit kellene gondolnom, ha féltékeny volnék? — de hidd, nekem a' legnagyobb öröm, Imrey urat itt láthatnom, ki, csak gondold, gyalog utazik! ez már szenvedélyt kíván, ugy-e? — Forrottam.

Örülök, hogy Imrey urat itt láthatom, monda szilárdul Pauline.

Ez az egyetlen vigasztalásom gondolatlan úttévesztésemnél; — felelék 's szemem Solymosi' öldöklő szemével találkozott. —

A' cseléd belépett, 's mi asztalhoz ülénk. Hosszu csend. Ha legkevesebbé is kétkedtem volna még Solymosi' karaktere vagy is inkább betegsége felől, Pauline' viselete a' legtisztább világosítással szolgált volna. Aggódva, remegő pillanattal kísérte férjének minden mozdulatát; ennek kívánságát előzni, félt, rettegett kitöréseit hátrálni, lázítani, akadályoztatni: ez vala minden figyelme, foglalatossága. Solymosi több ízben ujlag meg akart szólalni, de, ugy látszott, nem bíék hevéhez; nekem, ha önma-

gammal nem valék is elfoglalva, kérdésre kellett várnom.

Pest épül? kérdé végtére Pauline.

Oh, a' Maria-Dorottya-utca! igen szép.

Oh, a' Maria-Dorottya-utczára te is igen gyakran emlékezel, ugy-e kedvesem? monda vagdalva Solymosi.

Néném mikép van? kérdé Pauline.

Ah, a' consiliariusné!.. igen jól.

Ah, a' consiliariusné igen jó asszonyság; — így ismét Solymosi, — én őt kimondhatatlanul szeretem 's reménylem, meg lesz ő is én velem elégedve. Fájdalom, hogy sűrű dolgaim néhány év óta nem engedik az előbb egy részről legalább gyakor levelezést folytatnom. Azonban, ha talán úgy akarod, édesem?...

Semmi válasz. Részemről érzettem, hogy bár mint igyekeztem az ellenkezőn, Pauline' szavára 's kérdéseire mindig a' szív felelt, nem a' fő, 's mindig zajogva, ön magát átulva. Ez megannyi diadal vala Solymosinak, ki rajtunk ördögi gyanúját ördögi elméskedéssel gyakorlá. De látván utóbb, hogy faggatásaira semmi vagy egyszavú válasznál egyéb nem érkezik, elhallgatott ő is, keblét egy mélyen rejtező szándék, egy sötét, gonosz terv látszott elfoglalni.

Felkelénk, 's én elég erős valék Paulinét

a' szomszéd terembe vezetni. Kedves barátom, szóla itt mézesen 's látszatos nyugalommal Solymosi, tessék itt egy pipa dohány mellett kipihenni, azután, ha tetszik, ó- és fegyvertáramat megtekinthetjük. Emberem P*ig el fogja majd uraságod' kísérni. — Elfogadtam 's kevés szóval, de annál több füsttel szörpölém csészémet, hol belső háborúmat akarván titkolni, hol tolongó ideáimat kergetve, rendesgetve. Solymosi, miután csészéjét fenekig kiitta, felkelt, hitese' társaságába ajánlott, 's egy két parancsadásra, mint mondá, eltávozott.

Ketten maradánk. Csak most esett alkalmam Paulinére figyelemezni. Első tekintettel 's az ebéd alatt ugy látszék, változott, nagyobbodott, de most, midőn közelebb vala ismét hozzám 's meghitten, tanú nélkül, ő vala ismét, a' bájos, kellemes leány, az én jegyesem, szerelmesem! — De ah, búfedte arcczal és némán és szomorún!

Pauline, mondtam végre szorongó kebellemmel, te, az látszik, nem vagy olly szerencsés.

Felriadott. Az én volt barátom, szóla rezkető szóval, meg fog engem kiméleni a' választól. Megvallom, csodálkozom, hogy, miután atyám a' nénémnek mindent megvallott, miután a' consiliariusné az úrnak mindent megmondott, 's

miután az én barátom, mint vélem, mind ez ideig egészen meg vala nyugodva; épen most esik szerencsénk e' váratlan látogatáshoz...

Vétkeztem, 's illő, hogy bűnhődjem. De az igazság kisztet megvallanom, hogy azon két soron kívül, mellyben nekem bővebb értesülés ígértetett, semmi hirt, semmi, bár sürgetett megfejtést senkitől sem vettem.

Egek lehetséges-e? 's te nem tudod, milly esdekléssel, milly hazug költeményekkel fogákmeg gyermeki szívemet? Oh, jegyesem, én és te, mi iszonyúan valánk mogesalatva!

'S könnyei omlottak. Nem birtam magammal. Pauline, mondám esengő szózáttal, te engemet e' könnyekkel meg akarsz ölni? Szólj, nincs atyád neked, kiért áldozol, kinek igaz, vagy igaztalan tette kinjaid' enyhíti? de én, ki minden örömét elvesztette, ki élemény nélkül kel és bujdoklik, mig rideg, kietlen sirját fölleli, szólj, én kire vessek? —

Te szenvedtél édes jegyesem? szóla kezét nyujtva, és nem találsz enyhületet? — Szegény Imrey! 's nincs Pauline több, ki neked vissza adjon mindent, a' mit elvesztettél?

'S ujjai, miut hajdan, simongva játszottak homlokomon...

Néma, kimondhatatlan elragadtatással ter-

jesztem karjaim' feléje... Anyám! hangzék egy távol szobából. — Leányom! válaszola Pauline 's én elhalva rogytam székembe vissza.

Isten veled! monda Pauline, jobbját felémnyujtva. Isten veled! mondám. 'S örökre! és örökre! 'S a' mint kel és a' mint kelek, hogy örökre elváljunk, ajkaink egy hosszú, feledhetetlen csókban találkoztak.

E' pillanatban belépett a' gyermek, 's a' másik fő ajtón Solymosi. A' kisded repesett anyjához 's a' hozzá lehajlót megcsókolá. Lehet, hogy az anyai részvét nem felelt-meg a' leánysziv' ömlengéseinek, mert a' gyermek félhídegen 's félbosszúsan monda: Anyám, be füstös vagy! —

Most kelle látni Solymosit. Rám tekintett és Paulinére és az elmozdúlt asztalra. Sötét vér futotta-el vonagló arcz-izmait.

Pisztolyt! kiálta, pisztolyt! 's ne innen egy tapodtat! — és kirohant.

A' corridorhoz állottam, mellyen kalapom feküvék, 's karjaimat egymásba öltöttem. Pauline, úgy látszott, a' közelgő' ellenébe törekvék, arcza merően az ajtóra függesztve. A' leányka lábaihoz vonúlt és sirva fakadt.

Solymosi vissza rohant. Válasszon az úr, monda, élet és halál! 's két pisztolyt tola előmbé.

Itt én nem lövök.

Fattyú, kiálta, gyáva fattyu 's nem te vagy-e, ki engem fenyegetni mert, 's most megszaladsz?

A' pisztolyt kezembe vettem.

Irgalom! kiálta Pauline, ki csak most tére magához, 's kapván gyermekét, ki a' mellék ajtón.

Végre! szóla Solymosi 's tova állott. Lőj, vagy halsz! 's csövéet nekem szegze.

Fölemelém karomat, hogy pisztolyomat a' felpadba lőjem-ki, de ugyan e' pillanatban sujtva érzém magamat; robogás, füst, sikoj egyszerre hatnak érzékeimre, lépek és lerogyok....

A' mint föleszméltem, ágyban érzettem magamat; szelíd mécsfény' világa vett körül. Felsőhajték. Csendes férjfialak álla felettem. — Legyen nyugodt az úr, nincs semmi baj; néhány nap alatt mindennek vége. — Ugy-e? 's karomat akarom mozditani. Nem lehet. Egyszersmind égető fájdalom sajog keresztül mellemen. Mi baj? kérdém parancsoló hangon; akarom hallani. — Az istenért csendesen; épen semmi. A' mellbőr van karczolva 's a' hón' izomrésze álthatva. — 'S Pauline? — Ép, és közelebb van, mint az úr gondolná. — Jól van, megnyugszom. Gyógyszert ada-be 's kevéssel azután elaludtam.

Más nap igen későn kelle fölébrednem, mert a' napvilág az ablakfüggönyökön keresztül is igen eleven volt. Ekkor láttam, hogy a' szoba, mellyben valék, igen nyájas, az ágy, mellyben feküvém, igen csinos. De minek tartóztassam az urat? én, a' mit csak utóbb tudtam-meg, tized napiglan Solymosi' házában feküdtem. Pauline' gondja lebegett felettem. Ekkor sürgető kíváratomra O*ba kézen szállítottak inkább mint kocsiban a' nélkül, hogy őrangyalomat láttam volna. Orvosom itt vallott-meg mindeneket. Pauline hi-hetetlen lélekerőt fejtett-ki. Ő volt az, ki leg-először sietett asszonyával segédemre. Ő küldött lóhalálban orvosért; ő gyűjté egybe az urakat más nap', 's tevé előttök nyilatkozását, véte-té-föl a' ház' vallomásit. Solymosit nem lát-ták. De nekem, mondá Pauline, a' háznál kell felüdülnöm. Ha dühöncz férje engemet meg-akart gyilkolni, mi ha meg nem esett, nem rajta mult: ő és háza köteles felelni életemért. Jöjön és merje bár a' szenvedő' álmait zavarni, egy őrt találánd a' beteg' lakja előtt, 's csak annak szivén keresztül megy az út... Oh, és én az angyalt, ha imádom-e? Oh, és én az angyalt nem láthattam, életemet neki nem köszön-hettem, azt érette föl nem áldozhattam!

Második éve mulik, 's én azóta Velenczét

Tyrolt, Schweitzot bejártam; lemondásomat 's végrendeletemet Triestből felküldöttem. A' sors vissza hozott. Bécsben kell vala elhalnia, a' mi sziv volt bennem, de nem halt-el. Ide, közelébe, kelle jőnöm, itt húnynom-el. Látja az úr, hogy minden tévedezés hasztalan. Neki, a' férjnek, kell élni, nekem vesznem; a' férj' és az angyal' nyugodalmáért halnom-el. Elhalok. Megsértettem az urat ma reggel; itt az elégtétel' órája. 'S felállott.

Barátom úram, mondám a' lehető legnagyobb csenddel és hangtalansággal. Barátom nem látszik tudni, hogy ez a' Solymosi István, Szepes és Sáros vármegyei földes ur 's több tekintetes, nemes vármegyék' táblabírája...

No 's? ...

Hogy, mondok, ez a' Solymosi István, nem tudni, mi okból, de hihetőleg egy régi, lassú sorvadás' következtében a' mult tavasz' kivirúltakor meghalt..

Meghalt? —

'S hogy a' bánatos özvegy, miután a' gyász-évet a' legnagyobb 's ridegebb magányban eltöltötte, a' mult hét' elején — Beszterczén volt.

Barátom, lehetetlen! —

De kétségkívül.

Nem, ez lehetetlen! és ölembe borúlt és

zokogott; és a' pisztoly, az üres pisztoly, még mindig kezében. Hagytam őt.

Édes barátom, mondtam végre, én a' meglepetést nem tanácslom. Ha úgy tetszik, egy rándulót tehetünk holnap Rosnyóra, vagy bár hova, 's a' találkozás' legszelidebb módjáról...

Igen, igen, és menjünk! és mentünk. De én követem az urat. — Én követlek. — Én voltam goromba, ...sőt én, én. — Legyünk barátok!

'S íme, éjfél lett, mire e' történetet följegyeztem. A' szép vendég egész nap' némvala látható. Igen helyesen. Meg kell előznöm barátomat, nehogy megsúgja neki valaki, hogy itt az özvegy.

CSATÓ PÁL.

NÉPDALOK.

I.

Pirulnak a' hegyek
Hajnal' sugarától,
Lángol az én orcám
Galambom' csókjától,

Galambomnak csókja
Száz arannyal felér,
'S helyette ő nem mást
Csak hív szerelmet kér.

Isten adta helyes
Kicsin kis szőkéje,
Úgy is lelkiig vagyok
Szerelmes beléje:

Nem is kell énnekem
Szerető senki más,
Csak ő legyen enyém,
Az a' kék rokolyás.

II.

Messze messze földről
Huszárok érkeznek,
Huszárok érkeznek,
Nálunk telepesznek.

Huszárok, huszárok,
Nyalka szép vitézek!
A' lelkem is örül
Ha reátok nézek.

A' lelkem is örül,
Szívem pedig dobog;
Valljon ki mondja-meg
Ezt nekem, mi dolog?

Nem egyéb dolog ez
Mint heves szerelem,
Mellyel a' szép lovas'
Láttára eltelem;

Eltelem, eltelem,
De csak bánatomra,
Mert ki tudja hová
Mennek a' tavaszra!

Elmennek, itt hagynak,
Nem is jönnek vissza,
'S értök hullt könnyemet
Bús kebelem issza.

III.

Liliomszál, tulipán,
Gyere velem Pannikám.
Nem megyek én teveled,
Hamis a' te kebeled.

Kis galambom, Pannikám,
Ülj ölembe, tubiczám!
Nem ülök én, nem biz én,
Legény-ölben félek én.

Ülj hát mellém a' padra,
Nem válik az bajodra.
Ha válik is, ha nem is,
Távol lennem jobb még is.

Gyöngyvirágom Pannikám,
Csókot adj, elveszlek ám.
Ha elveszesz, nem egyet,
Adok akkor' ezeret,

Isten hozzád, kegyes lány,
Megyek hát egy más után;
Ki velem jön, megölel,
Csókot is ad jó kedvvel.

Jaj megyek és öllelek,
Hisz' csak kötődtem ve'led,
Maradj édes Gyuriczám,
De azután elvégy ám.

IV.

Piros rózsabokor ,
Ki ültetett ,
Hogy el nem nyesdele
Tövisedet ?

Nyájas szined bájol ,
Vonz illatod ,
'S újamat , ha illet ,
Karczolgatod.

Lepkét ; darázst pedig
Fogsz öledbe ,
Piros rózsabokor ,
Hamis vagy te !

Hamis , mint a' leány ,
Ki ültetett ,
Ki bájol 's szivétől
Tilt engemet.

Hej nem kell ő neki
Hív szerető ,
Csapodár ifjakat
Ölelget ő.

V.

Kincsem minap rózsát adott
'S még azon nap elfonnyadott;
De rózsája hadd fonnyadjon,
Csak ő maga hív maradjon.

Kincsem virágmagot szelelt,
Szóltam hozzá, de nem felelt;
Semmi az, csak azért nem szólt,
Mivel dolga sürgetős volt.

Kincsem gyakran egy legénnyel
Elnevetgél vidám kedvvel;
Isten neki, hadd nevensen,
Csak engemet meg ne vessen.

Kincsem az ajtóban állott,
'S engem látván beszáladott;
Tudom miért, ha jőni lát,
Ékesgetni siet magát.

Zörgettem az ajtón neki,
De biz ő nem nyitotta-ki —
Vigye patvar az ő dolgát,
Most tudom már, milly szívvel lát.

VI.

Hideg szél fúj Mátra felül,
A' lelkem is fázik belül,
Hol vegyek én melegítőt,
Őszi éjjel fölhevítőt?

Csaplárosné, virágszálom!
Ne hagyj soká kívül állnom,
Egy jó ital borod van - e,
Szőke lányod ébren van - e?

Szőke leányod' kék szeme,
Olyan mint az isten' ege,
'S ha mosolyog piros szája,
Nyiló hajnal az orcája.

Álom ide, álom oda,
Rám nézz hugom, ne amoda,
Töltsd csak teli a' kupámat,
Csókban vehetsz érte vámot.

Hejje hujja! dínom dánom!
Hogy betértem, nem is bánom,
Tanyám meleg, van italom,
Olvad a' fagy 's aggodalom.

És ha szőke leány' kedve
Hozzám hajul enyelegve,
'S rám rám derül mosolygása,
Életemnek nincs enné mása.

VII.

Szombat este tíz az óra ,
Jöszte kincsem az ajtóra ;
Bizony talán nem is hallod ,
Olyan igen mély az álmod .

Hallom , nem mély az én álmom ,
'S hogy ki nem mehetek bánom ,
Gyöngé vagyok , beteg vagyok ,
Fájdalmamban majd meghalok .

Az ablakhoz jér ide hát ,
Hidd - el rózsám , senki sem lát ;
Ajkidat ha csókra adod ,
Meglásd , nem lesz semmi bajod .

Nem megyek én az ablakra ,
Csókod sem kell ajakamra ;
Csókod nagyon tüzes leune ,
Anyám reá felébredne .

Tüzes csókom volt máskor is
Még is elvettéd százszor is ,
Anyád hiszen ha hallaná ,
Hogy álmodik , azt gondolná .

Hej most látom , ni akárki ,
De a' lóczán ül valaki ,
Gyakran ugat a' Tisza is ,
Új legény van , nálad hamis !

VIII.

Szőke lánynak bús a' szíve,
Könyekben fürdik kék szeme,
Fájdalmában hová legyen?
Virágos kertébe megyen.

A' rózsza mond: törj - le engem,
Hadd pirúljak hő kebleden:
De a' leány némán nyögdel,
Neki piros rózsza nem kell.

'S a' szemérmes kék ibolya:
Szakassz engem, így szólala;
A' bús leány reá tekint,
Nem szól, csak hév könyeket hint.

Mond a' szegfű: én szép vagyok,
Kedvesen is illatozok,
Kötözgess engem füzérre,
Kedvesednek örömére;

De a' leány ekkor mélyen
Sohajtvá szólt keservében:
Rozmaringszál kell csak nekem,
Mert halva fekszik kedvesem.

Cz.

IX.

Tarka kendőd' lobogása
Lelkem' édes mulatása ;
Csakhogy hajh a' kendő alatt
Hamis a' szív , melly kopogat.

Barna szemed' villanatja
Szívemet fölgújtogatja ,
Csakhogy a' szem hamis követ ,
Csal mikor sir , csal , ha nevet.

Piros ajkad' szólalása
Paradicsom' megnyílása ,
Csakhogy a' szó két élű szer ,
Egyszer gyógyít , míg százszor ver.

Vajha orcád tükör volna ,
Lelked abban képpé folya ,
'S olly szép lennél millyen igaz ,
Vagy olly nem szép , millyen ravasz.

Akkor végre kimutatnád ,
Ollyan igen szép vagy - e hát ?
Vagy szépséged mint a' hinár
Veszedelmes mély fölött jár ?

VÖRÖSMARTY.

A' BÚ' KÉJE.

Égi vígság, 's béke' lágy nyugalma
Boldogíta egykor engemet,
Most az érzet' zajduló hatalma
Lángözönbe gyakran eltemet;
Lángözönbe, mellyet éjszemed' sugára
Gyújta szívnyugalmam' alkonyára.

Vissza esdem boldog éveimnek
Nyájasan lefolyt időszakát;
Néma éjben, bánatos könnyimnek
Árja közt szerelmem' hajnalát:
Ah de csüggedt lelkem' bánatára
Nem mosolyg - le szép remény' sugára.

Még is olly ohajtva szenderülök
Képzet - álmaim' varázsölén,
Búm' ködéből újra felderülök
Mint kelő hold esti ég körén,
'S bár e' szívet új vihar fenyíti
Szellemaalma édesen hevíti.

BÚSTAVI.

BUDA ÉS PEST.

1800. 1833. 1850.

I.

BUDA ÉS PEST.

1800.

1.

Minekelőtte Nápolyba elindulnék, hova titoknokká volt szerencsém kineveztetni a' követség mellé: atyám hasznosnak ítélte, hogy Ledényi nagy bátyámat itt meglátogassam, 's magam' atyafi szeretetébe továbbra is ajánljam. Én szívesen felelek meg ohajtásának, nem annyira azért, hogy önszerzette nagy vagyonának engem nevezzen ki örökösévé; mint azon hálados figyelemből, mellyel neki azokért a' jókért tartozom, mikkel iskolaévim' korában, midőn jó hitvese még élt, 's engem fiok gyanánt tartának házoknál, mindenkor tetézett. Azon pár napot, mellyet itt kívánok töltetni, ritka szíves sürgéssel fűszerezi a' jó ősz. Neki még most is gyengéje azon gondolat, hogy Pestből még valaha nagy és dicső város lesz, 's

figyelem; a' nevelést már a' népnél kellene kezdeni. Vigasztaló tekintet volt rám nézve az úgy nevezett új hidutcza, melly ritka behatásu valóban gyönyörű házsorával, 's azon helyen, hol tanuló koromban, a' városfalhoz tapasztott zsidó szatócsvityillók mellett estvénként félve menénk - el, ha a' temetőből — melly akkor a' pestieknek egyik kedves sétahelyök volt — későcskén találánk haza érni. 'S hol e' temető állott, most vásár tartatik, 's hol az úrban boldogult József remete sekrestyéskedett 's néhányszor magam is ministráltam veled, most Ürményi' palotája kevélykedik. Az újépület is közeledik már a' városhoz, vagy inkább ez amahhoz, mert arra is ki vannak jelelve utczák, de palánkokon 's itt ott néhány alházon kívül bennök semmi nagyobb épület. Nagy örömemre volt, hogy a' hecczháznak semmi nyoma többé. Az, az embertelenség' és kegyetlenség' iskolája volt csak, 's műveletlenségünk' kiáltó tanubizonysága. Melly változások! mondtam tíz rövid év alatt. 'S bátyám örülve meglepetésemnek, felkiálta: Mit mondtam mindég? Pest nő. Mióta eltávoztál, fiam, hétszáz házzal 's nyolcz ezer lakóval több! Majd elérjük nem sokára Budát is?

A' zsidópiacson, a' királyutcza' elején, fel tűnő jelenés volt B. Orczy Józsefnek óriási

nagyságu háza. Melly dicsően állna az ben a' városban ! Általellenében pedig , a' város felé , a' nagy kaszánya megett , melly roppantságra , izlésre , pompára nézve még mindég első dísz Pestnek , templom épül az evangelicusok' számára. Mint bátyám mondá , a' reformátusok , kisdéd számok mellett is , gondolkoznak már egy istenház' építéséről ; 's így nem sokára Pesten minden vallásbeli testvéreink el lesznek látva.

Innen bátyám a' hajdani Lechnerkertbe vitt ki végig a' szűk , kövezetlen 's alacson kunyhókból álló , de fényes nevű királyutczán. Bol-dogult Batthyányi cardinál azt bérben tartá mind haláláig ; de ez minden erőlködései mellett is az emberszerető primásnak csak homokhant a' bécsi mulató kertekhez képest. A' jó öreg nem szerette , hogy nem lelém benne kedvemet , 's megparancsolá kocsisának , vinne - ki a' vizafogásra , honnan majd a' Margitszigetre kelünk által. Útközben ; miután egy igazi lybiai homokpusztán nyomultunk volna által , a' váczit utat vágtuk keresztül , mellynek egy része egy elég magos töltés' hátán megyen - el , 's a' gyakor dunaáradások ellen gátul rakatott ; balról pedig , nem messze az újépület megett , új temetőt vevék észre. — Margit' szigete annak , ki a' pesti oldalról jő , rendkívüli jótétemény. Más

föld, más természet. Alkonyodni készült a' nap, 's így azt csak futólag tekinthetők meg, de e' futó tekintet is mutatá, hogy új gazdája tudja mit lehet belőle csinálni, 's mikép. A' régi monostor' romjai, mellynek falai közt egykor Béla' leánya sanyargott, a' szigethon' sűrűbb vidékén kedvesen lepik - meg azt, kinek a' régiség' emlékezete szívét és eszét érdekelni tudja. Ha pesti lakó volnék, e' csendes helyeket gyakran fognám látni.

Bátyám sürgeté a' visszamenetelt, hogy a' játékszint el ne mulasszuk. A' szűk, alacson és gözös várfokot, mellyet a' pesti nép theatrumnak nevez, nem merte ugyan dicsérni, annál inkább pedig az adandó darabot 's a' játszókat, kik, úgy mond, ámbár ő nagy barátja a' magyarságnak és sajnálja hogy a' 1792diki epocha ismét hanyatlóban van, még is inkább elégitenekki, mint néhai magyar comédiásaink. Abellínót adák, a' nagy banditát! Melly érdekkal csodálta merészségét a' publicum! melly tapsolás követte Frasel úr' minden lépteit, 's könnyek, a' szerencsétlen Rosamunde' könnyeit, kit Schillerné asszony valóban nem rosszúl játsza. Mindazáltal a' rossz darab — mit itt mentsen isten, hogy valaki mondja — untatott volna, ha nem volt volna szerencsém a' legjelesb magyar író-

val ismeretséget szőnöm. Az — páter Dugonics volt. Ki ne ismerné Etelkáját és Gyapjas vitézeit! Azok igazi remekjei a' magyar literaturának, 's szerzőjök nem kevesbbé originális ember, mint munkái, 's a' játékszinnek szenvedelmes barátja. Még egy más, új, de mint bátyám mondja igen jeles, magyar poctával fog megismertetni: prof. Virág úrral, kit ő gyakrabban meglátogat, mióta az, nyugalomra lépve Pesten lakik.

Haza menvén a' szárazmalomból — mint a' nagy színházára büszke budai nevezi a' pestit. — nagy meglepetésemre látám, hogy az utcák ki voltak világítva. Hát nem haladunk? kérdé ismét bátyám; hatszáz lámpa, ujdonan új, 's idővel még több is! — Mára is magához rendelt, 's én csak e' leveletem teszem a' postára. Talán veszed még soraimat; mert olly hamar, látom, nem szabadúlok.

2.

Nem ellenzhetvén bátyám' ohajtását, végig kell vele delenként járnom a' várost, melly úttal aztán ő ismerettest nem ismerettest egyiránt mutatogat. A' városház' tornyát nem győzi dicsérni, szép arányairól úgy mond; 's mióta a' főegyház'

tornyai új rézkúpokat nyertek, öröme tökéletes; én ellenben annak nemcsa alaku sanctuariumában gyönyörködtem már azért is, mivel az egyetlen egy maradványa Pesten a' got. építésnek, 's még hazai királyink' idejéből maradt ránk. Innen elvitt látogatóba Schönwiesner apát úrhoz, ki jelennen a' magyarországi pénzek' történetei' megírásában fáradoz, és Schwartnerhez, a' híres statisticus-hoz, ki szíves volt a' nagy könyvtárt nekünk megmutogatni. A' cynicus Katanchichtól a' jó öreg idegenkedik, mint kinek a' tót literatura inkább fekszik szívéen a' magyarnál. Az agg, nyájas Mitterpachert, fájdalom, nagy, de dicső szegénységben találtam. Ő, úgymond bátyám, mindenét elajándékozza, sőt kölcsön is vesz, hogy adhasson, 's így fizetésének sokszor alig marad megfele mindennapi szükségéire. Pedig gyakran méltatlannak is jut a' jótét, míg az adó foltozott czipőkben és harisnyákban jár. Ekkép Pest' nevezetesb íróit volt szerencsém látni, vajha volna időm bővebben ösmerni is. Virág urat nem találtuk otthon. Versei, mellyeket bátyámnál olvasgatok, új világot nyitnak előttem, 's úgy látszik a' magyar nyelvben van valami, a' mit rómainak lehet nevezni.

Gróf Beleznay' kertébe menvén ebédelni, a' kerepesi út mellett egy nagy épület ötlött sze-

membe, az új kórház. Ezen város' polgáraiban csakugyan van lélek, 's ha előmenetőknek az idő folyvást kedvezni fog, bátyám' álmaiból még lehet valami. Nagy rugót ada egyebek közt Pest' haladásának a' kir. curia' általtétele is, melly a' temérdek perlőket már most ide vonja, 's általok több pénz jő itt forgásba, mint az egyetemi ifjuság által; de Budának most nagy divatba jött fürdei, borai, az udvar 's az országos kormány még sok időre biztosítják előkelő rangját. Casinója megszűnt ugyan, 's a' Hacker 's a' Zsorskertet a' budaiak számosan látogatják; de a' csinos és téresebb játékszin, valamint a' bástyák, a' gyönyörű városmajor, az úgy nevezett Sauwinkel, mellyet a' kényesebb izlésűek, nem gondolván a' név' eredetével, Auwinkelnek kezdenek hívogatni; 's többi vidékei, millyenektől a' természet Pestet megfosztá, ezt Buda' örök adósává jelelték - ki. Bátyám kissé irigyli a' budaiak' elsőbbségét, 's neki az a' kert sem tetszik, mellyel az új nádor a' valóban királyi palota' környékét napról napra diszesebbé teszi. Ugyan ezen herczegnek kedveskedett Batthyányi cardinál budai kertével a' Duna' mellékén Promontór felé, 's az már is szebb arcot vön - fel. Tegnap egy kellemes délutánt tölténk benne.

Ha van szándékod külföldre mentem előtt

még irni, teheted tíz nap alatt. Azontúl utban lesznek rendeltetésem' helye felé, honnan azonnal veended leveletem.

II.

PEST ÉS BUDA.

1833.

3.

Itt vagyok ismét a' hazában, 's annak új fővárosában. Tedd hogy láthassalak, kedves barátom, 's veled, ki már régebben nem láttad azt nálamnál, együtt örvendhessek haladásainak. Új előttem minden, 's alig van néhány pont, mellyről a' hajdani Pestre rá ismerek. E' helyett Bécsből Győrön keresztül (melly, utolsó általutaztam óta, nem csak kétannyira növekedett, hanem szépült is) gyorsszekeren jöttem, de ez csak névre gyors; mint is lehet, az, hol az utak illy keserves roszak.... Mindazáltal, hála az égnek, most még is csak másodfél nap kelle, hol harminczhárom év előtt legalább négy. A' budai alváros' kövezete sem sokkal jobb mint elébb; még is örvendetes vala látnom az Ujvidék' 's a' viziváros' házait jobb állapotban, utczáit tisztábbaknak, 's a' császárfürdőt, melly ismét régi ma-

gyar „allévviz“ nevét viseli homlokán, egy részt újra 's igen csínosan felépülve. Udvara sok nép 's számos kocsitól eleven. Uti társamtól tudám-meg, hogy ezen intézet minden részeiben nagy figyelemmel tartatik-fen, egyedül parkjára nincs annyi gond, mennyire fekvése érdekesíti 's a' gyógyvendégek' szüksége kívánná. Ugyan az tevé figyelmessé az irgalmas barátok' kórházára is, melyet a' nagy lelkű Marczibányi alapíta, 's azon másokra, mellyel ugyanaz nevelé sz. Erzsébet' ispotályát; 's mindketten áldottuk a' nagy hazafi' emléket azon ügyefogyott sinlődők' nevében, kik ezen intézetekben lelnek emberbaráti menedéket és segedelmező kezét.

De mennyire lepettem-meg a' Duna' tulsó partján mutatkozó látvány által. Azon homokpusztán, mellynek közepén József császár' ropant épülete egykor szinte magányosan áll: ennek már csak felsőbb emeleteit látám kiemelkedni egy, azt körülvevő, 's a' nádori szigetekig nyúló nagy városból: 's mint nőtt édes meg-lepetésem, midőn a' postaház előtt bérkocsiba ülván 's a' Dunaparton hajtattván a' hid felé, Pestnek palotákkal beszélgett 's hajóktól pezsgő révét szemléltem! Hiába kerestem már az alacson partokat, mellyek hajdan sz. János' kápolnáját 's a' Zsigmond király' tornya' romjait an-

nyíszor vízben hagyák fürdeni; hiába a' nagy só-
rakhelyt 's a' dunai sétányt, a' hajóhivatalt és
szárazmalmot! A' feltöltött partok nagy kő-
masszákkal vannak békorlátolva, felettök a'
dís' és kényelem' házai, paloták és porticusok
állanak; 's a' Kemniczerház, mellynek ajtaihoz
már csak egy lépcső szolgál, egyik éke ugyan
még most is a' csinos hidfőnek, de magasb szom-
szédai között régi imponáló tekintetéből sokat
vesztett.

Szivem dobogott örömében, midőn a' hidfő'
terére érvén, kocsik' és emberek' tolongási közt
az ugy nevezett nagyhidutcza' egy részén keresz-
tülnyomulva a' játékszinpiacz felé fordultam.
Édes jó bátyám! sohajték magamban, mint szök-
delne szived e' tekintetnek! 'S méltán. Mert
lelni ugyan másutt is e' nagyságnak 's ez élet-
nek párját, de nagy azért ez is, életerő mutat-
kozik e' város' ereiben is, 's hol a' kezdet ily-
lyen, mit lehet még egy kedvezőbb jövődőtől
várni! A' kisdéd kalmártanya országos kereske-
dővárossá lett, 's azt mutatni is tudja.

A' magyar királynál szálltam. Oda utasított
unokaöcsém' levele; 's alig öltöztem által, ő
maga is nálam termett. Nckem a' fiu tetszik;
csupa tűz, mint ifjusághoz illik, 's tüze' tárgyai
méltók. Néma álmélkodó gyönyörűséggel hall-

gattam, miket a' nemzetiség' 's vele a' felvilágosodás' terjedéséről, a' nemzeti nyelv' 's literatura' emelkedéséről lángszavakkal feste. Én mind ezekről a' külföldön nem is álmodtam; az europai hírlapokban magyar országról 's kivált magyar életről mély a' hallgatás. Most már magasztalom az öreg Ledényinek jósló tehetségét, midőn bizva egy jó istenségben, azzal biztatgata: Lesz, bizonyára lesz belőlünk is valami.

A' sok beszéd közt bealkonyodott, 's így késő lévén a' várost nézni, a' játékszinbe akartam menni, de tüzes öcsém erővel le akart róla beszélni. Német játékszinbe, édes bácsi? monda, biz az volna még szép! — Tulságoskodni nem kell, mondám, 's látni kívánom a' házat; de még is megöleltem a' jó fiút. Ha mindnyájan úgy gondolkodnának mint ő, volna bizonyára nemzeti színünk, 's pedig jó, mert van izlése, 's jártassága a' dologban nagyobb, mint sem vártam volna. Egy hazai drámát adtak hazai élet nélkül, 's uram öcsém accurate meg róta a' hibás helyeket, mind hol az iróné (mert azt egy német színjátszóné irta), mind hol a' játészó vétkezett. Meg kell vallanom, én már valamivel öregebb voltam mint az én Lajosom, és sem illy szabott irányom nem volt, sem olly éles szemem.

A' tánczpalota' alsó termeiben vacsoráltunk. Pest nem Párizs, mindazáltal kielégítve érzém magamat.

Öcsém holnap korán reggel itt akar lenni. Alig várhatja hogy magával hordhasson. Én pedig tudósítlak hogy hazánkba érkeztem, ősz hajjal ugyan már, de olly szívvel, melly emelkedésünknek 's ez új nemzeti életnek teljes erővel örül.

4.

Egy hete hogy nem vevéd leveletem. Ne csodáld. Az én tüzes pesti magyarom nem hagyja nyugonnom; de én neki érte köszönettel tartozom, mert a' miket láttam, nekem nagy örömeket adtanak. Igazságtalan, ki mindent a' külföld' mérpálczájához mér. A' pestiek, a' mit felmutathatnak, kezdetnek mondják; 's ez látatja, hogy tudják mi kell még, 's így haladások bizonyos. Az áll, hogy a' kezdet kevés helyt vala illy nagy és szabályos; 's hogy felette sok helyt megálltak ott, hol ezek még kezdetet látnak.

Mindenek előtt szemembe tűnt az a' szebb ízletű nyájas építésmód, melly Pesten szinte közönséges lett. Az érdem leginkább Hild és Pol-

lak uraké. Amaz Rómában 's a' Sansovínók' és Palládiók' művein tette magáévá a' képző mesterségek' egyik legszebbikét, 's épületeit többnyire nagy és egyszerű stilusban alkotja, 's leginkább a' viszonyok' szépségében 's a' belső osztályban erős. Emlékezetét több rendbeli első rangu építmény fogja fentartani. A' rakpiacz egészen az ő műve. Legjobb nézpontja a' Duna' hajóiról van. Itt vonúl el párhuzamosan a' folyóval a' mintegy 45 ölnyi hosszáságu, háromfelől szabadon álló Nákopalota, mellynek termeiben a' magyar akademia tartja gyűléseit. Az egész mű két emeletnyi; kiálló közepét tizen-négyszögletes jóniai rendbeli oszlop díszesíti, 's olasz tetejét egy ékes kő ballustrad veszi körül. Öcsémtől tudom, hogy a' birtokos Ferenczy Istvántól, ki hazánknak a' szó' szorosb értelmében véve első 's még egyetlen szobrásza, faragási ékesítményekre tervet kért; 's ez, a' homlokmezőre négylovas diadalszekérnek, a' galleriára pedig körös körül mintegy negyven képsobornak adá mintáit. Amaz érczből készülne, ezek kőből. A' milly nagynemű és fényes ezen palota' külseje, olly meglepők annak lebegő hágcsoí, mellyeknél pompásbat láthatni sok helyt, de mesterségesbet és merészebbet talán sehol nem. Az épület' nyugat-északi szögletében találtató kerek

Rajz Schwinde

Frommel direx

RAKPIACZ.

hágcsó, melly világítását üveg tetején által nyeri, száztizenöt lépcsőből áll, 's földszintől padlatig, csak egyik végével falba eresztve, márvány testével szabadon leng; e' mellett szinte ölnyi szélességü, 's három helyt, hol az emeletek belé nyílnak, egyegy négyszegölnyi tér ad helyt a' pihenőnek. Megjegyzést érdemel, hogy a' lépcsők' szélessége 's magossága fokenként csak néhány vonalnyival fogy, 's a' járó sem rengést nem érez rajta, sem fáradást. A' délnyugati kapuzínbe nyíló hágcsónak, melly szegletformára van alkotva, csak felső harminczhárom lépcsője lebeg, de épen e' forma, a' nagyobb szélesség 's az osztályok' lebegő masszáinak roppantsága, mint nekem látszik, gondolatban még bátrabb, 's számolásra nehezebb feladása a' mesterségnek. A' néző nem győzi csodálni a' művész' bátorságát és bizodalmát, mellyel illy sulyu szikladarabokat, látszó legnagyobb könnyűséggel, fel-függesztett; 's nem tagadhatom, némi titkos borzadás fogott-el, midőn lábam e' remekek' lengő alapjaira először bocsátkozott. Azóta hasonlót, de kisebbet, sokat láttam, 's szemem Hildnek ezen kedvenczeiben bizni kezd.

Egyéb diszei a' rakpiacznak a' Dunafürdő újolasz izlésü udvarával, mellyben a' bemenet' általellenében egy tempelforma tornác áll bas-

relieffel 's négy oszlopon nyugvó tetővel; 's a' kereskedők' palotája szép viszonyu erkélyével. Földszint a' nagy 's oszlopokkal díszes pitvarban naponként a' déli órákban börze tartatik. Vásár levén, egyfelől a' számtalan adó 's vevők' tolongó sokasága, másfelől a' réven a' hajók' 's kirakodók' csoportjai hollandi képirónak száz érdeklő grouppokat nyujtanának. Különös disze az eleven partoknak I. Ferencz gőzhajó, melly Győr felé menendő, a' börze' irányában horgonyoz. Én az emberi szellem' erejének ezen büszke tanúját lelkesedéssel látom honunk' folyamán is lebegni, 's benne jóllétünk' növekedése' hatalmas eszközlőit szemlélem.

A' rakpiacztól az elég tágas, egyenes, hason magosságu 's kellemes stilusban épült házakból álló, Dorottyauteza a' téres játékszínpiaczra vezet, mellyen egy részt a' régi krajczáros theatrum' helyén, a' városi nagy színpalota, szobraival 's szép portáljával kevélykedik. Ujra eszembe jöve a' hajdani kised Pest, melly egykor e' helyt, a' deszkasátor' Hannswurstaiiban is gyönyörködött, holott most egyikén a' legnagyobb színpadoknak, a' theatrális mesteriség' minden csábjai sem birják elkényeztetett izlését kielégíteni! Az épületnek, melly több millióba került, Dunát néző előlső részében a'

Rajz. Schwind.

Frommel direx.

HÍDFŐ TÉR.

tánczteremek 's ebédlők vannak, 's ezek Pollak úr' művei. Homloka a' börze' homlokának nagyobb 's pompásabb mása; a' gigászi ablakok feletti völgyekben a' classicaí régiség' hagyományaiból vett ábrázolatok látszanak egész magaslatu szobrász munkában (haut-relief), mellyek gondolat' 's kivitel' tekintetéből figyelemre méltók.

Ugyan Pollak ur' műve a' Ludovicea' nagy palotája is, egyszerű nemes ízlésben; 's a' magányosak' épületei közül a' Wurmudvar, az ujjváros' egyik dísze. A' jelennen készülők közt Marczibányi Márton' palotája, Hildtől, annyi architekturai szépségekkel bír, hogy ha neki a' szarkautczát néző homlokán portál juthatott volna, művészi érdemeire minden egyebeket felül haladt vala.

Dicséretre méltónak lelem mind az ugy nevezett szépítő biztosság' munkásságát, mind a' várostanács' készségét a' város' szépsége, tisztasága, kényelmei 's bátorsága' emelésében. Több helyeit az óvárosnak téresbeknek leltem, a' külvárosok' piacjai 's utczái mennyire lehet tágasak 's egyenesek, a' közösülés új utczák' szegése által könnyebbül. Emlékezel, mikép a' városkának partmelléki részei egykor szinte évenként a' dunazaj' elköltöztekor víz alatt állának, 's az alsó város' lakói csónakon látogatók egy-

mást; most a' néhol két ölnyre is feltöltött partok védfalul szolgálnak a' különben fölötte mély fekvésű városnak, 's áradás, az 1830dikit kivéve, melly a' rendkívüliek közé tartozott, 's a' váczigátnak is új megerősítését kívánta, Pestet többé nem bántja. Nagy a' gond az utczák' csin-jára is, a' kövezet javúl, az ó 's uj város' számos utczáiban négyszegű kövel van a' gyalog út kirakva, sőt a' váczutczában, melly fényes bolt-jaival bármelley europai városban elállhatna, a' szekérut lüttichi módra van kövezve. A' városnak e' czikkelyekre szánt áldozatai nagyok; 1830ban a' kövezés 36; a' csatornaépítés 16, ut-készítés és igazítás 26, utczatisztítás 16 ezer-nél többbe került, a' világítás pedig közel 22 ezerbe, 's azóta e' czikkelyek folyvást növekednek.

Egy dologról látszik e' város egészen megfeledkezni, melly minden nagy és népes helynek első szükségei közé tartozik: egy benfekvő nagy és nyílt sétányról. Az a' fákkal beültetett helyecske a' híd alatt e' nevet nem érdemli; por-nak, szélnek egyiránt kitéve, kicsiny, árnyék-talan, 's kofák 's lazzaroniaink' legkedveltebb gyűlhelye. A' Ludovicea' kerte, melly a' szebb angol kertek közé tartozott, 's ha az épülő intézet kész leszen, bizonynyal ismét fog tartozni; úgy a' városliget is, melly a' legszebb láthatár-

tól környülvéve, értelmes kezeztől elrendelt berkei, rétei 's folyóival, gyönyörű helyzetü tavával, szigeteivel, függő hidjával, mulató házai-
val, népjátékaival, 's a' belé vivő hosszú 's té-
res, 's két felől magányos lakók' szebbnél szebb
kerteivel díszlő fasorjával a' legkellemesb mula-
tóhelyek' egyike: mindkettő olly tova fekszik
a' város' középpontjától, hogy, noha nagy meg-
lepetésemre az itt is már divatozó omnibuskocsi-
kon, kivált az utolsóba, minden órán 's olcsón
kimehetni: még sem alkalmasok arra, hogy ben-
nők a' foglalatosságaitól kissé megnyugonni ki-
váló néhány óranegyednyi pihenést leljen. Az
ujváros' telkei többnyire fel vannak már házhe-
lyekre osztva, 's egy alkalmas térnek a' mon-
dott célra megszerzése már is áldozatba kerülne:
de mennyivel nagyobbba fog utóbb, midőn háza-
kat kellend majd lerontatni, hogy a' lakó's az
idegen a' nagy háztömegből el ne kívánozzék.
Azon néhány kisebb, de városközepett fölötté
kellemes nyílt kertek is, mellyeket még utolsó
itt létemkor virágzásban leltem, megszűntek;
's a' pesti „Tivoli“, „Flóra' kertecskéje“ 's
hasonló szép nevű, néhány élő fával 's cserep-
ben nevelt virágokkal, ékesített udvarokkal kény-
telen beelégedni, ha nyári vacsoráját a' város-
ban szabad ég alatt kívánja elkölteni.

5.

Nagy részét láttam a' nevezetességeknek, 's többnyire újakat. A' Museum ideában felette jeles intézet. Hazai dolgokra terjeszkedik-ki literaturában, mesterségek, régiségek 's természeti tárgyakban; 's minden osztály már is sokat mutat elő. Kár, hogy öregbedését szinte kizárólag kegyes adományoktól kell várnia. Innen van, a' mennyire történetéről értesítve vagyok, hogy egy idő óta bővülése kissé megcsökkent. Ohajtható volna, hogy vele képtár is kapcsoltatnék össze, 's mindenek előtt hazai, régiebb és újabb szüleményekből, nem iskolául még most, hanem hogy lássék, mit mutatott eddig a' haza elé e' nemben. Kupeczki 's Mányoki' néhány darabjainak nem volna szabad hibázni, 's a' mik szerte az országban találtatnak: érdeklő személyek' 's vidékek' képei, itt együtt sokféleképp emelnék az intézet' becsét. Nagy örömmel akadtam itt Ferenczy' pásztorlyányára, carrárai márványból. Rajzolat 's kifejezés nagy reményekre bízatók. A' művész minden esetre nem közönséges tehetségekkel bír, 's öcsém ígérte, hogy műtermébe el fog vezetni. — Vajha ez országos gyűjtemény diszesebb 's több kényelme-
ket is

nyújtó 's nem már szinte omló félben levő házban volna felállítva! — Láttam az egyetemi könyvtárt is; a' fiókkönyvtárral együtt, melly a' papnevelő házban áll, közel százezerig' megyen-fel a' kötetek' száma; 's a' régi literaturára nézve haszonvehető, de mint öcsém mondá, új könyve kevés, úgy nevezett pompás munkák igen gyérrek. Helye jó, de kelletinél kisebb. Ugyanazt mondhatni az egyetem' egyéb gyűjteményeiről is, mellyeknek kezdetők jó volt, de nevelésök, mióta utolszor láttam, lassu léptekkel jár. Csak a' csillagásztorony vala rám nézve meglepő, műszerbeli gazdagságára 's ezek' válogatottságára nézve. Előbbi helye a' királyi vár' tetején szűk volt 's a' nyomozásokra a' tapasztalt rengés miatt nem egészen alkalmas; a' mostani, szent Gellért' csúcsán, az eszközök' tisztántarthatásának nem kedvező; a' tudósoknak pedig, kik oda száműzetnek, gyötirelem.

Tudod-e már, hogy a' várnak tornyát elbontották? Helyette egy harmadik emeletet rakának. —

A' várkert minden tekintetben érdekes, sőt fekvésére 's ültetvényi elintézkedésére nézve pompás, virágokban ritka gazdagságu. Hányszor beszélé bátyám, mikép e' hegy pusztá volt, és tüskéivel éktelen. A' természet' barátja reá egy

kis tündérligetet varázsolt. Nb! az új metropolist innen is kell látni; leginkább pedig a' vár' portáléja előtt való gyönyörű parterről. Mondják a' nádor annak nem csak gyönyörködik haladásában, hanem buzdít és segít is, hol szükség.

Tegnap Pest vármegye' köz gyűlésében voltam jelen. Melly lelkesítő látvány reám nézve, kinek arról eddig képzelete sem volt. Megvalom, szívem szökdelle örömeiben, midőn édes anyai nyelvemet, véleszületett jogaival teljes élésben nyílt helyen zengeni hallám; de még inkább midőn észre vevém, hogy a' melly igazságokat a' külföld' újabb történetei kifejtnek, vannak hazámfiak közt is kik nem csak ismerik, hanem szabadlelkű polgárhoz illőleg ki is merik mondani; 's ha a' régi homályt egészen még el nem üzheté is a' felvilágosodás' szövétneke: fogja azt bizonnyal. Öcsém, ki mindent egy varázspálcza - ütéssel szeretne átváltoztatni, mindezekkel koránt sincs még megelégedve, és csodálkozik mikép lehetek én az, ki annyi éveket tölték a' Temze' és Szajna' partjain. De a' hirtelen 's elő nem készített változások, kivált olly hazában mint a' miénk, nagy veszedelemmel járnak. Az áll, hogy nemzetünk, ha t. i. e' meggyéről az országra következtetni szabad, politikai nézeteiben haladt, hogy a' régi rendszer'

barátai fogynak, 's egy másikéi folyvást szaporodnak: 's már ez elég, 's reménylenünk hagyja, hogy a' győzödelem el nem marad.

Kettő volt az óra, midőn, a' gyűlésnek vége levén, öcsém ebédre a' casinoi vendéglőbe vitt. Az asztalnál, mellyet választánk, egy ősz ember ült, kiben utóbb, nagy csodálkozásomra, Bakaira ismertem, kiről iskolaévínk' korából talán te is még fogsz emlékezni. Ő azóta a' *grand tourt* csinálta, sok évekig Párizsban élt, 's most, mint látszik, egyenesen Angliából jő: beszéde legalább egyébről nem folyt mint liverpooli és manchesteri utazásairól, 's arról, melly mászás vala az a' Bécsből lejövetel neki! ki vasutakon utazott 's gőzhajón; 's én hiában mentegetém szegény hazámat azzal, hogy még mikor én jártam-meg Angliát, minek nem olly nagy ideje, Liverpool 's Manchester közt sem volt vasút; hiában mondám, hogy ő is lejöhet Bécsből gőzhajón 's szintolly hamar mint folyón egyebütt: ő csak nem érzi itt magát otthonosnak. De neki lyányaink sem tetszenek szépeknek, 's innen azt következteti, hogy mióta utolszor itt járt, az egész generatio hitványabb lett, 's nem akarja hinni, hogy talán ősz hajaiban van a' hiba. Beszélt az új literaturáról is, 's azt állítá hogy abban fölötte

sok az *erőlködés és fonákság*; én nyíltan ki-
mondám, hogy azon kevésből, mit öcsém' kis-
ded könyvtárában nem csak láttam, hanem ol-
vasgattam is, inkább meglepőnek találom lite-
raturánk' előmenetét; noha nem tagadhatám
hogy, valamint egyebütt, úgy itt is hiszem hogy
a' gyümölcs közt van gyom is; 's kérdém, is-
meri-e Kölceyt és Berzsenyt, Kisfaludyt és
Kazinczyt, Vörösmartyt és Széchenyt? Ekkor
vevém észre, hogy ő a' Muzárionnál egyebet nem
ismer, mellyet az a' könyváros, kitől a' litera-
turát akarta ismerni tanulni, tola reája; 's hogy
abból von következtetést arra is, mit nem is-
mer. Egy dolog látszott helyben hagyását meg-
nyerni, t. i. a' magyar *öltözet*, mellyet, úgy-
mond, ma a' vármegye' gyűlésében végre ismét
láthatnia nagy öröme szolgált. Ej te vén
gyerek! mondám magamban, te is ben voltál,
's míg lelked holmi csekély tárgyakra ügyelt,
a' nagyon szemed még meg sem is akada!

Öcsém alig várhatta hogy fölkeljek. Nem
birta a' liverpooli utazót tovább hallgatni, 's
ha közbe nem vetem magam', becsületesen ösz-
szezördülnek. Felmenénk a' két casinót nézni.
A' kereskedőké csinos, az úgy nevezett nemzeti
pedig pompás és nevéhez méltó. Itt könyvtár,
amott journalok; biliárd és clavier, tágas ebéd-

lők 's egy gyönyörű tánczterem : ellátva minden-
nemű eszközeivel a' kényelmes társaséletnek,
ide vonsszák hazánk' sok előkelőbb férfait, 's
e' találkozások ideák' cseréjét, érzések' egyesü-
lését, erők' egybegyülését eszközlenek, 's így
míg az egyesek itt kénytelést lelnek, a' köz-
szellem, melly innen fejledez, a' hazának is bő
gyümölcsöt ígér. Szerencsém volt az egyesületek'
magyarországban szerzőjét is, gr. Széchenyi Ist-
vánt látni, ki az állattenyésztő - 's a' casino-
társaságok' most folyó gyűlései 's a' lóverseny
miatt mulat jelennem itt. Elmentünkör öcsém,
ki a' grófnak lelkesedett tisztelője, ujra nem
győze eleget szólni a' jeles férfi' munkásságáról,
minden hazai ügyben buzgóságáról, 's mennyit
tett immár és áldozott, mennyit tesz folyvást és
áldozik; 's mennyi jónak indítója az országban szó,
írás és példa által! Megjegyzé azt is, hogy mind
a' két hazában folyvást szaporodik a' casinók'
száma, 's bennök a' szebb társasélet' eszközlői, a'
közértelmesség' kifejtői, a' felvilágosodás' mind
annyi, messze elható, székei.

Délután Rumbach' vasfürdejét látogattam-
meg. A' hely, kivált pesti vidéknek, szép, ma-
ga az intézet hasonlólag. Örvendve hallám hogy
már most öt külön fürdő van Pesten, a' két nyá-
rit a' Dunán ide nem számítva. 'S mind e' mel-

lett a' budaiak nem csak nem vesztenek, sőt évről évre mind inkább felvirágoznak, 's új formájokban a' kényelemnek, 's külsőjök a' jobb izletnek, egyiránt megfelelnek. De mind ennek igy kelle jönnie olly két városban, melly százhuszezer embernek ad szállást. Estve b. Bösyhez vá-lánk hivatalosak thére. Nagy gyönyörűségemre együtt találám ott szép részét Pest' magyar irói-nak, 's köztök több tagjait a' magyar akademiá-nak. Jól esett az a' magyar nyiltszivűség, melly e' szép társaságban uralkodott, 's jól azt lát-nom, hogy ezen férfiak nem csak ismerik és ér-tik a' külföld' iróit, de azokat méltánylani 's hasznokra fordítani is tudják. Folyt beszéd ha-zánk' állapotjáról, nyelvünk' terjedéséről 's or-szággyűlési hirekről, 's mind ezekről igen szen-vedelmesen : nekem pedig nagy tanúságomra. Bakaival, ki hasonlókép váratott, de nem jött, elmenet a' hágsón találkoztunk. Vele bal-lagván haza felé, elmondá, a' mit én is tu-dok, hogy Párizsban csak illyenkor szokás soiréekbe menni, 's hogy *ennél fogva* ő elébb játékszinbe ment — mellyet délben még ócsár-la. Én az igen naiv beszédre nem feleltem, mert minden affectatio előttem nem csak nevet-séges, de még annál valamivel több is.

Jó éjszakát, kedves barátom. Egy darabig

még itt mulatok, mielőtt falucskámra kimen-
nék; mert ámbár szeretném már öreg napjaim'
nyugvó fészket látni, még ki nem éltem e'
nekem új világ' gyönyörűségeit.

6.

A' napokban Budán nagy fontosságu do-
logban jártam. Öcsém mindenekre kért, ked-
vese' szüleinél lennék kérője; melly ohajtá-
sának szivesen megfelelttem. Jövendő ipa derék
egy magyar ember, 's ha a' leány olly jó, a'
milly szép és művelt: úgy falusi magányom,
hol ők viendik egész kis gazdaságomat, nem
lesz előttem kevesbbé kedves, mint akármelly
fővárosa a' földnek.

A' consiliarius, Emmának atyja, a' tavaszt
künn tölti a' Nyékben *), melly mióta a' vi-
déket nem láttam, egészen új arcot vön - fel.
Mindenfelé mezei házak 's nagyobb kisebb mú-
lató helyek a' község' minden osztályai' szá-
mára, a' disznószug vagy mint némellyektől ne-
veztetni hallám: Szugliget, a' Laszlovszkyma-
jor, Ferenczhalma, a' Széppásztorné, Marxvöl-

e) Ez régi neve azon egész környéknek mellyet egyfe-
lől a' Sváb - és sz. Iván' hegye, másfelől a' Duna mel-
lett elvonuló hegyek zárnak-be.

gye, Leopoldmezeje 'stb., mellyek külön nemű mezei kellemeikkel egymással vetélkednek, 's a' sok néptől szinte pezsegtek. Az ezen szép helyek' élését könnyítik a' már itt is divatba jött társaskocsik; ellenben ismét kellemetlenné teszi az a' töménytelen por 's ez az idei tűrhetetlen hőség, mellyet semmi legkisebb árnyacska nem hűt az egész hosszú úton.

Maga Buda' városa, mióta utolszor láttam, csinosodott ugyan, 's alvárosai valamivel kiterjedtebbek is, de a' haladás nem feltűnő. Az 1812diki tűznek kivált a' hid körül még vannak nyomai; 's a' partok csak a' rudasfürdőtől a' sárfürdőig vannak fallal bevonva. A' borkereskedésnek mintegy tíz év óta szerfeletti megcsökkenése mind a' várost, mind annak egyes polgárait megfosztja nem csak a' szépítés', de még némelly szükséges javítások 's változtatások' eszközeitől is. A' kellemetes bástyasétány, melly a' várkormány' munkája, 's a' várhegyen keletkezett kertek a' legnagyobb szépülés, melyet Buda azóta nyert. A' játékszin, melly egykor olly nagy divatjában volt, zárva áll. Vajha nemzeti foglalná-el helyét, de ollyan, melly mívelt községet vonhatna magához.

Utolsó ebédemet gr. Dévainál költém - el. A' grófnál csak háromkor találunk, 's Bakai-

nak, kivel a' történet itt is összehozott, ez ismét korán volt; ő, úgymond, Párizsban hatkor szokott. Mint sajnálom azokat, kik a' külföldről csak illy reminiscenciákat hoznak. Kijelentém előtte abbeli csodálkozásomat, mikép ő mind ezektől németországban, mellyen keresztül jött, 's hol az illy dolgokban hasonló a' szokás a' mienkhez, el nem tudta szokni, 's észrevételre az illyet érdemesnek találja.

Pestnek legfényesebb nyilvános helyét csak tegnap láthatám, értem a' városi hármastáncztermet. Nagyság, forma, márvány és aranyzás egész a' fecserlésig, 's még is izléssel 's nem halmozva: egy olly gyönyörű egészet adnak, millyenhez hasonlót aligha láttam. 'S melly hatásu lehet e' tündérhajlék, midőn a' világok' ezrei mellett a' két város' színe fiatalság, kellem 's a' fényezés' pompájában tolong benne fel 's alá! A' hágsó, mellytől a' tett leírások után sokat vártam, talán azért nem lepett-meg, mint-hogy a' londoni Athenaeuméra emlékeztete, de melly nálánál nagyobb és jóval fényesebb is. — Városaink' lakói 's kormánya nem csak pom-pára költenek. Budán és Pesten jótékony asszony-egyesületek, úgy nevezett kisderek' védiskolái, utczai koldulást gátló aláírások állnak-fen, 's Pesten egy vakok' intézete napról napra több sikerrel munkálódik.

Ferenczyt nem találtuk műhelyében. Ő Ruszkabányán, a' magyar-erdélyi határokon, tartózkodik, hol önmaga kénytelen magának márványt töretni műveihez! Mennyi akadályokkal 's bajokkal kell még hazánkban küzdeni annak, ki a' fentebb szellemi munkálódások' bármelly nemének szentelé pályáját!

Indulásom holnapra van határozva. Nagy örömemre szolgál, hogy, ha már itt nem láthatalak, negyven évnyi távollét után, ennél tüzhe-lyemnél foglak végtére megölelhetni.

III.

B U D A P E S T.

1850.

7.

Alig érkeztem-meg, kedves öcsém, Budapesten, azonnal eljártam azokat, kik perem' eldöntésére befolyással lehetnek, 's minthogy az alapok egészen tisztába vannak már hozva, méltán reménylem, hogy törvénykezésünk' jelen módja szerint be fogom várhatni a' dolog' végét. Noha pedig ohajtottam volna, hogy egészséged megengedje ittlétedet; még így is kedvesen mulnak napjaim. Ablakim — minthogy a' Három-

hegy-vendégházban lakom — a' Dunára nyílnak, 's reggelenként első mulatságom szemeimet a' köhídon, fővárosunk' ezen europai nevezetességén, legeltetnem, valamint azon új világon is, melly a' Dunát mind két felől körülveszi. Az a' fal, melly városunk' mindkét partját, a' szigetektől egész a' hajdani tábori kórházig (hol most mintegy háromszáz gonosztevő, munka és emberi bánás által a' javulás' pályájára vezettetik) bekeríti, kivált a' budai oldalnak egész arcját megváltoztatá, 's fölötte, a' város egész hossza szerint, magas és csinos házak állanak. Kilencz felé reggelizni megyek vagy a' nagy sétányra, melly a' játékszín' téréen magos nyárfáival kevélykedik, vagy az elyziumi berekbe, melly a' hajdani vásárpiaç' helyén virít. Innen végig ballagok a' Leopoldváros' néhány pompás térein 's az újhídon által a' Tabán' és Váralja' népes utczáin; mindenütt a' számtalan kereskedő és kézműves' ezerféle mutatvánnyal ékes boltai között. Leginkább itt látszik, melly nagy sikerű volt hazánkra nézve a' czéhek' eltörlése; már most nem pénz és czéhlevél, hanem ügyesség, szorgalom és pontosság azon módok, mellyek által a' munkás ember halad, 's élni akarván mindenki, közönséges az ipar, 's egymást felülmúlni sovárgó vetélkedés olly an-

nyira, hogy ritka száma az a' *Budapesti mindennaposnak*, mellyben egy és más új találmányra, vagy egyéb a' mesterségekben tett javítványokra királyi pátensek ne olvastatnának. Az olly híres pesti vásár, igaz hogy szemre alább hagyott, mert sokkal kevesebb külső eladó jelenik - meg: de épen ez mutatja a' belső ipar' emelkedettségét; azon kívül a' nevezetesb műgyárok állandó rakhelyeket tartanak, mi a' vevőknek nagy kényelmökre van; nyers termékeink pedig a' hajdantinál jobb miségök miatt, drágábban kelnek, 's értök több külföldi vevő jelenik - meg a' budai part' nagy raktáraiban, mint valaha. — Déltájban a' Vizi terrászra szoktam menni. Ez a' régi rakpiacztól egész a' harminczadig — melly a' hajótisztségnél valamivel alább, az új raktéren, áll — vonúl - el az ott is feltöltött parton, 's nem széles ugyan, de sűrű fasorai' hűs árnyékába 's virágágyai' illatos köreibe a' leopold - és vizivárosi szép világot számosan vonja. Különösen nevelik a' hely' kellemét a' sok jövő menő, 's mindenféle színű lobogóikkal ékes csónakok, mellyek a' városnak ezen, egymásnak szemközt fekvő részeit kapcsolják össze. Az ó 's az alsókül - városok' népe' déli sétálója az országut, melly a' pesti oldalnak valamint leghosszabb és téresebb, úgy

legpompásabb utczája is. A' magyar (hajdan széna-) piactól fogva a' királytérig (egykor zsidópiacz) hosszú sorban vonúlnak-el a' legszebb épületek, köztök az ország' háza, a' magyar akadémia, a' nemzeti bank és nemzeti museum' palotáik, az új gymnasium, az odeon, mellyben a' muzsikai egyesület minden héten kétszer adja versenyeit, 's végre a' festőakadémia' nem nagy, de csinos' épülete, mellyben a' még kised, azonban igen válogatott képtár hetenként háromszor látható. Mind ezen intézetek iránt a' köz részvét olly nagy, hogy nyiltok' napjain termeik telvék látogatókkal. Nagy, mondanám fő, dísze az országútnak, 's az, mi neki a' franczia boulevardokkal ad hasonlatosságot: a' két felől magasló jegenyesorok, mellyek alatt, minden szakaszaiban a' napnak, foglalatosak' és henyék' csoportjai igen számosak. Be találtam ma térni a' fűvészkertbe, 's ott nagy örömemre a' növények' neveiket a' latin mellett magyarul is fel találám jegyezve.

A' nemzeti játékszinben még nem voltam, minden estve hivatalos levén majd ide, majd oda. A' mai társaságokban az szolgál legnagyobb gyönyörűségemre, hogy vegyültebbek mint egykor valának, nyelvre pedig egyformábbak. T. i. a' kereskedőség, azóta hogy jószágokat birhat,

bizodalommal közeledik hozzánk; 's fiaik, kik kivétel nélkül mind utaznak, nem csak jól, de szépen is szólnak nyelvünkön, 's olly kényes tonuson, millyenre húsz évvel ezelőtt alig mertük volna azt képesnek hinni.

Holnap ipad' nyéki szálló-majorjába megyek, hol ő a' nyarat fogja tölteni. Mihelyt dolgaim ismét fogják kívánni, bejövök; aztán haza hajtatok. Tudja isten, mikor az ember a' nyolczvannak küszöbéhez közelít, ha tud is még néha a' nagy világnak örülni, csakhamar haza kívánczik, kivált mikor olly lelkek környelik, millyeneket nekem a' jó isten bennetek adott.

8.

Dolgaink eldőlték szerencsésen, 's holnap indulok hozzátok, édes gyermekeim. Szinte nehezen válom - meg innen, mert tudom hogy e' várost utolszor látom. A' mit talán először kell vala ez alkalommal megnéznem, a' történet úgy hozta magával, hogy utoljára maradt: játékszinünk. 'S elgondolhatjátok, melly örömeket adott az nekem. Annak lelkes kormánya egész művészi iskolát járat színészeivel, mielőtt fel hagyná lépni; de más is azoknak járta kelte mint provinciaális játszóinké, 's itt nem nógrádi

vagy dunántuli, szegedi vagy erdélyi szóejtést hallani, hanem azt a' tiszta, válogatott nyelvet, melyet íróink irnak 's a' szebb izletű társaságok beszélnek. A' hős itt nem betyár, az erő nem durvaság, a' méltóság nem affectatio. A' két estve, melyet benne tölték, e' szerint kedves emlékezeteket hagyott bennem vissza. Ez az intézet megérdemli az ország' pártfogását, de azt nem is teremthette elő más az országos pártfogáson kívül. De csak teljenek - el megyei kis theatrumaink ezen játékszin' nevendékeivel, melly nagy és általános leszen befolyása nemzetiségünk' terjesztésére, 's a' társasági hang' csinosbitására: a' mit már itt helyben is nem érezni nem lehet. Maga a' színház kisebb ugyan a' városi nagy játékszinnél — mellyben jelennen négyszer hetenként játszik egy német társaság —, de a' hangokat igen szerencsésen terjeszti - el, 's külseje a' legnemesebb izléssel épült.

A' várbéli casino nem igen halad. A' kisebb tisztek — nem mintha a' kisdéd részvényt nem győznék, hanem mivel minden szegszugban előljáróra bukkannak, — nem igen vesznek benne részt; a' nagyobbak restelnek azokkal mulatni estve, kikkel úgy is fél nap együtt ültek a' tanácsban, 's így az többnyire üres. Ellenben a' pesti, melly körülbelől a' régi harminczad

helyén áll, legnagyobb divatjában van. Terme nem kevesbbé szép, mint hajdan a' börzében volt, de fekvése, noha nem lát Dunát, talán kellemesb, mert portálja egyenest a' nagy sétányra nyílik, melly mintegy hozzá tartozni látszik. Mindenek felett kedvesen a' könyvtár lepett-meg benne, melly csak tizezer kötetből áll, de az új kor' legválogatottabb munkáit foglalja magában, 's minden által használtathatik, ki valamelly választottsági tagtól bilétet kap. Ki Budapestnek leginteresszansabb embereit látni ohajtja, azokat itt az estveli órákban, rendszerint együtt találja.

Tegnapi délutánomat a' városligetben töltém. Az már most egyike a' legszebb parkoknak, 's terjedelme is sokkal nagyobb; vagy hogy ez előtt tizenkét évvel az új ültetvények fiatalságok miatt nem vonák még magokra a' szemet. Kisfaludy' szigetéhez csónakon menni. Az emlék egy kis dombon áll, mellynek alját közvetlenül a' víz mossa, 's melly a' tónak egész régióján uralkodik. A' mű a' művész' egyik legszerencsésebb órájának szüleménye. Nekem úgy látszik, mióta a' museum' nagy termében, azon alkalommal midőn a' Marczibányi' jutalmait osztattak - ki a' mult évre, Virág' emlékét láttam: hogy a' kettőben szép jelentésű ellentételt akart

a' művész kifejezni. Komoly 's nyugott métól-
ságban ül egy koronás fejű asszony' képében a'
haza Virág' mellszobra előtt, 's azt az érdem'
füzérével koszorúzza - meg. A' munkás öregnek a'
halál agg korában zárta - be szemeit, midőn már
végig futotta pályáját; elhunyasában tehát semmi
tragikum nincs. Kisfaludy ellenben ereje' delé-
ben múlt - ki, mielőtt mind azt a' nagyot el-
végezheté, mire lángelméje által kijelöltetett. 'S
így a' Musa könyekben szétolvadva terjengeti,
Ferenczy' művén, utána karjait, a' korán el-
vesztett, a' visszahozhatlan után. Mert ime'
húsz éve már hogy nincsen többé, 's helye mind
eddig be nem töltve áll. — Éljetek boldogúl, te
felséges város, ti szép vidékek! mondám haza
térét, én elmegyek, ne hunyjon - el soha sze-
rencsés csillagtok.

Levelem indul, nem sokára, kedveseim,
én is köztetek leszek.

TOLDY FERENCZ.

A' VISSZATÉRT.

Eltemette honját
A' mohácsi vész;
Vissza vércsatákból
Tér a' bús vitéz.

Föltekint 's hol a' nap
Nyúgodóba száll,
Kék hegyeknek ormán
Sziklavára áll.

Sziklavára csendes,
Mint a' temető;
Beune egy harang kong,
Mély gyászt hirdető.

Fenn a' várteremben
Fáklyák fénylenek,
Bánatos karének'
Hangi rezgenek,

A' teremközepen ,
Magas gyásypadon
Kiterítve fekszik
A' szép hajadon.

Arcza , keble halvány
Mint a' bércz' hava' ,
Húnyva szép szemének
Égi csillaga.

És belép a' bajnok ,
És reá borúl
A' kedves halottra ,
Keblen mély kín dül.

„Mindent elvesztettem ,
Mindent — jaj nekem ! —
Harczon a' hazámat ,
Itthon kedvesem.

Ah fekünném inkább
Én e' gyásypadon .
Mint te , szép virágszál ,
Ékes hajadon.“

BAIZA.

A' HŐS' SÍRJA.

Sok bajnak utána az ősz dalia
Csendlakta honába kerül;
Vészes fiatalkori napjaira
Néz vissza reménytelenül:
Eltűntek a' harcok, a' győzödelem,
'S tündér koszorúok, az egy szerelem.

Fáradtan, elaggva, ez álmaiban
A' harc' 's koszorú' fia él,
'S bár álmain a' komor ész' köde van,
Még lelke busongni kevély;
A' sírba letenni ohajtja fejét:
Márvány örökítse 's dal üllje nevét.

'S hosszú nap után borus éjszaka száll,
Felhőbe huzódik a' hold.
Éjfélre a' hős' rideg álmainál
Felhangzik az ős laki bolt,
Kürt híja ki harczra az ősz daliát,
Vég harczra kimeenni nem ója magát.

A' kürt tova és tova zengve rival,
Rémhangja betölti az éjt.
Megy bátran a' hős csatagondjaival,
Érezve veszélyteli kéjt.
Megy zordon utakban a' hangok után,
Nagy messze körül a' pusztá magány.

'S fölzengeni hallja a' harcz' moráját,
A' férfioló viadalt,
Küzdők' rohanásit az ércsoron át;
Hall rémületes csatadalt:
Kard, dárda zörömböl, a' ló szabadúl,
Nagy sebben alélva vitéz ura hull.

A' hős tova és tova tévedezőn
A' képtelen éjbe halad.
A' vérbe borúlt, csatadúlta mezőn
Elhallgat az éjjeli had.
'S rémséges, halotti a' csend, a' magány,
A' vad rohanások, a' hadzaj után.

Harmadszor a' kürt riad és szomorún
Vég hangja bucsuzva hihal,
'S villám' sugarában az éji borún
Át rémlik emelt ravatal;
A' hős' temető helye 's orma felett,
Fog bús szobor, a' haza' képe, helyet.

Sok bajnak utána az agg dalia
 Itt békehelyére talál;
 Vészes, viadalteli napjaira
 A' századok' éjjele száll,
 'S míg lelke dicső nyugalomnak örül,
 A' hír' örök éneke zengi körül.

VÖRÖSMARTY

A' KEDVES' DALA.

Félszomorgva, félepedve,
 'S még is ah mi lelkesedve
 Zengedez dalod!
 Nyári estve' langy szelénél,
 Szirtfolyamnak énekénél
 Édesb hangzatod.

Rózsabáju ajkaidnak,
 Szívgyulasztó hangjaidnak
 Mérge éltető;
 'S bár nyugalmam' elrabolta,
 Régi csendemet ledúlta,
 Bennem élet — ő!

BÚSTAVI.

A' KECSKEBŐR.

PÓRREGE.

N. helységben két szegény ember lakott, kiket a' történet szomszédokká, a' köz inség 's még inkább a' szívreható együgyűség atyafiakká tett. Czigánytalan lévén a' falu, ők foglalák el annak egyik végét, hol parányi sárházaik, a' földanyának két csodálatos buborékai, egymás mellett szép frigyben állottak. A' bugaczi csárdához hasonlatos hogárhátú fedél, melly eredetileg gyommal fedetve 's a' tavaszok' lanyha szelőkben koronként felviritva, idővel egész tündérkertté változott, most, midőn az ősz' fanyar leheletében díszeit elhullatá, úgy állott gondtól 's labodától borzasan az égnek, mintha segítségért akart volna felkiáltani. Ehhez a' rozszant, ki 's behorpadozott falak' fakó oldalai, a' másfél arasznyi, lantornától homályos ablakok, ezen kétesen pislogó szemei a' háznak, nem fölötte vigasztaló tekintettel örvendeztetheték a' fáradt utazót: enyhelyet az itt hiába reménylett. Egyébiránt a' két ház tökéletesen hasonlóké egy-

máshoz, azon csekély különbséggel, hogy a' magyar' házak' módjára, egyik homlokkal, másik háttal állt az útnak; utczának kell vala mondani; de ők nem laktak utczában, viskóik azon hosszú sort fejezván be, melly a' falu' testéből egy nagy kacsiba lábként messze kinyújtózott. Mindenik házhoz, mint illik, kertecske is tartozott, nem sokban különböző a' ház' fedelétől; bennök kizárolag paraj's a' halovány seprű véletheték uralkodni, hacsak a' hatalmas úri tők, melly egy boldog emlékezetű szilvafának száraz ágaira fölkapaszkodék, jelét nem adta volna, hogy a' növények' ezen köztársaságában valami nemesebb is találkozik. — Mi boldog nép, fogják felkiáltani olvasóim, melly illy kevés-sel beéri; milly példátlan példája a' megelegedésnek! Vagy talán — fogják némelleyek gondolni — ezek a' legkétségbeesettebb emberek, kik egy két garasért készek volnának embert akasztani, kiknek magoknak a' halál csak jó-tétemény lehet. — Azonban, oh gyarló emberi találgatás! mi messze járnak ezen képzeletek a' testi valóságtól; a' miről azonnal meg leszünk győződve, ha a' tanya' kebelébe egy futó pil-lantatot vetünk. Ott ugyan is egy törött fazék' alján pislákoló mécs' világánál a' szoba' közepén szüreikre telepedve két emberalakot látan-

dunk, kik épen vacsorájokat költik. Mindenik előtt az imént magasztalt kerdnek fejedelmi terméke, egy egy jó darab sült tök áll, mellynek vékonyra vágjt léja jelenti, hogy a' vacsora vége felé halad. Közben egy öblös kobak kínálkozik a' kora szüretnek már csipős nedvével, mellyből mindenik torkának saját mértéke szerint amúgy látatlanban részesülgete. A' kobakra nem sokszor került a' sor; de bágyadt kótogása mutatá, hogy egy két lelkes vonás tökéletesen megfelelt a' célnak. Az evés ivás egyébiránt minden mohóság nélkül esék, egész ázsiai komolysággal 's érdemes hallani, minő beszélgetés fűszerezte azt. — Biz' úgy! János koma, szólt legelőbb is a' gazda, kit, mert görbe lábú vala, Lőcsláb Jakab néven ismere a' környék. Ezen bölcs felszólalás után ismét hallgatás következett, mély titok fedezvén, mit kelljen azon nagy jelentésű ígéből érteni. De Lőcsláb lenyelé fatatját, illendően leöblíté azt 's folytatá a' szót: Mondom kednek János koma, az nem volna tréfaság. — Bizony nem! vigyorga rá Jankó, ki Röhöginek hívatott idomtalan nevetéseieért 's ki már maga sem tudta, mi a' becsületes neve.

„Ha még egyszer oda juthatnék — szóla tovább Jakab 's társam is akadna, kinek amúgy emberül helyén a' szíve — János koma ekkor tá-

tott szájjal rá mereszkedett, mintha gyanítaná, hogy ez a' felszólítás tán őt is illetheti — ha egy igazi barátom találkozónék, csak be bűnám én a' hegy' oldalába, hol az aranypor terem.“

„Aranypor!“ eszmélkedék Jankó egy még hatalmasabb vigyorgással.

„Mondom koma, hogy aranypor, de mennyi! milyen kiapadhatlan bőséggel! De hiába egy ember csak egy ember, ha még olyan derék is!“

„Bizony derék ám!“ monda János, ki társának többnyire utósó szavaiból szerkeszté össze gondolatjait. 'S ez esetlen válasz minden egyebet kivetkeztetett volna magas reményeiből csak Lőcsláb Jakabot nem; igen ismerte ő sorsosa' eszének csodálatos tekervényeit; azért terve 's céljai' sürgetésében el nem csüggedett. Legelőbb is egy tündöklő képét állítá fel a' jóllétnek, az az jól lakásnak, melly merényök' sikeres kiemenetelét követendő vala. A' gombóczók még egyszer akkorák leendenék élénk rajzolója szerint, mellyekre János koma elragadtatásában borzasztó nyilatú száját már is tátogató; a' húsétel, mellyet most csak nem egyedül jó hírből ismertek, ezentúl mindennapos a' háznál: disznótorok, kolbász, hurka a' káposztában, véres kásával töltött gömböczők mint egy egy szá-

kasztó. Ezen fölül — csak igen későn kerülhet rá a' sor — egy tágas épület, téres udvar, teli csűr és pincze, hatalmas asztagok, és kazalok a' szűrűn, baromfi annyi mint a' légy, 's végre, — mert ennyi gazdaságba asszony is kelle a' házhoz — feleség.

Jankó' röhögései rettenetesekek levének, annyira magán kívül ragadá őt a' fényes előadás, 's Jakab érzé, hogy az időpont, mellyen komája' tehetségeinek ura lehet, elérkezék; ugyanazért, hogy lelkesedésének irányt adjon, így végzé beszédét; „De hasztalan, ember kell a' gátra: a' hegyoldal ide nem jön, ha csak mink oda nem megyünk. 'S a' hetven hetedik' öreg apám' lelkére mondom, a' ki ha szinte szegény volt is, de egy szikrával sem becsületesebb; — ha még egy illy ember találkozónék mint én, 's ekkor félig fölemelkedék, bal kezével derekát támasztva, jobbjaival mellére dobbantván — tudom azt az egyet, hogy ma holnap nem csak tökkel élnénk.“ Végezé 's egyszersmind falhoz hajítá a' üres tökkérget, mellynek ízes sárga belét már kirágta volt.

Már ezen hathatós izgatásnak ellent nem állhata Jankó, felállott egész hosszában, vagy inkább széllességében, mintha mondaná: „itt vagyok, hova menjek veled?“ de csak hamar észre-

vevén, hogy komája ülve is majd akkora mint ő, ismét vissza telepedék 's durva daczos hangon kérdé: no hát mikor menjünk?

Löcsláb tökéletesen meg vala elégedve szónoki remekével; de még egy feladás maradott, tudniillik az út' nehézségeit is előterjeszteni, részint azért, hogy azok Röhöginek ne legyenek egészen meglepők, részint talán, hogy önbátor-szivűsége, melly inkább szóból, mint valódi bizodalomból, állott, komája' isméretes rendithetlenségén néminemű izmosodást nyerjen. Azért is újra felfogá a' beszéd' fonalát 's monda: „igaz hogy az út messze és fáradságos —

„Fáradságos!“ visszhangozá hörgő csodálkozásal a' koma.

„A' barlang' torkolatja szűk. Belül tágas lehet; de setét, mint a' pokol.“

„Pokol!“ vigyorga János.

„'S ha a' kincset valamisárkány találja érzeni. —

„Vagy porkoláb!“ mondá vigyorogva Röhögi, ki már végen nem gondola magától semmit. 'S most rendkívül meg vala lepetve, hogy szűnyadozó elméje egyszerre illy nagy lobot vetett.

„Bizony János koma az könnyen meg lehet, hogy fogunkat ott hagyjuk 's aztán, mint szokás mondani, sem pénz sem posztó.“

„Posztó!“ böge csodálatosan Röhögi, ki előbbi észlobbanása által megerőltetve hűledezéseibe csakhamar vissza esett 's ezen végszó által annyira ki lön forgatva sorából, hogy az egész beszédben alig emlékezett egyébre vissza, mint a' gombócokra; de arra semmikép rá nem mehetett, hogy azokat a' posztóval valami összefüggésbe hozza. Lőcsláb sejté, hogy pajtásának fejét igen meg találta terhelni, azért is össze voná beszéde' vitorláit 's a' mit az előbocsátottak után kevesen vártunk volna, így zárá szavait: „Már, János koma, hát csak elmenjünk, ('s ezt leginkább hangoztatá) a' jó isten' nevében, ha addig élünk is!“ 'S ez ügyes kanyarítással annyira vissza hozá társa' eszméletét, hogy midőn ő ültéből fölkel, amaz is felállott 's vastag busa hangon így szólt: „no hát menjünk?“

Talpon állt mind a' két jó barát 's csak most látszék, hogy Röhögi egy harmadrészszel kisebb 's szinte háromszorta vaskosabb Lőcsláb Jakabnál; kinek össze vissza hányt tagjai ügyetlen magasságig felnyulának. Azonban alig álltak föl embereink, hogy a' tüzes beszéd közben rosztól ápolgatott mécsből egy kétes fellobbanás után zsírjába fúlada 's a' szobát, mint költő mondaná, által adá éjnek és homálynak.

Szerencsevadászaink, kik már alig tudák hányadán vannak az időben, most eszmélének, hogy nyugalomra is volna szükségök. Rökhögi azonnal vissza is dőlt előbbi helyére 's vadkannemű horkantásai csak hamar hírül adák, hogy elnyugodott. A' gondosabb Lőcsláb pedig még kifordult, hogy a' lovakat megtekintse.

Más nap hajnal előtt már kifelé állt a' félhajból a' kocsirúd, jelenséggül, hogy Lőcslábék útnak indulandók.

'S nem vala különben. De mielőtt kalandorainkat útra eresztenők, szívünkön fekszik elmondani, különös gazdálkodások' okait és módját, melly sok tekintetben nevezetes. Ők tulajdonképen ketten tőnek egy emberszámot 's ennek igen természetes következése az lett, hogy gazdaságokat is összesítették. De mindez nem valami kigondolt terv szerint 's még is minden perpatvar nélkül mene véghez. Ugyan is Röhginek — zsák foltjára talál — egy menyecskéje akadott, kivel az élet' terheit kezdé megosztani; de ettől őt egy különös történet megfosztotta. Az utolsó tevéjáráskor tudniillik, mellytől a' vidékbeli nép az időt számlálni szereti, történt, hogy Jankó az öreg bíró' háza' tetején nádaza 's épen a' szegélyen ült midőn az olasz tápláló mivész-társait megállította. A' nyerges állat illendő

komolysággal viselé magát; de annál pajzánabb volt a' majomúrfi, melly görcsös hátán ide 's tova ugrándozott 's pisze orrát Röhögire több ízben fölfitogatta. E' látvány Jankót rendkívül gyönyörködteté, hogy nem csak szemét száját mereszté el reá, hanem röhögtében a' házcsúcsáról fejtetőre le is bukkant. Ezen bal esés különben is gyenge eszét 's beszélő tehetségét olly igen megviselte, hogy a' fürge menyecske, ki a' szomszédra eddig sem idegenül nézett, most egészen a' furfang eszű Lőcsláb' részére határozá magát. 'S ez volt az első lépés a' gazdaság' egyítésére; mert Lőcsláb' és Röhögi ez idő óta nem hogy ellenségek, hanem még inkább elválhatlanok levének. Közösből főzött a' menyecske mind kettejük' számára, 's bővebben mint az előtt, a' mit Jankó több mint elégséges kárpót-lás gyanánt vett. Azonban a' gyermek is megszületett — a' gonosz világ' értelme szerint talán egy harmadiknak is közbe járultával — 'S már ekkor lehetetlen vala a' házasságot halasztani. A' menyecske Lőcsláb'né lett, Jankó a' kereszt koma, ki ezen diszes hivatallal egész a' könyhullásig meg volt elégedve. A' menyecskét az irigy halál nem sok idő múlva mindkettejük' nagy siralmára kiragadá ez árnyék világból 's az özvegyek, hogy temetését becsülettel megad-

ják, kénytelenítetének az egyik szőlőt eladni. Innen lőn hogy a' megmaradott 's már közössé lett szőlőt, melly a' szívvidámító nedvet adá, együtt kezdenék mivelní, együtt mivelék szűk földeiket is; együtt a' szélső házban laktak, mert a' belsőt (Röhögi Jankóét) a' záporok' ereje nagyon megrongálta. A' lovak ellenben Röhögi' ólát foglalák el, részint, mert belsőbb vala 's azért a' lókötők ellen bátorságosabbnak tartathaték, részint egy legittén érintendő okból. Négy lóból gazdaságok kettőre olvadt. Röhöginek egyik lova egy három mérföldnyi útról visszajövet kidőlt 's szegény Jankó hogy veszett fejszéjének nyele forduljon, kénytelen volt azt egy agarász ispánnak kutyaí' számára egy zsák zabért általengedni; Lőcsláb' egyik tátosát pedig, épen midőn kivezetné, a' lezuhant ól rokkantotta meg. Azonban a' két megmaradott ló hamar össze tanúlt 's a' szekérnek tökéletesen megfelelt, melly szinte csak úgy vala hasznavehető, ha kettőből állítatott össze; mert Lőcsláb' szekérének két kerekei agyban ingadoztak, Jankóénak ezen fölül még tengelye 's oldala is eltörött; de a' kettőből egy alkalmas jármű kerekedett, melly csak abban nem hasonlék egyéb szekerekhez, hogy kerekei össze vissza levén cserélgetve hol egyik hol másik oldalán állott magosabban; de azért

épen olly kényesen csikorgott, mint akarmellyik baranyai szekér. Vassal épen nem láták szükségesnek megterhelni; az könnyü, ékes menetelét csak gátolta volna. Hogy konyhát együtt tartottak, már látók. A' gazdaság' egységéhez még az is tartozott, hogy Lőcsláb jobb szemét vastag háló borítván, Röhögi a' nagy eséskor bal szemét elvesztvén, szinte csak kettejüknek volt egy pár egészséges szemök, mellynek Lőcsláb' bölcs elintézése szerint úgy vették teljes hasznát, hogy midőn együtt utaznának, Jankó jobb, maga pedig bal felől mendegélt, 's míg az a' felvidéket tartá szemmél, ő az alsóra fordíthatá osztatlan figyelmét. De, a' mit előbb illik vala mondanunk, együtt nevelék Petit is, a' két ház' fiát, ki már surjány gyerkőcze volt, 's egyszersemind a' legvásottabb az egész környéken. Azonban őt az atyai háznál ritkaság volt látni, hacsak valami latorsága miatt menedékkeresés végett nem, vagy, hogy valami csínt tegyen, a' miben mester vala; azért is bár milly különböző sejtéssel bírt a' két koma annak eredete felől, abban teljesen megegyezének, hogy a' fiú semmire kellő, 's hogy gondjokat róla végképen levegyék. Erre Petinek nem is volt szüksége; annyira elmerült ő most a' szüret' 's kukoriczafosztás' gyönyöreibe, a' mesék és dalok'

tündér világába, 's a' kósza étellel olly igen megbarátkozott, hogy honn számot épen nem tarthattak reá. Miért a' két gazda, minden aggodalom nélkül a' holló fiú' elélése felől, megindúlt kanászkürtöléskor, 's a' falu' határait, ha nem szinte villámgyorsasággal is, maga után hagyá.

Már jól fenn volt a' nap, hogy Baranyának hegyei között a' mohácsi sík fölött egy kétlovas kocsi mendegélt, mellynek veszedelmes csikorgását varjak hollók kársejtő zajgással kísérték; a' szajkók felrikkantának, a' merre ment, 's egész erdő lázadásba jött madaraival. A' kocsi lassan 's talán igen is kéjelmesen látszhaték haladni, ha az ülésbe mélyen elsúlyedt kocsisnak vesződése, a' sűrű még is sikertelen ostromozások el nem árulják vala, hogy a' sebesebb haladás nem az utazókon múlt. „Hogy meg nem zápultatok még tojás korotokban! károogjatok, hogy megfuljatok belé! Hogyisten' haragja mindig varjat fojtogasson és hollót és mindent a' mi feketében jár! Károogjatok a' sátán és lucziper' nevében! Tán lóhúst érzetek? kellene? károogjatok, hogy elveszszetek belé!“ Így 's így kiáltoza fel, midőn egy sereg varju fejük fölött károogva elcsapott, türedelmét veszelve, egy hosszú sovány alak, melly hátúl a' tisztesebb kukori-

czaszár ülést foglalá el, ki egyébiránt magas sivány süvegébe, mellynek tetejét egy megfordított kurta szárú pipa koronázá, egész orrig el vala merülve. Azalatt a' kocsis szüntelen csétegetések 's ostorcsapások között szólogatá Szellőt és Tündért; mert ezek fület farkat eleresztve a' neveikben fenn maradott ősi dicsőségről végkép meglátszának feledkezve lenni, készebbek akarmelly gyalázatos kínszenvedésre, mint hogy haladjanak. Már is minden ostorcsapásra rugással feleltek 's vég erejöknek ezen kinyilatkoztatása jelenté, hogy tovább általan fogva nem akarnak menni. Szellő ugyan is olly bágyadt vala, mint az elcsüggedett szerelem' utósó nyögése, 's Tündér, dicső nevének egészen ellenére, még csak nem is mozdult. „Szálljunk le koma, szóla most a' hátúl ülő, ne hajszoljuk tovább lovainkat (ez igen bajos is lett volna); a' hegy különben is közel van 's mig oda gyalogolunk, lovaink legelészhetnek.“ A' kocsis a' szólóra bámszan tekinté, mintha kérdené: hát ha elviszik a' lovakat? A' szóló azonban kinyujtá egyik lábát a' kocsiból, melly azonnal földet ért, a' nélkül hogy ő ülését elhagyta volna. „Soha se aggódjék kee János koma. Ki bántaná itt lovainkat az isten' háta megett?“ így folytatá beszédét: a' kocsit huzzuk be ide a' fák közé, a' lovak

hadd mászkáljanak. Csak szálljon keed le bizvást, János koma.“ Ezalatt kinyujtá másik lábát is 's lassanként leszállott, vagy is inkább elvált a' kocsitól: mert úgy látszék, mintha minden tagját különösen szedte volna ki belőle. „No hát szálljunk le.“ felele a' zömök kocsis, széles kalapja' kajláját felütvén szeméről 's mint a' karika leperdüle üléséből, egészen ellenkezőleg a' vontató hanggal, mellyel szavait ejtette. Majd a' lovak' elébe állott 's olly hatalmasat rántott a' szegény párak' üstökén, hogy azok szinte térdre rogygyanának. A' lovak csakhamar ki levének fogva a' kenderhából 's neki korbácsolva, hogy legeljenek; a' kocsi betaszítva a' fák alá 's utasaink indulóban mindenik egy vastagon össze vissza foldozott zsákot terítve vállára. A' zsák épen illett öltözeteikhez; az egy pár tüzsgő bocskorból állott, 's üngből és gatyából, mellynek fehérítetlen vászna csaknem zöld volt az újságtól 's pozdorjás szálaival eléggé csiklandó, ha viselőinek elkérgesedett bőre azt érezhette volna. Az elválhatatlan iszákot oldalaikon egy általvetett posztószél tartotta; de fejeik' fődözete még is különbségre 's ha szabad mondanunk, néminemű elsőségre mutatott az egyik félről; mert Lőcsláb (ki nem fogja gyanítani, hogy ő az egyik utazó?) süvegesen volt, míg

Jankónak fejét egy bágyadt széles kalap fedé, mellynek kajlája egyik felől zsineggel vala felcsaptatva. Így felkészülten megindultak utazóink, Löcsláb nagy gondolataiba elmerülten ügyetlen lábszedégetéssel, Jankó gondolatlan andalgásaiba süllyedve, de annál derekasabban lábalva, olly mély és rejteményes hallgatással, milyen csak a' nevezetes merényhez illheték. Mintegy rövid félórai ballagás után egy völgytorkolathoz érkezének. Ott egy magasra kivágott elejű puszta pincze állt, mellynek beomladozott garádja gyászolá régi elhagyatottságát. „Itt volnánk“ monda most Löcsláb, nem minden döbbenés nélkül, „ha isten is úgy akarná!“ 's leveté hátáról a' zsákot, nem mintha terhelte volna, hanem alkalomúl, hogy a' merész munkához elegendő lélekzetet vegyen. Jankó merőn és határozatlanúl nézett, nem tudva, hol kelljen a' dolgot elkezdni.

Azonban Löcsláb egy két pillanat után elég bátorságot vőn a' biztatásra 's így szóla komájához:

Löcsláb. Koma, tudja-e keed, hogy már itt vagyunk?

Röhögi. Hát!

Löcsláb. No ha tudja keed koma, az igen szép dolog, hanem hajoljon keed csak meg egy

kicsínt. — Jankó a' mennyire törzsöksége engedé, meghajlott. 'S nézzen keed be az üregbe. — Jankó benézett — „Mit lát keed ott benn?“

Röhögi. Mit-e?

Löcsláb. Mit hát a' milliomadtába! mit lát keed ott benn, ott a' pincze' közepén?

Jankó mindent akara látni 's komája' unszolására meglátta volna még a' láthatatlant is: de a' fölötte nagy akarás elméjét megfosztotta minden gondoló, és kigondoló vagy is költő tehetségtől. Vigyorgott tehát 's vigyorgása Löcslábot észre hozá, ki is azonnal lelépe lelkesedése' szédítő fokáról 's így folytatá szavát: „Törölje keed ki szemeit János koma, 's nézzen keed oda az üreg' közepére.“ — A' nap épen besütött a' pincze' szelelőjén, 's benne egy fehér pont látszék rezgeni. — „Ott koma, ott, hol a' világosság látszik, ott van az arany por!“ Jankó vigyorgással ismételé a' szót. „Arany por koma, vagy arany homok, vagy arany föld, ahogy jobb' szereti keed, az az a' világi kincs, miből úrrá leszünk.“ Röhögire nézve már minden el vala enyészve, ő most egészen a' pincze' belsejébe tapadt szemeivel 's Löcsláb folytatá a' mesét, mellyet gyermek-korában halla; de mellyet élemedett kora a' csodálatost mohón szerető eszében valóvá érlele. A' sok furcsát, rémületet,

csodást végre is avval zárá: „hogy egész hegy csupa arany belül. — Jankó fejével már az üreg torkában vala — 's hogy végre hozzá is kell fog-ni, mert az idő eljár.“

„No hát menjünk, mouda vigyorogva a' boldog természetű Jankó 's megindúlt, nem mint isten' képe're teremtet't állathoz illik, két lábon; hanem négykézláb az oktalan állatként, de annál sikeresebben, mert fenn állva a' torkolat' alacsony-sága miatt épen nem mehetett volna. Most Lőcsláb sem védheté magát a' hőskedűség ellen, előre forditá iszákját, hogy fenn ne akad-jon, 's nagyobb bátorságnak okáért egy kést ránta elő tág csizmaszárából 's a' koma után mászott. Azonban alig haladott a' torkolat' közepéig, hogy Jankónak kétségbe ejtő 's hajborzasztó ordítását hallá. Röhögi tudniillik már egészen bejuta 's föl is egyenesedék az eléggé tág 's magas üregben, midőn annak egyik oldaláról valamely rémállat szemébe pislogott. Ez hagyján; de a' rém nyúgtalankodni is kezdett, mint kinek birodalma meg vala támadva. Most szarvai is felötlének a' derűs homályban 's Jankó, ki mindenkép ember vala talpán, egy fülhasogató ordításban adá bátorsága' jelét. De a' szörnyeteg nem várá be a' megtámadást, hanem egyenesen a' torkolatnak 's az utban álló Röhöginek ro-

hant. Lőcslábnek még alig vala ideje a' fenn megírt ordításra kitelhetőképén megijedni, midőn Röhögi, egy az előbbinél még hatalmasabb bödüléssel a' rémállattól fellökve eldőlt. Egy rohanat 's a' szarvas szörnyeteg már Lőcsláb' oldalát korholta, holott a' szűk torkolaton a' két test megszorúlva, sem ki sem be nem mozdulhatva sokáig kinos küzdésben vala 's a' nyögés 's ordítás közönséges lön. Az állat kimekedék; de helyette most Jánkó nyomult a' torkolatba, ki épen nem jól kezdé magát érezni a' belső magányban. Úgy tetszék neki, mint-ha az egész bércz rá készült volna omolni 's mit valaha boszorkányokról, kísértetekről, gonosz lelkekről és csoda állatokról hallott, most az egyszerre világos képpé alakult eszében. Most sejté először, hogy titkos hatalom is van 's ez annyira megrendítette bátorságát, hogy egyedül ön mentségéről gondoskodnék. Ugyanazért olly mohón kezdé magát által fúrni a' torkolaton, hogy Lőcsláb komát is minden nyöszörgéseinek ellenére magával ragadta. De a' végzet még nem akará kinjaiknak végét. A' pinczeszáj még szűkebb volt, mint befelé a' torkolat, miért is ott újra fenn akadtak. Nem festőileg szép ugyan; de minden esetre mulatságos lett volna látni ezen vég vergődést. Lőcsláb épen akkor ére ki

hátfelével a' lukból, midőn hosszú póklábai között egyszersmind Röhögi' borzas feje is előtűnt, melyben az erőködéstől megborúlt savókék szemei sült veres hajmaként szilajúl forogtak. Ő tudniillik rohantában egészen komája alá furta magát 's annak hátával minden kímélet nélkül horzsolgatá a' pinczetorkolatot 's most épen azon munkában izzadott, hogy annak lábai közül valahogyan kimáshasson. 'S ő csakugyan kiküzdötte magát; de most történetből - e, vagy hogy erősen megizgattaték, tompa zuhanással beomlott a' pinczetorok 's az illethetetlen kincseket a' mohó emberek' szemei elől örökre elzárta; a' mi pedig fő veszteség vala, a' szerencsétlen Lőcsláb is ott nyomatott, fejét tudniillik 's kezét földomlat borítá. Azonban Röhögi váltig hű bajtárs maradott. Még jól ki sem törölte szemeit, már is bajtársa' megmentéséről szorgoskodott; a' mit nem gondola ügyesebben véghez vihetni, mintha annak hosszú lábait össze fogja 's őt azoknál fogva kirántja halálos fektéből. A' kirántás megesett, de nem minden erőtetés nélkül: Lőcsláb komának nyaka derekasat roppant. Most őt Jankó egész hosszában a' gyepre kiteríté, hogy kinyugodja magát 's Lőcsláb — hála az áldott természetnek — éledezni kezdett. Hihetőleg fejét az omlásnak igen csekély súlya érte;

de előre nyújtott kezei el lévén nyomatva, magán azokkal nem segíthetett. A' fris levegő elakadt életműveit csakhamar munkásságba hozta. Egy hathatósat tüszszent legelőször is, azután fűtt és tüszkölt szakadatlanúl, mint az utazó koldusnak bocskora, míg a' port szájából 's orrából lassanként kitüszkölte. Majd felült 's mint afféle kárvallott ember, öklével törle ki szemeit. Majd lábait emelgeté, mintha kémlené, megbirhatnák - e még? 'S miután mindent jó karban talált, lassanként fölszedte magát a' földről, még mindig gyanakodva, hogy talán valamelyik tagja elmaradott. Szegény Lőcslábnak lelkesen roszul kell vala lennie; mert még legtehetősb része a' nyelv is, mozdulatlanúl vesztegle szájában. Jankó azalatt minden idejét hallgatásra 's báméskodásra fordította, 's azt lát-szék várni, hogy föleszmélt komája, kinek ural-kodását már megszokta, gondolkodásának tárgyát 's arányt adjon; de nem csekély rémületére az folyvást hallgatott. Illy elhagyatottságában Jankó ki nem kerülheté az öngondolkodást, azért is minden figyelmét a' környületekre veté, hogy azokból valamit szóba foglalhasson. 'S a' szó felhangzott, ridegen, mint Nőé' hollojáé, melly a' bárkán kívül a' sivatag világban maga kalandozott. „Vér!“ monda szörnyűködőleg Jan-

kó, a' gyepre lemutatva 's Lőcsláb felriadott ábrándozásiból; mert valólag fris vérnyom tünt fel az ösvényen, melly egy bokor felé vive. Legelőbb is magát vizsgálá meg Lőcsláb, nem magga-e a' vérnek kútfeje? de noha ruháján itt ott vérfolt mutatkozott is, arca pedig olly vérevesztett és halovány volt, mint a' cseppentett tök mag, még is testét sértetlen találta 's a' vérnyom egy általok nem járt táj felé huzódott. Olvasóink már eléggé tudják ezen jeles pár' beszélgetése' módját, azért is annak előadásával türelmököt nem teszszük tűzpróbára. Nem mondjuk el, hogyan kanyarított a' dolgon Lőcsláb, hogy tekintetét ezen csúfos eset után tovább is fenn tartsa; elhallgatjuk, hogyan mesterkedett a' rászületett kíváncsiságnál fogva komáját arra bírni, hogy a' vérnyomon induljanak egy talán új, váratlan szerencse' felkutatására; de azt már szükségesnek tartjuk elmondani, hogy a' vérnyomon, noha minden egymásba kapaszkodás nélkül, csakugyan megindultak 's hogy végre fenyűbokor mellett egy vérében vonagló kecskére találtak, mellynek nyaka felhasítva 's szügyében egy markolatig elmerült kés vala. Lőcsláb ugyan el nem mulasztá mondani, hogy az ördögnek is kecske lába van — 's a' már egyszer megfélemllett Jankó nem kevéssé borzadozott e'

fanyar gondolattól — de mivel ez állat egészen kecske volt, még inkább, mivel annak szügyében tulajdon késére ismert, legesleginkább pedig mivel az ördög halhatatlan, a' kecske pedig már is utósót vonaglott, annyira kiokoskodá végre a' valóságot maga előtt, hogy az állatot végre valóságos bakkecskének látta, hitte és vallotta A' szegény kecske tudniillik, isten tudja miféle kandiságból (vagy talán a' pinczeoldalának valami sós ízét érzette,) a' puszta pinczében igen járatos volt. Vesztére ott mulata mostan is, 's kirohantában a' felijedett Lőcsláb' késének ment, ki azt hegyével be felé kezében tartotta. A' boldogtalan állat e' szerint, úgy szólván, maga végezte ki magát 's az elrémült Lőcsláb észre sem vette, midőn kése kezéből kimaradt. Most ismét egy kettős beszéd következék, mellyet azonban Lőcsláb csaknem egymaga vitt, a' felett: szabad-e, illő-e, vagy is inkább bátorságos-e a' kecskét magokévá tenni? 'S miután Lőcsláb megmutogatta volna, hogy a' kecske önként ment a' késnek, hogy azon fölül őket szertelenül meg is károsította; de mivel az is meglehet, hogy ura hagyott, bitang jószág; — mert különben hogy mászkálhatna egyedül illy félremaradt helyen? — végre pedig mivel senki sem látja, — elvégezteték, Jankónak szokatlanul kevés rá-

vigyorgásával, hogy a' kecske isten 's ember előtt övék. Azonnal neki is állt Lőcsláb, minden irgalom nélkül felvágá hasát, komáját szólítván, hogy együtt a' kocsihoz vigyék. Jankó egy kis vonakodással fogott a' munkához; ő ezen kalandban két igen veszedelmes tudománnyal gyarapodék, avval tudniillik, hogy ördög, vagy gonosz lélek is van 's hogy az ördögnek kecskelábai vannak; különösen pedig ezen kecskéről nem igen jó vélekedéssel volt; mert ha igazi kecske, hogy döntheté őt le lábairól? De mivel komája már neki gyürkőzött, ő sem vonakodék tovább 's vissza indultanak. Elfeledve kincset és aranyport legfőbb gondjok (azaz Lőcslábé) az vala, hogy a' vadat a' kocsira szépen feltakarítsák 's a' világ' kíváncsi szemei elől galyakkal 's gunyáikkal elfödjék. Ez meg is történt. A' kocsi előhuzaték rejtekéből, minden készen az elindulásra; de, oh morgadalom! ló nem vala sehol! Hiába minden fürkészés, minden sopánkodás, sőt néminemű szitkozódás is, sem föld sem lég nem adá elő lovaikat. Szellő és Tündér nem valának többé. Megtetszék-e nekik az arany szabadság, vagy ők tetszének meg valami bujdosó legénynek, vagy végre a' fatalis (kár hogy erre nincs magyar szavunk) hollók riaszták el őket, elég hozzá, hogy nem kerültek meg. Mi-

tevők lennének? Betelik rajtok az íge: szekéren ment, gyalog jött; 's a' mi több, még a' szekeret is magok után kelle hurczolniok, a' mire egy rövid falatozás után rá is fanyalodtak. A' menetel ugyan, ha veszedelmet nem is, de gyalázatot 's kicsúfoltatást vonhata maga után; de ők úgy intézék bölcsen a' dolgot, hogy nagyobb részt éjjel vagy úton kívül jártak; 's így szekerek keserves csikorgatásától, mint valami rossz lelki ismérettől 's néhol a' pásztor gyermekek' ujjongatásaitól kísértetve minden egyéb nevezetes viszontagság nélkül elérték a' boldog, az enyhádó hajlékot.

A' lovak' vesztesége Lőcslábnak még egy kis fejszóválásába 's dűnnyögésébe került; de a' boldogabb véralkatu Jankó igen meglepő 's csaknem öröndetes fordulat gyanánt vevé, hogy a' lovakat nem kelle kifogni.

De végre ennyi fáradalomnak gyömölcsöznie is kellett. Kevés pihenet után, azonban óvással, hogy valaki észre ne vegye a' dolgot, levéteték a' kecske a' szekérről, lefejtett bőre kifeszíteték kertben a' fára, Jankó borért indúlt a' pinczébe, Lőcsláb előrántá az egyetlen egy bográcsot és szakácskodott: mind olly készületek, mellyek nem mindennapi tort hagyának várni. 'S nem tartjuk tovább függőben ol-

vasóinkat, a' vacsora csakugyan bekövetkezők;
de gazdálkodásból 's mert szép idő vala, mécs
helyett a' hold' világánál 's künn az udvaron.
'S a' „jóra rosza szövetséges két barát“ a' fel-
ségesen párolgó bográcsnak késeikkel és fakana-
laikkal teljes becsületet tőnek. A' sors nem aka-
rá, hogy ezen sikeres lakoma szerencsésen végbe
menjen. A' legbuzgóbb falatozásban voltak még
— a' jól lakásnak alig közepe' táján — midőn
az est' méla csendéből egy kísértetes mekegés
hangzott fel. „A! koma,“ szolt a' legelőbb fel-
dőbbent Lőcsláb, „keedből a' kecske szolt.“
Jankónak a' hatalmas konc, mellyet épen ke-
nyerére tőn, kifordult kezéből, állmozgása el-
akadt, szemei elmeredének: a' kecskelábú ör-
dög ötlék elméjébe. Másodszor hallaték a' me-
kegés, 's a' két evő társ egy pillantatban tal-
pon vala, 's midőn a' kert felől, hol a' kecs-
kebőr kifeszítve volt, mozgást 's a' kórók' zör-
gését hallának, maradhatlannak érzék magokat;
cserben hagyva bográcsot 's lakomát, sietének
elhagyni a' házat, hol, mint véleik, az ember'
örök ellensége, a' megtestesült sátán, nyugal-
mok ellen pártot esküdött. Hozzá járult a' sú-
lyos öntudat, a' nem igaz keresmény' érzete.
Azonban alig haladának száz öreg lépést, hogy
a' mekegés fülökben elhangzott 's a' hirtelen

támadt félelem épen olly hirtelen elcsillapodék. A' megízlett jónak fennmaradt kívánása, a' félig éh gyomornak ellenvetései döntögetni kezdék a' rémület' óriási bálványait. 'S Lőcsláb téregető okoskodásai után az egész dolog álmoknak 's bohóságnak magyaráztatott. Vissza lopózának tehát a' komák, magok előtt is titkolni akarva, hogy megfutamodának, még inkább azt, hogy minden józanodások ellenére is még alkalmas rettegésben voltak. Visszautjok háborítatlan 's minden folyvást csendességben vala; közelebbről tűnének fel a' két ház' ismeretesb környékei, 's végre az udvaron a' szívemelő bogrács; de oh halál! a' bogrács mellett egy sötét szarvas alak ült, háttal a' közelítők felé, melly mintegy boszút állva azon illetlenségért, hogy vacsorára meg nem hívatott, faldosni látszott a' hátra maradt darabokat. A' kecskebőr! kiálta elámúlva Lőcsláb; de a' kecskebőr nem hagyá boszúlatlan háborítatását, sűrű mekegések között fölemelkedék 's a' megriadt 's futásnak eredt lesők után indúlt. Mekegés hangzott most hegyen völgyön szünetlenül a' szaladók után 's mentek irány nélkül a' kecske' gyilkolói, merre őket az ijedség 's lábaik viheték. Már nagy útat tettek, midőn egyszerre emberi hang üté meg füleiket, hasonló a' sírva könyörgő gyermekéhez,

mellyre mindketten akaratlanúl visszatekintének; de ez csak nevelé ijedelmöket, a' kecskebőr két lábú alakká változva, sírva és bögve kiáltozá „vigyen keetek engem is!“ a' mi őket csaknem örületbe hozá. Vég erejök' feláldozásával futának most észméletlenül, talán kifutandók széles e' világból, ha egy kis bokron egymásba ütközve össze nem rognának. E' helyzetben már a' halál' iszonyait várták; mert az ütődés olly kárhozatosán jóltevő vala, hogy midőn erejüket végkép eltompítaná, visszaadta nekik a' kínos eszméletet. Életök most olly keserű vala, mint a' kérgeibe szorúlt keserű gondoláié, olly keserű, mint maga a' keserűség, de olly mód nélkül keserű, hogy azt hasonlítani sem lehet. E' szánandó állapotban nyögtek néhány pillanatig, lélekzsugorodva, szembehunyva 's fület nem billentve, 's még sokáig az üldöző hangokat vélték hallani, még előttök káprázott a' kecskerém' alakja. Azonban a' csalódás soká nem tarthatott. Fülök, szemök lassanként neki bátorodék olly mit nem látni 's nem hallani, a' mi nem volt, 's a' mély csend, a' szelíd hold' világa végre elhiteté velök, hogy bátorságban vannak. Ezen fölül szertelenül megviselt tetemök nyugodalmat kívánt, miért is azon helyen, hol elhul-

lások történt, nem sokára el is szenderedének, képzelhetni, miféle álmadozásokkal; de olly hosszan és szívesen, hogy a' jól felhaladott nap már arcokra pirított, mikor fölébredtek. A' boldog vérü Jankó már alig emlékezett a' múlt napi balságokról, a' mi körülbáméskodó szemiből nyilván kitundöklött; de annál súlyosabb gondok maradának Lőcslábunk' igen is hű emlékezetében, ki most valóban nem tudta, hová legyen. Olly vala most az ő szelleme, mint az újonnan megszállt ház, mellyben a' bútorok ide 's tova rend nélkül állonganak, alig engedve utat a' beköltöző gazdának, hogy közzöttük járhasson. Feje csüggött, mint elfonnyadt szárán a' kobak 's azon sok felséges gondolatból, mellyel elméje egyébkor áradozott, most csak egy sovány, csak egy hétköznapi ötlet sem csillámlott elő. Czéltalan merengésből végre is — a' mi alig hihető — Röhögi vette ki. „Gyerünk haza!“ monda ez elmúlt kínjai' mámorában. „Haza!“ kérdé fölijedve Lőcsláb 's gyanúsán körül tekingete. „Haza, János koma? tudja-e keed, mi az, h a z a !?“ ismételé üres lelkendező hangon. A' világ olly nagy, olly véghetetlen; de nekik széles e' világon csak egy tanyájok van, ama' kicsin, de kedves lak, holott egyedül nyilhatnak számokra az élet' virá-

gai. Virágai? igen is, virágai; mert nem virágzik-e a' kóró is még fiatal? Az elhatározásnak, mert választás nem marada, igen hamar kelle következnie: mentek; mert menniök kellett, 's haza, mert máshova nem lehet. 'S rég idő óta most Jankónak, az együgyűbbnek tanácsa követteték 's nagy kérdés, nem vitt-e nagyobb boldogságra, mint a' felette is bölcs, de nyugtalan Löcslábnak kapaszkodásai?

Visszamenet — utokat mindenütt csak torony iránt vették — véletlen egy széles 's már begyepesült gödörre bukkantak, mellyben, oh csoda! Peti, a' megtestesült Peti a' szürettől még most is szurtos arcaival, hanyatt fekvé édesen szúnyadott, pőrén és borzasan, mint az ágról szakadt; alatta egy kecskebőr elterülve, mellynek szarvai homlokát árnyékozák. Döbbenve álltak el a' komák, igen hajlandók újra kezdeni a' futamodást: de Peti latorságra bélyegzett alakjával félre ismerhetlen vala; ő volt, a' gonosz csont, 's a' kecskebőr ugyanaz, melyet Löcsláb a' kertben kiakasztott. 'S már most fogja érteni olvasóm, — ha csakugyan találkozik, ki a' pedestris Musának ezen andalgásait végig olvasni méltónak tartotta — az egész történetet. Peti tudniillik, ki az atyai ügyelet' határain kívül már megunta a' kalandozást, vagy

tán csupa kíváncsiságból 's változatosság' kedveért, egyszer végre rá szánta fejét, hogy az ősi házat megtekintse. Egyenesen szembe nem mervén menni elszokott ápolóival, most is, mint többnyire, úgy akara a' kert' vagy ház' valamellyik környékéből elősompolyogni, miután valami csintéttel megérkeztének jelét adta 's magát úgy szólván meghonnosította volna. A' csintétekért rendszerint meg volt a' leczke, hol több, hol kevesebb ütlegekből álló, mint azt maga a' csín, 's a' komák' szeszélye hozá. Ezen leczke azonban igen jótévéleg szokott Peti' környületeire hatni; mert az által mintegy újlag beavatottnak érzé magát 's felhatalmazottnak arra, hogy magát a' becsületes család' (familia) egyik kiegészítő tagjának tekintse, 's a' félbe szakadott ismeretséget néhány pillanati fejlesztés után ismét helyreállítsa. Az új csintét 's a' rá mért büntetés fölmenté őt a' gondtól, hogy régiebb torlatlan maradt csintéteiről 's hosszas elmaradásáról számot adjon, leginkább pedig azon tehertől, hogy magát bemutassa, a' mi neki, mivel szilaj vadságában más felől igen szemérmes 's emberfélő volt, még apja iránt is nagy kínjába került. Azért ő ezen megjelenés módjától ritkán tért el, nem mulasztván el, távoztát is hasonló tétekkel koronázni, hogy a' verés' fé-

lelme miatt a' háztól elmaradni annál több ürügye legyen. Már egy illy ficzkónak épen nem vehetni rossz néven, ha ő a' komák' visszatérése' estvéjén a' kert' kőrői között megjelenik, a' kiterített kecskebőrt hátára veszi, 's magát mind addig meghúzza, mig pajzánykodására alkalom adódnék. 'S ez el nem maradt. A' két koma vacsorához ül 's ő — kecskebőrben mit tehetne természetesen? — mekegni kezd, hogy ez által honn létének néminemű jelenségét adja. A' mekegésnek váratlan sikerét látva, nemde ismét mind természetes a' mit cselekedett? hogy a' párolgó bográcsnak neki ült, 's hogy a' visszatérőket újra megriasztá? Végre mert az út 's éj' ijedelmei megszelídíték, megbánja tettét, sírni, könnyörögni kezd; de azok nem hallják, nem értik, 's szívök inokba szakadván még inkább szaladnak, ő kifáradottan a' gödörbe telepedvén elaluszik. Most pedig íme a' lábdobogásra altából felnyujtózik; 's a' szégyen' haragjától fölgerjedett apa, sőt még a' koma is, már épen dőngetni akarják, midőn bámulva észreveszik, hogy a' kecskebőr hátán 's haján ragadt. A' gyermek végkép felocsódván sírni 's könnyörögni kezd, hogy a' kecskebőr derekához forrott 's hogy haját annak szarvai alól elválasztani nem bírja. A' harag szánakozásnak ad

helyet. A' jó emberek most minden gondjokat arra fordítják, hogy a' fiút a' kecskebőrből valahogy kifejtsék. Legelőbb is haját nyiszolják el késeikkel, a' mi Petinek nem kevés arcz-fintorgatásába kerül, majd közelében egy kenderáztatóba fektetik, hogy a' bőr lassanként feláztván testétől elváljék. 'S így viszik haza bágyadtan és piszkosabban, mint valaha; a' kecskebőrt az ajtóra szegezik örök intő 's emlékjelül, hogy a' nagyravágyás bűn 's hogy a' másét, ha szinte kecske volna is, bántani nem szabad.

Még ők sokáig éltek együtt a' barátság' szelíd örömeit, sokáig voltak a' falu' urainak levehordozói; de jámbor életökben 's gazdálkodásokban semmi nevezetes ezentúl nem történt, hacsak azt nem tartja a' netalán még eddig is hű olvasó figyelemre méltó változásnak, hogy az elveszett két ló helyett későbben egy szamarat vettek 's a' mindinkább rozzanó kocsiból taligát csináltak. Petit azonban észére hozta az utósó csapás. Elhagyta előbbi kalandozásait; megmosdott, iskolába járt a' tél'derekán, őszkor és tavaszkor beállott a' szántó gyermekek' sorába, 's még ugyancsak ember válhatik belőle, — ha isten is úgy akarja.

EPIGRAMMÁK.

SZENT LÁSZLÓ.

Béla' fiát Lászlót a' váradi sírterem őrzi,
Lelke magas mennynek fénypalotáiban él.
Sok harczolt hajdan vad erőben bátorodott hős:
A' legerősebb ő 's a' haza' szente vala.

A' RÓZSA.

Rózsa hajolj - meg a' a' lányok előtt: szerelemmel az ifju
Téged imád, érted gerjede, arcaikon;
És göggel ti ne nézzetek a' rózsára leánykák,
Testvérték: gyönyörű mint ti, de hervatag is.

A' LÁNYKA APOLLO' SZOBRA ELŐTT.

Lányka! ne hódolj a' csáboknak az ifju' alakján:
Köböl van, szived ott sziklai mellre talál.

HUNYADI' HALÁLA.

Haldoklott Hunyadi 's meg nem tudá halni; töröknek
Egy nagy adósságot tört lefizetni csatán,
'S megvált Nándor alatt: a' nagy Mahomet futa sebben,
És nyomorún; győzött a' haza' hőse 's lehúnyt.

INTÉS.

Szélvész! el ne ragadd a' szelíd fa' virágait: önként
 Hullnak azok lassú hervadozással alá.
 El ne rabold durván ifjú a' lányka' szerelmét:
 Önként adja - meg az szép szavaidra magát.

A' CSALFA LÁNY.

Édesen a' keserűt, keserűen mondog az édest;
 Oh keser-édes lány! gyötrelmem a' te neved.

A' NAGY EMBER.

Nagy volt ő 's nagysága miatt megdőlnie kellett;
 Ég és föld egyaránt törtek elejteni őt.
 Tűrni nagyobb irígy lőn a' sáralkatu ember,
 'S tűrni hasonlót nem birnak az istenek is.

AZ ELVÁLÓK.

Menni fogunk: te öröm 's boldog szerelemnek ölébe,
 Megcsaltnak nekem a' sír' menedéke marad;
 Ott keresek békét 's ah ott sem nyughatik e' szív,
 Büszke menyekződnek hallani fogja zaját.

A' SZÉP SZEMEK.

Féltelek, ah nagy az én félelmem, lányka, miattad:
 A' kirabolt égnek vagy szemeiddel adós.

A' SZERETŐ' OHAJTÁSA.

Mint a' gyenge virág haldokló fára fonódik,
 'S repkény karjaival tartja ölelve hiven:
 Úgyan fogjanak át, lánykám, hű karjaid engem,
 Majd ha nagy álmomnak végtelen éje közelg.

EGY KIBUJDOSOTTNAK VÉGOHAJTÁSA.

Külföld' halma földend leütöttet nem honi harcban,
Sírba rokon könytől megsíratatlan esőt.
Hintse meg, a' ki letesz nyugalomra, a' szánakozó kéz
E' szivemen hordott porral is arczaimat:
Szent por ez, a' haza' földéből bujdosva hozám ki,
Ammikor azt undok gyilkosi eltapodák.

KLÁRA VISEGRÁDON.

Tündéerkert övezé a' hajdan büszke Magaskőt,
Vad bokor ül gyéren mostani romja körül:
Olly vala 's illyenné lett a' szűz pártá, midőn az
A' vadan eltépett lány' kebelére lehullt.
Természet! gyászod jól illik e' szörnyű falakhoz:
Klára' elestének képe 's boszúja te vagy.

VÖRÖSMARTY.

AGGÓDÁS.

Bolyongtam árvaként
Nehéz buval rakott,
Keresve új reményt,
'S szerelmi csillagot!
De gyász vonult az égen el,
'S reménysugár nem tűne - fel.

Pályám sötétüle,
'S én sírva fény után,
Haj még is nélküle!
Ösvényemet futám:
'S égről, melly még reményt ada,
Lehúnyt szerelmem' csillaga.

De láttam a' lánykát
Felém közelgeni,
'S szerelmem' csillagát
Szemébe' fényleni,
'S szívemnek édes kínjain
Reményt vevék bájarczain.

Hajh, földi arczokon
 Tartós e a' remény?
 Nem hűny e csillagom
 Le Czillim' égszemén?
 'S nem kell e újra árvaként
 Siratnom a' letűnt reményt?

KOVÁCS PÁL.

UTÓHANG CSERHALOMHOZ.

Elzengette dalát a' késő kor' fia, rólad
Cserhalom, és az apák' hírét meghozta tetődnek.
Még te soká harczolsz ezután is enyészeted ellen,
Még sokszor tavasz új díszait elhiuti meződön.
Őt hamar a' sor' erős vaskarja lehuzza örökre,
És benövik sírját a' vad fák' ágai: akkor
Még ki fog emlékezni felőle? ki tudja, hogy ott is
Mégfáradt ember' hamvára nehezkedik a' domb?
A' ki rövid pályát futván a' szárnyas idővel
Feljöve, és az eget 's a' földnek zsenge virágít —
Mert mi egy életidő? — megnézé 's elvesze köztök.
Nem tudják; de ne is tudják: csak az ősi dicsőség,
Híre maradjon fenn 's unokánk tettekre hevüljön,
És legyen, a' ki szabad lélekkel zengje utánunk:
„Cserhalom! a' te tetőd diadalnak büszke tetője.“

VÖRÖSMARTY.

F. Bussini.

Accolta mezzo scolar

CORIO LAN.

C O R I O L A N.

KÉPMAGYARÁZATUL.

Coriolan, saját névvel Caius Marcius, egyike vala azoknak — mint a' történetek' ismerője előtt tudva van — kik a' néphatalom' emelkedését 's a' tribunusi tisztséget Romában irigy és boszús szemmel nézték. Különben szerencsés hadvezér, bátor bajnok, az ősi törvényeknek gondos őre és védője, de lelke aristokratái göggel teljes, 's kész túlságokra vetemedni csak hogy a' nép' befolyását a' kormány' dolgaiba akadályozhassa. Innen azon szigorú 's egyszersmind éles beszédek, mellyeket egy 's más ízben a' demokraták ellen a' tanácsban monda, olly tüzzel 's kimélet nélkül, hogy a' nép végtére elveszté türelmét 's boszújában saját gyűlése elébe idézvén őt, hazájából örökre számüzé.

A' hontalant, az idegen földön bujdoklót, a' Volscok (Roma' kérlelhetlen ellenségei) nem csak szívesen fogadják magok közé, hanem egy-

szersmind polgári joggal megajándékozva seregeik' vezérévé választák, 's Roma ellen küldék. A' korának másatlan elméjű bajnoka beüte Romának és frígyeseinek tartományaiba, foglala és dúlt, 's könnyeden keresztül rontva minden akadályokat egyenesen Roma' kapuihoz szállott, a' hálátlan hazát, melly annyi fényes szolgálatait számkivetéssel jutalmazá, véres ostrommal büntetendő.

Azon verseny, melly a' patriciusi és póri rend között a' hatalom' elsősege miatt rég forrt, most vala a' legnagyobb buzgásban, midőn Coriolan nem vélten 's váratlanúl meglepte a' várost. A' pártos nép nem akara, a' lovagrend nem vala elégséges ellene fegyvert fogni; ide járult az, hogy ismerve, mi gyakorlott 's ügyes hadvezérrel kellend mérközni, mindenki vonakodott a' vezéri tisztet elvállalni, 's a' büszke republicanus nép odáig juta, hogy számüzött honfia előtt meghajolva kérelemre kell vala fakadnia. A' tanács követségeket küldé egy és más ízben, hogy az ellenséget megkérlelvén békekötésre bírassa: de a' megbántott lélek el vala tökélve a' boszúra 's nem engede semmi kérésnek mind addig, míg Veturia és Volumnia — amaz anyja ez nője Coriolánnak — látva a' véginséget, az elrémult Roma' első rendű hölgyeinek kísére-

tében a' táborba nem jönének , hol kérelmeik .
kel , esengéseikkel a' rémítő bajnok' sziklai keménységét meglágyítva , honokat az ellenségtől megszabadíták.

E' rajzolaton itt azon szempillantatot fogá-fel a' művész , midőn Coriolan anyja' lelkes , érzéseket rázó szavaitól ostromolva elhatározatlanúl küzd a' honszeretet , a' fiúi érzés , 's a' kötelesség között 's már már ajkain lebeg amaz ismeretes szó : „Anyám ! te hazádnak fényes győzdelmet nyertél , de fiad' örökre elvesztéd.“ Veturia megett a' csoportban látni Volumniát , kisdéd gyermekével , és Róma' hölgyeit , kiknek arcaikból aggodalom , 's a' kérlelés' esengő fájdalmai szólnak. Coriolan' jobbján a' Volscok' tábornagyai állnak, csodálattól elfogódva ez érzékeny nagy jelenéstől. — Ennyit a' kép' magyarázatára. A' történetet kellett vala e' helyt adnunk okok és következmények' pragmatikai fejtegetésével , ha

A' CSALOGÁNYHOZ.

Kis madárka , mért zenegsz felettem ?
Ah ! ne vedd - el égi csöndelmet.
Bájölében csak most szenderedtem ,
'S újra vérzesz , újra engemet.
Szállj a' boldogoknak ablakára ,
Hol kegyesbek a' bús végzetek ,
Én e' tájnak rózsapamlagára
Csak könyes szemekkel nézhetek.

Mint az alkony' játszi fénysugára ,
Messze száll e' lenge képzelet ,
'S nincs a' földnek nyugtató határa ,
Nem dereng sehol felé kelet.
Nincs reményem , elborúlt a' pálya ,
Elvadúlt vidító kelleme ,
Itt körüllem ing a' sír' homálya ,
És remegtet údáz szelleme.

Halld az esti szellő' csattogását:
Szárnyain leng néma bánatom;
Nézd a' terhes felhők' áradását:
Könnyeim, hajh, vélek hullatom.
A' liget' virága tölök ázik,
Tölök ázik árnya' rejtekin,
Míg velem vadulva itt csatázik
Gyászfelhője közt a' néma kín.

Vagy ha szánod bús szivem' csatáit,
Zengj halált reája, zengj halált,
'S majd dalodnak áldom érte bájit,
Mert nyugalma messze messze szállt.
Olvadó hevében hadd zokogja
Megrepedve néma jajjait,
Bennem úgy is, hajh, csak Lethe fogja
Csillapítani a' kin' árjait.

SZABÓ JÓZSEF.

KISFALUDY KÁROL' EMLÉKEZETE.

Elhúny visszajöhetlenül,

Bár érette egész nemzet epedne is ;

A' végóra' hatalmai

A' vágyó szem elől elviszik a' jelest!

A' bölcsön tudomány, erő

Nem tágit a' hadak' hírkereső fián,

Sem jámbort szigorú erény,

'S ifjút a' vidor év' szelleme meg nem ő.

Mély gyászban szerető barát

A' sír' néma kövén hasztalan ostromol,

Míg földön nyomorút 's bitort

Hosszúéleti kín 's gyilkos öröm maraszt,

'S földnek 's égnek is ellene

A' véres hatalom' bíbora' szörnyeit

A' szent emberiség' nyakán

Késő 's gyáva halál szenvedni ülniök.

Mit mondjon tereád a' hon,

Kit szép férfikorod' munkabíró delén

A' sír' árnya boríta el?

Melly bánat, mi könnyű illik azon setét

Zárhoz, melly porodat köti?

Oh fáj és keserű minden a' mit tudunk

Rólad jót, nemeset 's becseset;

Mert annak teveled jobb fele sírba ment! —

Láng észt ünnepel a' világ,

'S tündöklő nagyai' hunyta fölött keserg;

Minket kétszeresen sanyar

Égő fájdalom és nemzeti veszteség;

Mert a' nagyra szülötteket

Nagygyá lenni kaján végzet irígyci.

Félig kész remekék között

Pályájok' derekán hullnak idő előtt,

'S új hőst a' megerőltetett

Század, húnymaiért, kétkedik adnia.

VÖRÖSMARTY.

FOGLALAT.

BAJZA.

A' VÖLGYHÖZ	lap 51
AZ ÉJI DAL, UHLAND UTÁN	122
AZ EMLÉNYHEZ	178
AZ ELHAGYOTT	186
A' VISSZATÉRT	270

BÚSTAVI.

A' BÚ' KÉJE	230
A' KEDVES' DALA	274

CSABA.

BUCSÚZÁS A' SZERELEMTŐL	121
A' KECSKEBŐR	275

CSATÓ PÁL.

EGY NAP SZLIÁCSON	187
-----------------------------	-----

CZ.

NÉPDALOK I — VIII	221
-----------------------------	-----

CZUCZOR.

HUNYADI JÁNOS HŐSKÖLTEMÉNYBŐL TÖREDÉKEK.	96
--	----

FÁY ANDRÁS.

A' TÉTÉNYI ÉJSZAKA	17
------------------------------	----

FOGLALAT.

GAAL.

BÚSONGÁS	95
NYÁR ÉS TÉL	123

KOVÁCS PÁL.

KI HITTE VOLNA?	127
AGGÓDÁS	312

SZABÓ JÓZSEF.

A' CSALOGÁNYHOZ	318
---------------------------	-----

SZÉKÁCS.

EPIGRAMMÁK A' GÖRÖG ANTHOLOGIÁBÓL	90
---	----

TOLDY FERENCZ.

BUDA ÉS PEST, 1800, 1833, 1850	231
--	-----

VAJDA.

OTHMAN' ÜNNEPE ESKIUDARBAN	59
--------------------------------------	----

VÖRÖSMARTY.

AZ ŐSZ BAJNOK	3
A' HÍVATLAN DALOSOK	125
SZÉP ILONKA	179
NÉPDAL	229
A' HŐS' SÍRJA	272
UTÓHANG CSERHALOMHOZ	314
EPIGRAMMÁK 1 — 12	309
KISFALUDY KÁROL' EMLÉKEZETE	320

KÉPMAGYARÁZATÚL: OMÁR ÉS ÍDA.. . . .	53
CORIOLAN.	315

BUDÁN,

A' MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŐIVEL.
